

”Vuonna 2011 Parkanossa on kaikkea hienoa!”
Parkanolaisten kehittämistarpeet kaupungin
lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehit-
tämisen lähtökohtana

Nordling, Merja

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

”Vuonna 2011 Parkanossa on kaikkee hienoa!”
Parkanolaisten kehittämistarpeet kaupungin lasten,
nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen lähtökoh-
tana

Merja Nordling
Opinnäytetyö
Sosiaalialan ylempi ammattikorkea-
koulututkinto
Huhtikuu, 2011

Merja Nordling

”Vuonna 2011 Parkanossa on kaikkee hienoa!” Parkanolaisten kehittämistarpeet kaupungin lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen lähtökohtana

Vuosi

2011

Sivumäärä

96

Kehittämistyöni tavoitteena oli käynnistää KASTE-rahoitteinen osahanke vastaamaan parkanolaisten kuntalaisten, työntekijöiden ja kuntajohdon tarpeita lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osalta. Tarve tämänkaltaiselle kehittämiselle oli syntynyt toimiessani aiemmin projektitöissä yli kymmenen vuoden ajan. Lisäksi KASTE -ohjelman (2008-2011) tavoitteistossa on vahvasti painotettu lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta niin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissakin. KASTE -ohjelman tavoitteissa vahvasti painotettu osallisuus ohjaa koko työtäni. Teoreettinen viitekehys on rakennettu osallisuuden ympärille.

Metodologiseksi viitekehikseksi olen työssäni valinnut vahvasti sovelletun Bikvan. Prosessi etenee neliportaisesti käynnistyen lasten, nuorten, vanhempien, työntekijöiden ja kuntajohdon ryhmähaastatteluilla. Kukin aineisto on itsenäinen kokonaisuus, johon ei ole viety keskusteluteemoja edellisistä haastatteluista. Toinen vaihe on aineistojen koostaminen yhteiseksi esitykseksi. Kolmantena vaiheena toimi kuntalaisille avoin Hyvinvointiseminaari 4.5.2010. Tilaisuus toteutti Bikvassa edellytettyä tulosten esittelyä kaikille prosessiin osallistuneille. Viimeinen vaihe oli kuntajohtajille tehdyt yksilöteemahaastattelut syksyllä 2010 tulosten jalkauttamisesta käytäntöön. Empiirisen aineiston järjestäjänä työssä on hyödynnetty Tuomen ja Sarajärven (2009) kirjan pohjalta aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Ryhmähaastattelujen tulosten osalta voidaan todeta, että kaikilla haastatelluilla ryhmillä oli omia painotuksia kehittämistarpeissa ja -toiveissa, mutta vahvaa samankaltaisuutta tulosten osalta oli helppo havaita. Parkanossa voi tämän kehittämisprosessin myötä sanoa, että niin työntekijät kuin kuntajohtokin ovat hyvin perillä kuntalaisten kehittämistarpeista.

Luvussa 7 esitellään Parkanossa toteutettua kehittämistoimintaa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osalta ajalla 1.8.2009-28.2.2011. Kehittämistyötä on tehty runsaasti niin kaupungin omana toimintana kuin osana PIRKAN perhepalvelut-osahankettakin. Työn lopussa parkanolaiset kuntajohdon edustajat kokoavat yhteen ajatuksiaan toteutetusta prosessista sekä jatko-kehittämistarpeita Parkanossa.

Pohdinnassa kehittämistyöntekijä kannustaa parkanolaisia osallistumaan jatkossakin valtion pääosin tai osin rahoittamiin kehittämishankkeisiin. Erityisesti Parkanon kannattaa olla mukana kehittämässä nuorten palveluihin liittyviä palveluja niin vapaa-ajan, osallisuuden kuin erilaisten tukimuotojenkin osalta. Myös vanhempien varhaisen tuen tarve on hyvä nostaa pohdintaan jatkokehittämistä ajatellen, samoin kuin erilaiset osallisuuden ja tiedottamisen teemoihin liittyvät kehittämisnäkökulmat.

Asiasanat: Osallisuus, konsultoiva kuuleminen, kehittämistoiminta, KASTE-ohjelma

Merja Nordling

“There are wonderful things in Parkano in 2011!” The improvement requirements as a basis for the City of Parkano’s developmental work in the area of children’s, youngsters’ and family services.

Year	2011	Pages	96
------	------	-------	----

The objective for this developmental work was to start a segmented project funded by KASTE- project. The aim of this project was to respond to the needs of the residents of Parkano municipality and its workers and the needs of the municipal administrators in the view of the city services for children, youngsters and families. The need for this developmental work was aroused during the past ten years when I was working as a project coordinator. The KASTE- project and its program (from 2008 till 2011) also underline strongly the participation of children, youngsters and families in the process of preparing, realizing and evaluating of various activities. The theoretical frame is built around the idea of participation.

I chose adapted Bikva as the methodological frame for my work. The whole process progresses in four phases, starting from the group interviews of children, youngsters, parents, workers and administrators of the Parkano municipality. The collected data from the mentioned interview are presented as individual entireties. These individual entireties do not include the themes from the previous interviews. The second phase was to compose all the collected data to be presented as a presentation. The “Welfare seminar“ acted out as a third phase to this work. The seminar followed the main idea of how the results are represented to everyone involved in the process of Bikva. The last and fourth phase was to accomplish the individual theme interviews for the municipal administrators during the autumn 2010 and the active use of the results in practice.

It can be stated, according to the group interviews, that all groups had their own emphasis in the view of developmental needs and expectations but it was still very easy to find similarities when results were compared. According to this developmental process it is obvious that the workers and head administrators of the municipality are well aware of the developmental needs of the residents of the municipality.

The developmental work done for children, youngsters and family services from 1st of August 2009 till 28th of February 2011 is represented in chapter 7. The developmental work has been put out as duties of City of Parkano as well as PIRKAN perhepalvelut- segmented project. In the end of this work the head administrators of City of Parkano formed developmental requirements that need further attention.

The actor of the developmental work encourages the residents and administrators of the City of Parkano to participate in various developmental projects that are funded either partly or fully from the state level. Especially the city of Parkano should focus on developing the services aimed for the youngsters in the view of leisure time activities, participation possibilities and different support services. Besides the youth services and development of youth work, the actor of the developmental project encourages the residents of municipality to consider the poor recognition of parents’ needs in the services of common welfare and the low capabilities of the workers to give proper support to parents in their challenging life situations. Also the themes of participation and spreading information should be considered.

Key words: Participation, consultative hearing, developmental work, KASTE-project

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PARKANO LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUJEN KEHITTÄMISAREENANA	9
2.1	Parkanon lapsille, nuorille ja perheille suunnatut palvelut vuonna 2011	9
2.2	Kehittämisen viitekehyksenä valtakunnallinen KASTE -ohjelma	12
2.3	Kasper -hanke toteuttamassa Lasten KASTE -ohjelmaa Väli-Suomen alueella	14
2.4	Kahden pirkanmaalaisen kunnan PIRKAN perhepalvelut -osahanke osana Kasper -hankekokonaisuutta	15
3	OSALLISUUS VIITEKEHYKSENÄ PARKANON KEHITTÄMISTYÖLLE	17
3.1	Näkökulmia osallisuuteen	18
3.2	Lasten ja nuorten osallisuus tulevaisuuden rakentajana	21
3.3	Kehittämisprosessi Parkanossa: Osallisuutta vai kuulemista?	24
4	PIRKAN PERHEPALVELUT -OSAHANKKEEN BIKVA -SOVELLUS KEHITTÄMISTYÖN POHJANA PARKANOSSA: RATKAISUKESKEISELLÄ TYÖOTTEELLA KOHTI TAVOITTEITA	25
4.1	Bikva-arviointi metodologisena viitekehyksenä	26
4.2	Bikva-sovelluksen toteuttaminen Parkanossa	29
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi empiirisen aineiston järjestäjänä	33
5	MITEN KUNTALAISTEN ÄÄNI KUULUU KEHITTÄMISHANKKEESSA?	37
5.1	Lapset ja nuoret parkanolaisten kehittämistarpeiden asiantuntijoina	37
5.2	Lasten vanhempien näkemyksiä kaupungin kehittämistarpeista	43
5.3	Työntekijät ja kuntajohtajat pohtimassa Parkanon lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämistarpeita	49
5.4	Yhteiset kehittämissiot lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen pohjana	53
6	HYVINVOINTISEMINAARI 4.5.2010: YHTEISTÄ KESKUSTELUA KEHITTÄMISESTÄ	55
7	PARKANOSSA TOTEUTETTUA KEHITTÄMISTOIMINTAA AJALLA 1.8.2009-28.2.2011	57
7.1	Monialaisen yhteistyön kehittäminen (verkotot)	58
7.2	Monialaisten toimintatapojen kehittäminen (palvelut)	59
7.3	Osallisuuden lisääminen	66
8	KUNTAJOHDON AJATUKSIA TOTEUTETUSTA KEHITTÄMISTOIMINNASTA SEKÄ TULEVAISUUDEN VISIOINTIA TEHDYN TYÖN POHJALTA	67

9	POHDINTA	73
	LÄHTEET	79
	KUVAT	82
	TAULUKOT	83
	LIITTEET	84
	Liite 1. Lupa lapsen osallistumiselle ryhmähaastatteluun	84
	Liite 3. Kyselylomake parkanolaisille järjestötoimijoille	90
	Liite 4. Kysely parkanolaisille nuorille nuorisotyöstä	92
	Liite 5. Kuntajohdon teemahaastattelurunko	95

1 JOHDANTO

Opinnäytteenä olevan kehittämistyöni kohteena on ollut käynnistää lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishanke varmistaen, että kehittämistyö vastaa Parkanon kaupunkilaisten tarpeisiin ja toiveisiin. Parkanolaisilla tarkoitetaan työssäni niin asukkaita, työntekijöitä kuin kuntajohdon edustajiakin.

Kehittämistyöni käynnistyi uuden työpaikkani myötä elokuussa 2009, jolloin minut valittiin projektikoordinaattoriksi ja ainoaksi työntekijäksi PIRKAN perhepalvelut -osahankkeeseen. Osahanke on osa valtakunnallista Lasten KASTE-kehittämistoimintaa. PIRKAN perhepalvelut-osahankkeeseen kuuluu kaksi kuntaa Pirkanmaan vastakkaisilta laidoilta: Parkano ja Pälkäne. Työnantajani toimii sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos, joka on mahdollistanut kokeilevan kehittämistyöotteeni osahankkeessa. Ennen nykyistä työtäni olen toiminut vastaavanlaisissa kehittämishanketöissä yli kymmenen vuoden ajan. Näiden vuosien aikana olen useaan kertaan joutunut pohtimaan sitä kenen ehdoilla erilaisia palveluja tai toimintoja kehitetään. Tiedetäänkö kehittämistyössä aina mitä kehitettävän toiminnan kohteet tai palvelun käyttäjät todella toivovat tai tarvitsevat? Omassa kehittämistyössäni lähdin kokeilemaan, onko eri-ikäiset kuntalaiset, työntekijät ja johto mahdollista saada mukaan kehittämistyön suuntaamiseen valitsemani menetelmäsovelluksen avulla ja myös sitä, mikäli parkanolaiset saadaan mukaan ideoimaan kehittämistä, niin johtaako se konkreettiseen kehittämistoimintaan. Perusteluna osallisuuden viitekehykseen perustuvalle kehittämiskohteelleni toimi myös se, että KASTE-ohjelmassa osallisuus oli vahvasti kirjattuna tavoitteena.

Aila-Leena Matthies (et al) on kirjoittanut jo vuonna 2000 (14-16) yhdyskuntahankkeista, joissa kuntalaiset on otettu mukaan kehittämistoimintaan (*Top Down and Bottom Up -strategies*). Toteuttamani kehittämishankkeen idea ei siis sinällään ole uusi. Uutta kehittämishankkeessani on korkeintaan se, että olen pyrkinyt luomaan uuden menetelmän eri-ikäisten kuntalaisten, työntekijöiden ja johdon kuulemiseksi tasavertaisesti ja keskustelua rajaamatta. Uutta tämänkaltaisen työote on myös KASTE-ohjelman toteutuksen puitteissa.

Kuulemismenetelmää ja kokonaisprosessia pohtiessani innostuin Pikassoksessakin toteutetusta Bikva-menetelmästä (Krogstrup 2004). En uskonut menetelmän aivan sellaisenaan soveltuvan tarkoitukseeni, joten päädyin soveltamaan sitä niin, että tuotoksena tulisi olemaan palvelujen kehittämisideoita omaan osahankkeeseeni, mutta myös Parkanon kaupungin toimintaan liittyen. Tästä ratkaisukeskeisyyteen pyrkivästä näkökulmasta käsin päätin ottaa ryhmähaastattelun rungoksi Erikssonin (et al, 2006, 36-37) Tulevaisuuden muistelu -menetelmän, jossa pohditaan sitä, miten asiat (tässä pääasiassa lasten, nuorten ja perheiden palvelut) olisivat silloin, kun ne ovat parhaalla mahdollisella tavalla toteutettu. Ryhmähaastatteluaineistosta kävi ilmi monia tärkeitä kehittämisnäkökulmia niin oman osahankkeen kuin kaupungin oman kehittä-

mistoiminnankin pohjaksi. Ilahduttavaa oli myös huomata miten samansuuntaisia toiveet ja tarpeet olivat riippumatta ryhmähaastattelun kohderyhmästä.

Koska osallisuus terminä edellyttää myös sitä, että kuulemisesta seuraa konkreettista toimintaa, johon *kuulluksi tulleet henkilöt voivat kokea osallistuneensa* (vrt. mm. Karlsson 2005,8-9), päädyin rakentamaan työtäni laajemmaksi kokonaisuudeksi kuulemisesta julkiseen tulosten julkistamiseen, toteutetun kehittämistyön esittelyyn sekä jatkokehittämisen ideointiin.

Lasten, nuorten, lasten vanhempien, työntekijöiden sekä kuntajohtajien ryhmähaastatteluprosessi kesti ajallisesti syyskuulta 2009 aina huhtikuun alkuun 2010. Ryhmähaastattelutuotokset esiteltiin julkisesti kaupunkilaisille 4.5.2010 Hyvinvointiseminaarissa. Koska prosessi oli mahdoton tehtävä yhden henkilön toteutettavaksi, niin osahankkeen varoilla käytettiin Pikassoksen suunnittelijan YTT Minna Niemen työpanosta ryhmähaastattelutilanteisiin sekä Hyvinvointiseminaarin paneelikeskustelun puheenjohtajan tehtäviin. Haluankin kiittää sydämestäni kollegaani ja rakasta ystävääni Parkanon taipaleen yhdessä kulkemisesta, sekä myös tutkijan osaamisen ja avun pyyteettömästä tarjoamisesta opinnäyteprosessissani.

Työni nimi ”Vuonna 2011 Parkanossa on kaikkee hienoa!” on osittainen lainaus yhden ryhmähaastatteluun osallistuneen lapsen ideoinnin tuotoksesta. Kokonaisuudessaan lause kuului: ”Vuonna 2011 Parkanossa on kaikkee hienoa: luksuspuisto, uusia tavaroita, kullasta tehtyjä!” Kokonaista sitaattia on käytetty niin työntekijöiden kuin kuntajohdonkin ryhmähaastattelukutsuissa sekä kuntalaisille suunnatussa kutsussa Hyvinvointiseminaariin. Tästä syystä lyhennetty sitaatti päättyi opinnäytteeni otsikoksi. Lisäksi kokonaisena lause mielestäni ilmentää parkanolaisten heittäytymistä innovatiiviseen ja kehittävään keskusteluun. Parkanolaisten osuus opinnäytetyöni ja kehittämisprosessini onnistumiselle on ollut äärimmäisen merkittävä. Parkanolaiset ovat kukin omasta asemastaan avanneet minulle elämänpiiriään, ajatuksiaan lasten, nuorten ja perheiden palveluista ja kehittämisestä ylipäättään. Keskustelun lisäksi olemme Minna Niemen kanssa päässeet niin lähelle parkanolaisia ryhmähaastattelutilanteissa, että välillä olemme nauraneet vedet silmissä ja välillä on ollut itku lähellä. ”Sen sortin riivinauta” haluaa kiittää kaikkia prosessiin osallistuneita parkanolaisia todennäköisesti ikuisesti mieleen painuvasta kehittämisprosessista. Kiitos!

Suurkiitokset saamastani tuesta ja opinnäytteeni kommentoinnista haluan osoittaa Pikassoksen toimitusjohtajalle Kristiina Laiholle, joka antoi luvan ja mahdollisuuden kokeilla uudenlaista lähestymistapaa kehittämistyöhön. Kristiina osallistui myös työni kommentoimiseen käsikirjoitusvaiheessa. Kiitokset osoitan myös nuorisotutkija Tomi Kiilakoskelle, joka on avannut monessa yhteydessä niin itselleni kuin hankekuntieni toimijoillekin osallisuuden saloja. Lisäksi sain opinnäytteeni viimemetreillä kultaakin arvokkaampia vinkkejä Tomilta. Opinnäytettäni ovat kommentoineet myös sivistystoimenjohtaja Harri Hiitti ja varhaiskasvatuksen

päällikkö Jenni Alppi Parkanosta sekä opinnäytteeni ohjaajana toiminut lehtori Ari Heikkinen Laurea ammattikorkeakoulun Tikkurilan yksiköstä ja opponenttinani toiminut opiskelijakollegani Anne Katas. Suomenkielen huollossa minua auttoi parkanolainen opettaja Maarit Malmberg. Englanninkielisen tiivistelmän (abstract) käännöksestä kiitän rakasta ystävääni Anna Saarnia. Lopuksi: Nisse, Siina ja Nooa, te olette se, mistä omassa hyvinvoinnissani ja jaksamissani on kyse. Sydämellinen kiitos teille kaikille!

Tampereella 1.4.2011

Merja Nordling

2 PARKANO LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN PALVELUJEN KEHITTÄMISAREENANA

Parkanon kaupungin väkiluku oli vuoden 2010 syyskuussa 7005 henkeä. Parkano muodostuu keskustasta ja 14 kylästä. Kaupunki on lievästi muuttotappiokunta Pirkanmaan luoteisosassa, aivan Etelä-Pohjanmaan rajalla. Parkanon strategiassa vuosille 2008-2015 kaupunginvaltuusto on määritellyt visioksi seuraavaa: *”Parkano on seutukunnallinen kaupan ja teollisuuden keskus, joka tarjoaa kuntalaisille kattavat ja laadukkaat palvelut turvallisessa ja luonnon-kauniissa ympäristössä.”* Parkanon vahvuuksina nähdään maantieteellinen sijainti ja hyvät liikenneyhteydet, kattavat julkiset palvelut ja kasvava yksityissektorin palvelutarjonta sekä elinkeinoelämä, joka rakentuu pääasiassa metalliteollisuuden sekä metsä- ja puunjalostusteollisuuden varaan. Muovialasta odotetaan Parkanoon uutta elinkeinoelämän tukipilaria. Strategiassa myös tavoitellaan Parkanon imagon kohotusta houkuttelevana kotikuntana. Strategiakauden keskeisenä haasteena on löytää kriittiset menestystekijät muuttovoiton aikaansaamiseksi. (Parkanon kaupunki. Talousarvio 2011, Taloussuunnitelma 2012-2014. Kaupunginhalituksen esitys 29.11.2010)

Parkanon Lastensuojelusuunnitelmasta (Janhunen 2011, 7-9) käy ilmi, että kaikista parkanolaisista talouksista 33,8% on lapsiperheitä. Yksinhuoltajaperheitä Parkanossa on kaikkiaan 15,6% lapsiperheistä, mikä on vähemmän kuin keskimäärin Pirkanmaalla tai valtakunnallisesti. Työttömyysaste Parkanossa oli vuonna 2008 6,8, kun se Pirkanmaalla oli 8,3 ja valtakunnallisesti 7,8. Vuonna 2009 työttömyysaste nousi lähes 2% ja työllisyystilanne on heikentynyt yhä vuonna 2010. Toimeentulotukea saavia lapsiperheitä Parkanossa oli vuonna 2008 yhteensä 6,2%, mikä oli myös hiukan matalampi luku kuin Pirkanmaalla (8,5%) tai valtakunnallisesti (8,1%). Vuosien 2009 ja 2010 talouden kiristyminen ei ole juurikaan kasvattanut parkanolaisien toimeentulon saajien määrää, mutta euromääräinen toimeentulotuen tarve on kasvanut.

2.1 Parkanon lapsille, nuorille ja perheille suunnatut palvelut vuonna 2011

Parkanon lastensuojelusuunnitelmassa Janhunen (2011, 12) määrittelee ehkäisevän lastensuojelun palveluiksi kaikki ne peruspalvelut, jotka edistävät yleisesti lasten kasvua ja kehitystä sekä ovat yleisesti kaikille suunnattuja palveluja. Ehkäisevän lastensuojelun palvelujen tuottajina voivat olla kunta sekä kolmannen sektorin toimijat kuten seurakunta, järjestöt, yhdistykset ja seurak. Kuntaorganisaatiossa merkittävimmät osastot lastensuojelutyössä ovat perusturva- sekä sivistysosastot. Alla on tarkempi kuvaus näiden osastojen toimintasuunnitelmista vuodelle 2011.

Perusturvalautakunnan toiminta kattaa sekä terveydenhuollon että sosiaalityön palvelut. Keskeisinä tavoitteina vuodelle 2011 on kirjattu mm. seuraavat kolme avainkohtaa:

1. Laadukkailla, kattavilla ja monipuolisilla perusturvapalveluilla tuetaan positiivisen väestökehityksen toteutumista
2. Perusturvan vastuualueittaiset toiminnot sitoutetaan asetettuihin taloudellisiin tavoitteisiin
3. Vakansseja hoitaa ammattitaitoinen ja pätevä henkilöstö. Henkilöstön osaamista vahvistetaan lisä- ja täydennyskoulutuksella sekä jatketaan työhyvinvoinnin kehittämistä henkilöstötutkimukseen perustuen.

Perusturvaosaston hallinnon henkilöstöä on 2,4 viran- tai toimenhaltijaa. **Perusterveydenhuollossa** (terveyskeskuksen akuuttisairaanhoido, jatkohoito ja kuntoutus erikoissairaanhoidosta siirtyville potilaille sekä pitkäaikainen laitoshoido) toimii yhteensä 38,5 henkilöä, jolloin henkilöstömitoitus on 0,60-0,80 hoitajaa/potilas. **Avoterveydenhuollossa** (lääkärin, sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien vastaanottotoiminta sekä ympärivuorokautinen lääkäripäivystys) henkilöstömäärä on kaikkiaan 22,2 henkilöä, sisältäen mm. lääkäreiden, sairaanhoitajien, terveydenhoitajien ja avohoidon johtajan tehtävät. Avoterveydenhuollon erityisenä painopistealueena on ennaltaehkäisevä terveydenhuolto. Avoterveydenhuollon alle kuuluu laajasti ottaen neuvolatoiminta, joka tuottaa lasten ja nuorten terveyspalveluja kuten äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa. **Terveydenhuollon tukipalveluissa ja ympäristöterveydenhuollossa** työskentelee yhteensä 8,5 henkilöä. **Suun terveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon** palvelut kaupungissa tuotetaan ostopalveluina. Kaikkiaan terveydenhuollon tehtävissä Parkanossa toimii 71,6 viran- tai toimenhaltijaa.

Sosiaalityön toimikenttä rakentuu perhepalvelujen, aikuissosiaalityön sekä vammaispalvelun prosesseista. Perhepalveluiden alle kuuluu lastensuojelu, lasten valvonta, kasvatus- ja perheneuvonta sekä perhetyö.

Henkilöstöä sosiaalityössä on yhteensä 15 henkilöä. Vuodelle 2011 sosiaalityössä on määritelty viisi keskeistä toiminnallista tavoitetta:

1. Eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja turvallisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy
2. Toimeentuloturvan asiakasprosessien sujuvuus ja käsittelyn yhdenmukaisuus, ja sitä tarvitsevien osallisuuden sekä itsenäisen toimeentulon vahvistaminen
3. Lapsiperhepalveluiden ennaltaehkäisevän työn osuuden lisääminen
4. Vammaispalvelun ja kehitysvammahuollon palveluprosessien tehostaminen ja palvelutarjonnan priorisoiminen
5. Asiantunteva henkilöstö, työhyvinvointiin panostaminen ja esimiestoiminnan tehostaminen

Vanhustyön, kotihoidon ja ravintohuollon tehtävissä toimii kaikkiaan 82,23 henkilöä, joista 37 toimii hoitajina mm. Rauhalakodissa, jossa on vanhusten asiakas- tai asukaspaikkoja 58-60.

Perusturvalautakunnan alaisissa virka- tai työtehtävissä on Parkanossa kaikkiaan 181 vakituista ja 23 määräaikaista henkilöä. Koko perusturvalautakunnan talousarvio (netto) vuodelle 2011 on yhteensä 19 361 090 euroa. (Parkanon kaupunki. Talousarvio 2011, Taloussuunnitelma 2012-2014. Kaupunginhallituksen esitys 29.11.2010)

Sivistyslautakunnan toimiala käsittää Parkanossa peruskoulutuksen, lukiokoulutuksen, musiikkiopiston, aikuiskoulutuksen, joukkoliikenteen, vapaa-aikatoimen (kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelut) sekä kirjastopalvelut. Koko sivistystoimen henkilöstömäärä on kaikkiaan 124 vakinaista ja 29 määräaikaista henkilöä. Henkilöstöstä 44 toimii varhaiskasvatuksen tehtävissä, 67 opetustoimen tehtävissä, vapaa-aikatoimessa 2 ja kirjastotoimessa 5 henkilöä. Vuodelle 2011 talousarviossa esitetään uuden koulukuraattorin viran perustamista Parkanoon. Aiemmin Parkanossa ei ole ollut koulukuraattoripalveluita tarjolla. Sivistystoimen talousarvio (netto) vuodelle 2011 on yhteensä 8 444 716 euroa.

Sivistyslautakunta on määritellyt seuraavat kolme keskeistä toiminnallista tavoitetta vuodelle 2011:

1. Sivistyspalveluiden korkealla laadulla houkutellaan lapsiperheitä Parkanoon
2. Sivistyspalveluiden operatiivisen toiminnan sitouttaminen asetettuihin taloudellisiin tavoitteisiin
3. Ammattitaitoisen ja pätevän henkilöstön rekrytoinnin turvaaminen, henkilöstön jatkuvan kouluttamisen turvaaminen ja työviihtyvyyden tukeminen ja ylläpitäminen (Parkanon kaupunki Talousarvio 2011; Taloussuunnitelma 2012-2014. Kaupunginhallituksen esitys 29.11.2010)

Kaikkiaan Parkanon kaupungin palveluksessa toimi 30.11.2010 yhteensä 362 vakituista ja 52 määräaikaista henkilöä. (Parkanon kaupunki. Talousarvio 2011, Taloussuunnitelma 2012-2014. Kaupunginhallituksen esitys 29.11.2010)

Kouluterveysraportin (2009) mukaan yleiseen hyvinvointiin liittyen parkanolaiset nuoret kertoivat aikaisempaa enemmän vanhempiensa työttömyydestä sekä siitä, että vanhemmat ovat entistä vähemmän perillä siitä, missä nuoret viettävät viikonloppuiltojaan. Koulun osalta huolestuttavia tuloksia olivat ensinnäkin se, että fyysisen uhan kokeminen oli lisääntynyt peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten sekä lukion 1.-2. -luokkalaisten keskuudessa. Yläkouluikäisistä entistä useampi piti fyysisiä työolosuhteita koulussa puutteellisina. Myös koulun ilmapiiriä pidettiin aiempiin Kouluterveystutkimuksiin verrattuna ongelmallisempana. Nuoret kokivat,

etteivät tule kuulluksi tai autetuksi koulussa ja opiskelijat kokivat entistä enemmän opiskeluvaikeuksia. Poissaolot koulusta lisääntyivät ja yläkouluikäisten nuorten kiusaaminen oli yleisempää kuin Pirkanmaalla keskimäärin. (Rauhala et al 2009, 10-23)

Parkanossa on lähdetty mukaan valtakunnalliseen KiVa koulu-ohjelmaan. KiVa koulu-ohjelman tavoitteena on vähentää koulukiusaamista kyseistä teemaa varten kehitetyn toimenpideohjelman avulla. Työmenetelmä on kehitetty vuosina 2006-2009 yhteistyönä Turun yliopiston psykologian oppiaineen ja Oppimistutkimuksen keskuksen kesken. Hankkeen rahoitus saatiin Opetusministeriöstä. KiVa -koulu toimenpideohjelmaa toteutettiin vuonna 2009 yhteensä 1400:ssa perusopetuksen koulussa ja syksyllä 2010 KiVa -kouluohjelmaan liittyi 800 uutta perusopetuksen koulua. (www.kivakoulu.fi Luettu 9.2.2011)

KiVa koulu -ohjelman puitteissa tehdyssä kiusaamiskyselyssä vuonna 2010 tulokset olivat huolestuttavia. Alakoululaisten vastauksista kävi ilmi, että toistuvasti kiusaavia lapsia on 15%. Kiusattuja oppilaista kyselyn mukaan alakoulussa oli kaikkiaan 22% kun valtakunnallinen keskiarvo on 17%. Parkanon yhteiskoulun osalta tilanne on hälyttävän 7. ja 8. luokkalaisten osalta. Tulosten analysoinnin jälkeen Parkanon sivistystoimessa on ryhdytty toimenpiteisiin kiusaamisen ehkäisemiseksi. (Janhunen 2011,11)

2.2 Kehittämisen viitekehyksenä valtakunnallinen KASTE -ohjelma

Oman positioni määrittämiseksi kehittämistyössäni on välttämätöntä esitellä lyhyesti valtakunnallista KASTE-ohjelmaa, Väli-Suomen alueella toimivaa Kasperi -hanketta sekä PIRKAN perhepalvelut -osahanketta. Toteutan opinnäytettäni ja kehittämistyötäni PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen projektikoordinaattorina, joten näiden em. rakenteiden ymmärtäminen on olennaista. Toimipaikkani ja työnantajani toimii Pikassos, sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa. Osaamiskeskuspositiolla ei ole erityisen suurta merkitystä hanketyöni kannalta, joten en tässä opinnäytteessäni esittele tarkemmin sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa. Pikassoksesta olen kuitenkin saanut valtavasti tukea kehittämistyölleni yleisesti, samoin kuin opinnäytteeni tekemiseen. Pikassos on mahdollistanut uudenlaisen oppimiskokemuksen pitkään jatkuneella hankekehittäjän urallani. Alla on kuvattuna oma positioni KASTE-kokonaisuudessa:

KASTE-ohjelma: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysministeriön kehittämisohjelma vuosille 2008-2011	Organisoituminen: KASTE-ohjelman lasten nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen käytännön toteuttamiseksi on organisoitu viisi hankekokonaisuutta: Etelä-Suomen Lapsen ääni, Väli-Suomen Kasper, Lapset ja perheet KASTE Itä- ja Keski-Suomi, Remontti Länsi-Suomi sekä Tukeva Oulun seutu.
Kasper-hanke: Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämishanke	Organisoituminen: 11 osahanketta ja näissä 21 kehittämispilottia
PIRKAN perhepalvelut -osahanke: Pirkanmaalla toimiva Kasperin osahanke lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevän toiminnan palvelujen kehittämiseksi	Organisoituminen: Projektikoordinaattori (M.N.) on palkattuna sosiaalialan osaamiskeskus Pikassokseen. Kaksi hankepaikkakuntaa Parkano ja Pälkäne

Taulukko 1: Opinnäytteen tekijän positio KASTE-kokonaisuudessa

Valtakunnallinen KASTE -ohjelma on Sosiaali- ja terveysministeriön asettama kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma vuosille 2008- 2011. Lyhyesti sanottuna ohjelman keskeiset päätavoitteet ovat:

- lisätä kuntalaisten osallisuutta ja vähentää syrjäytymistä
- lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä sekä kaventaa terveyseroja
- parantaa palveluiden laatua, vaikuttavuutta ja saatavuutta sekä vähentää alueellisia eroja.

Ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi on kirjattu neljä toimenpidettä: 1. ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen 2. henkilöstön riittävyuden varmistaminen 3. henkilöstön osaamisen lisääminen ja 4.eheän sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuden ja vaikuttavien toimintamallien luominen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 4)

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja kehittävää osaa KASTE -ohjelmasta kutsutaan Lasten KASTEeksi. Lasten KASTE -seminaarissa 5.10.2010 ministeri Paula Risikko määritteli Lasten Kasteen kantavaksi ajatukseksi sen, että perheiden palveluiden tulee muodostaa kokonaisuus, jossa lapsia tuetaan ensisijaisesti heidän omissa kehitysympäristöissään, joita ovat koti, päivähoito, koulu ja vapaa-ajan ympäristöt. Edellä mainittu pitää sisällään myös niiden aikuisten tukemisen, jotka vastaavat lapsista ja nuorista näissä ympäristöissä. Myös ongelma- ja häiriötilanteissa lapsia ja nuoria tulee ensisijaisesti tukea mahdollisimman pitkälle näissä luonnollisissa kasvuympäristöissä. (Risikko Paula 2010, 5)

Ministeri Risikko (2010, 5) kiteyttää Lasten Kasteen tavoitteen seuraavasti: *”Lasten Kaste-kehittämistyön tavoitteena on, että lasten ja perheiden hyvinvointi lisääntyy ja laitoshoidon tai perheen ulkopuoliseen sijoitukseen jouduttaisiin turvautumaan mahdollisimman harvoin.”*

Lasten Kaste jakautuu valtakunnallisesti viiteen kokonaishankkeeseen: Länsi-Suomen Remonttiin, Etelä-Suomen Lapsen ääneen, Pohjois-Suomen Tukevaan, Itä- ja Keski-Suomen Lapset ja perheet -Kasteeseen sekä Väli-Suomen Kasperiin. Kaikkiaan näissä viidessä kokonaishankkeessa toimii yli 80 pilottia tai osahanketta, joissa henkilöstöä on kaikkiaan yli 500 henkilöä. Tähän lukuun ei ole laskettu mukaan pilotti- tai osahankepaikkakunnilla toimivia työntekijöitä tai muita toimijoita, joten todellinen luku on huomattavasti suurempi. (Risikko Paula 2010, 5)

”Lasten Kaste -kehittämistyön valtakunnallisena tavoitteena on, että ohjelmakauden päättyessä koko maassa on menossa muutosprosessi, joka uudistaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden kehitysympäristöjä ja palveluja kokonaisuutena sekä näitä tukevia johtamis- ja yhteistyörakenteita ja työmenetelmiä. Erityisen tarpeellista on kehittää toimijoiden yhteistyötä lasten ja nuorten peruspalvelujen ja erityispalvelujen välille.” (Risikko Paula 2010, 5-6)

2.3 Kasperin hanke toteuttamassa Lasten KASTE -ohjelmaa Väli-Suomen alueella

Valtakunnallisen Lasten KASTE -ohjelman käytännön toteutus on organisoitu maanlaajuisesti siten, että kehittämistyötä tehdään viidessä kokonaishankkeessa. Näistä Väli-Suomen Kasperin hanke sijoittuu maantieteellisesti alueelle, joka ulottuu aina Kanta-Hämeestä (Riihimäki) Päijät-Hämeen, Pirkanmaan ja Etelä-Satakunnan kautta Pohjois-Satakuntaan Vaasan seudulle asti.

Kasperin hankkeeseen kuuluu kaikkiaan 11 osahanketta ja 21 kehittämisspilottia. Osahankkeissa ja piloteissa on hankkeisiin palkattua työntekijäresurssia yhteensä 45 henkilöä ja hankkeen kokonaisbudjetti on n. 6,8 miljoonaa euroa. Tästä summasta valtionavustusta on yhteensä 5,1 miljoonaa euroa. Loppurahoitus tulee kunnista. Kokonaishankkeelle on palkattu kaksi työntekijää, projektijohtaja sekä projektisuunnittelija, jotka toimivat sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen työntekijöinä. Hanketta hallinnoi Tampereen kaupunki ja hankkeen seurannasta ja ohjauksesta vastaa oma Kasperin hankkeen ohjausryhmä ja Väli-Suomen alueen aluejohtoryhmä. (Laiho 2010, 6 sekä KASPERI Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 1.1.2009-31.10.2011. Hankesuunnitelma. www.pikassos.fi/KASTE. Luettu 31.1.2011)

Kasperin -hankevalmisteluista vastasivat sosiaalialan osaamiskeskukset: Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla Pikassos, Pohjanmaan maakuntien osalta SoNETBotnia ja Päijät-Hämeessä Verso. (KASTE -ohjelma. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittäminen Väli-Suomessa 2009-2011. Kanta-Häme, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Päijät-Häme. Moniste 2009, s. 6)

Kasperin -hankkeen aluejohtoryhmä määritteli em. monisteessa (s.4) Väli-Suomen alueen kehittämistoiminnan valtakunnallisen KASTE -ohjelman toimenpiteisiin 6 (puututaan varhain ongelmiin) sekä 7 ja 8 (Tuetaan lasten ja nuorten kehitystä ja parannetaan palveluja). Hankkeen yhteistyökumppaneiksi on määritelty Väli-Suomen alueen kunnat ja kuntayhtymät, sairaanhoitopiirit, järjestöt, oppilaitokset, sekä muut lasten, nuorten ja kanssa toimivat yhteistyötahot.

Kasperin -hankkeen osahankkeet ja pilotit jaettiin neljään pienryhmään, ”ryppäeseen” vertaisoppimisen ja -tuen mahdollistamiseksi. Ryppästyöskentelystä muodostui tärkeä osa osahankkeiden ja pilottien koordinoitua ja sisältöalueiden kehittämistä. Hankeryypäät toimivat seuraavilla neljällä teema-alueella:

1. Perhepalveluverkosto (viisi osahanketta tai pilottia)
2. Erityinen tuki peruspalveluissa (viisi osahanketta tai pilottia)
3. Erityistä osaamista vaativien palvelujen tehostaminen ja erityispalvelujen tarpeen kasvun vähentäminen (viisi osahanketta tai pilottia)
4. Monialaiset palvelurakenteet (neljä osahanketta tai pilottia)

Hankevalmisteluvaiheessa aluejohtoryhmä oli määritellyt Kasperin -hankkeelle kolme teemaryhmää (edellisestä kohdat 1-3), mutta neljäs teemaryhmä syntyi tarvelähtöisesti hankkeen käynnistyttyä syksyllä 2009.

2.4 Kahden pirkanmaalaisen kunnan PIRKAN perhepalvelut -osahanke osana Kasperin -hankekokonaisuutta

PIRKAN perhepalvelut -osahanke sijoittuu kahteen pirkanmaalaiseen n. 7000 asukkaan kuntaan: Parkanoon ja Pälkäneelle. Kunnat sijaitsevat maantieteellisesti lähes Pirkanmaan vastakkaisilla laidoilla. Välimatkaa kuntien välillä on n. 130 kilometriä. PIRKAN perhepalvelut -osahanketta hallinnoi Pälkäneen kunta. Osahankkeen kokonaisbudjetti on ajalle 1.8.2009-31.10.2011 yhteensä 173 700 euroa, josta kunnat maksavat omarahoitusosuutta yhteensä 43 425 euroa, eli 21 712,50 euroa per kunta. Hankkeessa on yksi palkattu työntekijä projekti-koordinaattorin nimikkeellä.

PIRKAN perhepalvelut -osahanke kuuluu Kasperi -hankekokonaisuudessa *Perhepalveluverkoston*. Väli-Suomen aluejohtoryhmä on määritellyt Perhepalveluverkoston toiminnan seuraavasti:

” Perhepalveluverkostot -kokonaisuus painottuu Sosiaalialan kehittämishankkeessa luodulle perhekeskustoiminnalle. Väli-Suomen alueella ei vielä ole laajassa määrin perhekeskustointia. Teemakokonaisuudessa voidaan hyödyntää Perhe-hankkeen tuloksia ja etenkin sen alaisia kuntien kehittämishankkeita. Kyseessä on siis pitkälti rakenteiden uudistamiseen, toimijoiden verkottamiseen ja kumppanuuteen rakentuvasta paikallisesta toiminnasta. Perhekeskustointia on kaikille lapsiperheille suunnattua toimintaa, joten KASTEessa on se on erityisesti varhaisen tuen alueelle sijoittuvaa kehittämistä.” (KASTE -ohjelma. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittäminen Väli-Suomessa 2009-2011. Kanta-Häme, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Päijät-Häme. Moniste 2009, s. 9)

Perhepalveluverkoston tavoitteiksi em. monisteessa on määritelty monialaisten ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen *työmuotojen* kehittämisen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelurakenteita uudistamalla sekä perheiden, peruspalvelujen ja kolmannen sektorin toimijoiden kumppanuudella. Lisäksi tavoitteena on *uudistaa palvelurakenteita* monitoimijaisella yhteistyöllä (verkostot) ja vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden *osallisuutta*. (s 9-10)

PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen suunnitelmaan on kirjattu kaksi tavoitekokonaisuutta:

- 1. Kehittää ennaltaehkäiseviä, matalan kynnyksen palveluita ja moniammatillisia työmuotoja lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelurakenteita uudistamalla sekä perheiden, peruspalvelujen, järjestöjen, seurakuntien ja muiden toimijoiden kumppanuudella.*
- 2. Kehittää erilaisia avoimen osallistumisen muotoja, joilla vanhemmat, lapset ja nuoret tulevat vahvemmin mukaan varhaisen puuttumisen ja tukemisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.* (Liite hankesuunnitelmaan. Väli-Suomen Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämishanke 2009-2011. Osahankkeiden suunnitelmat 16.6.2009. Moniste, s. 21)

Em. monisteessa (s. 21-22) toimenpiteiksi tavoitteiden saavuttamiseksi osahankkeessa on kirjattu kolme kokonaisuutta:

1. Perhekeskustoiminnan kehittäminen
2. Avoimen varhaiskasvatuspalveluiden kehittäminen ja perheiden osallisuuden vahvistaminen
3. Varhaisen tuen osaamisen ja perhelähtöisten työkäytänteiden kehittäminen.

Hankesuunnitelma painotti hyvin pitkälle pikkulapsiperheiden palveluiden kehittämistä, mutta osahankkeen toteuttamissuunnitelmassa kehittämisen painopistettä laajennettiin koskemaan kaikkia paikkakuntien lastensuojelulain mukaisia lapsia (0-18v) sekä heidän perheitään. Kehittämistyötä tehdään alkuperäisen hankesuunnitelman mukaan ehkäisevän työn alueella aina laajennetusta monialaisesta perhevalmennuksesta nuorisotyön kehittämiseen ja vanhempien vertaistukirakenteiden luomiseen. (PIRKAN perhepalvelut toteuttamissuunnitelma. Versio 3.9.2010. Moniste, s.1)

3 OSALLISUUS VIITEKEHYKSENÄ PARKANON KEHITTÄMISTYÖLLE

Olen valinnut teoreettiseksi viitekehykseksi opinnäytteeseeni osallisuuden käsitteen KASTE -ohjelman hengen mukaisesti. Lisäperusteluna osallisuus-käsitteen valinnalle toimii se, että olen kokenut käsitteen itseäni puhuttelevaksi jo aiemmissa työtehtävissäni ennen PIRKAN perhepalvelut -osahankkeeseen siirtymistäni. Osallisuus on ollut vahva termi jo vuosia nuorisotyön toimialalla, mikä on oma taustani yhteisöpedagogina. Tomi Kiilakoski (2007) kirjoittaa, että nuorisotyössä osallisuus on nivoutunut osaksi nuorisotoimen perustehtäviä. Osallisuus toteutuu hyvin monitasoisesti käytännön toiminnassa nuorten kanssa, liittyen niin syrjäytymisen ehkäisyyn kuin nuorten itsenäisen toiminnan edistämiseenkin. Hiukan yleistäen voisi sanoa, että osallisuus on luonteva osa nuorisotyön toimintakulttuuria.

Nuorisotyön valtakunnallinen palvelu- ja vaikuttajajärjestö Suomen Nuorisoyhteistyö- Allianssi (www.alli.fi) on toteuttanut yhteistyökumppaneineen erilaisia nuorten osallisuushankkeita jo 1990-luvun loppupuolelta lähtien liittyen niin toiminnalliseen kuin edustukselliseenkin osallisuuteen. Ensimmäinen nuorisovaltuusto perustettiin Kangasalle vuonna 1995 (Nikkilä 2002,66)

Osallisuus-käsitteelle on olemassa hyvin läheisiä ja osin limittäin meneviä termejä mm. kumppanuus, toimijuus, kuntalaisdemokratia ja yhteisösosiaalityö, joita kuulee puheessa, jossa käsitellään kuntalaisten tai asiakkaiden ottamista mukaan erilaisten asioiden kehittämiseen. Osallisuudesta puhuttaessa esiin nousee toisinaan myös käsite dialogisuus, joka parhaimmillaan rikastuttaa osallisuutta eri toimijoiden välillä. Arnkil ja Seikkula (2009,12) palaavat dialogisuuden määrittelyssään aina Platoniin asti. He määrittelevät dialogisuuden ”*keskinäisen ymmärryksen kehittelyksi arvostavassa vuoropuhelussa*”. Kaikki osallisuus ei siis ole dialogisuutta, vaikka dialogisuus voi tuoda oman lisäarvonsa osallisuuskeskusteluihin. Tunnistan kaikkien edellä mainittujen käsitteiden läsnäolon kehittämistyössäni, mutta päädyin tarkastelemaan työtäni nimenomaan osallisuuden -käsitteen kautta.

3.1 Näkökulmia osallisuuteen

Feldmann-Wojtachnia (et al 2010,17-18) määrittelevät osallisuuden käsitettä siten, että kyse on aina osallisuudesta johonkin suurempaan kokonaisuuteen. Osallistuminen puolestaan on osallistumista toimintaan, ryhmään tai elämänmuotoon.

Kiilakoski ja Taiponen (2011,3) tekevät eroa osallisuudelle ja osallistumiselle siten, että osallisuus kuvaa *”yksilön kokemuksellista käsitystä mahdollisuuksistaan suhteessa siihen valta-asemaan, mikä on mahdollista saavuttaa jossakin itseään laajemmassa kokonaisuudessa.”* Osallistuminen määritellään puolestaan käsitteeksi, jossa yksilöllä on mahdollisuus olla jollain tavalla mukana itseään koskevassa päätöksen teossa. Käsitteet ovat hyvin lähekkäisiä ja kirjoittajat toteavatkin, että olennaisempaa kuin tarttua käsitteiden hienojakoisiin, vaikkakin todellisiin erotteluihin, on ymmärtää taustalla vaikuttava suhtautuminen. Tätä on kunnioittava asenne, joka toteutuu käytännön toimina, joissa opitaan toimijuutta ja lisätään ymmärrystä siitä, että palveluja voidaan muuttaa yhteisessä prosessissa.

Anu Gretschelin väitöskirjassa (2002,82) esitelty Arnsteinin (1969) osallistumisen kahdeksanportainen asteikko toimii hyvänä pohjana osallisuuden hahmottamiselle. Asteikon kolme alinta porrasta: manipulaatio, terapia ja tiedonsaanti eivät edusta minulle osallisuutta. Portaat 4 ja 5, joita ovat konsultointi ja yhteissuunnittelu tai neuvojen antaminen, voivat olla parhaimmillaan osallisuutta, mikäli kuntalainen tai asiakas pääsee toiminnassa kokemaan osallisuutta tuomiensa näkökulmien siirtymisestä toimintaa ohjaaviksi tekijöiksi. Portaat 6, 7 ja 8 ovat osallisuutta vahvimmillaan. Kuudennelle portaalle sijoittuu kumppanuus, seitsemännellä portaalla toteutuu delegoitu toimivalta ja kahdeksannella portaalla kansalaisvalvonta. Kehittämistyöni osalta kuntalaisten, työntekijöiden ja kuntajohdon kuulemisesta koostuva aineisto voisi Arnsteinin osallistumisen portailla sijoittua kuudennen portaan kohdalle. Perustelen väitettäni sillä, että menetelmäni avulla koostuu yksi ”parkanolainen näkemys” kehittämistyön tarpeista perustuen kuntalaisten, työntekijöiden ja kuntajohdon näkemyksiin. Tässä on vahvasti elementtejä kumppanuudesta ainakin aineiston kokonaisnäkökulmasta katsottuna.

Osallisuudesta puhuttaessa haluan korostaa kehittämistyössäni näkemystäni siitä, että osallisuus tarkoittaa itselleni erityisesti ihmisten *mahdollisuutta osallistua halutessaan* toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Karlssonin (2005, 8-9) mukaan ihmisten henkilökohtaisesta näkökulmasta ajateltuna osallisuus lähtee sisäisestä kokemuksesta suhteessa ympäröivään maailmaan. Ihminen kokee olevansa osallinen, tärkeä ja huomioitu, kun häntä kuullaan itseään koskevassa konkreettisessa arjen toiminnassa, ja kun hänelle luodaan mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Samaa kokemus- tai tunnetason näkökulmaa on tuonut esiin Anu Gretschel väitöskirjassaan. Hän on todennut mm. että osallinen (nuori) kokee itsensä päteväksi sekä arvostaa omaa rooliaan osana yhteisöä. (Gretschel 2002, 90-91). Myö-

hemmin Gretschel on nostanut käsitteen *voimaantuminen* osallisuuden keskeiseksi termiksi. Termillä viitataan siihen, että yksilö kykenee entistä paremmin vaikuttamaan itseensä, ympäristöönsä sekä näiden kahden väliseen suhteeseen. Kyse on siis toimijuuden vahvistumisesta. (Gretschel 2007, 245)

Kiilakoski (2007, 11) toteaa, että: ”*Osallisuuden kokemus tuottaa halua vaikuttaa ympäristöön ja olla osa sitä*”. Näin ollen osallisuuden vastakohta on tunne siitä, ettei halua vaikuttaa asioihin, koska kokee ympäristön toiminnan yhdentekevänä. Samoilla linjoilla on myös Oranen (2007, 5), joka kirjoittaa, että osallisuuteen liittyy tunne yhteisöön kuulumisesta ja siihen vaikuttamisesta. Osallisuus yhteisöön, perheeseen tai ryhmään rakentuu aktiivisen, vuorovaikutteisen ja toisia huomioivan osallistumisen kautta.

Kehittämistyössäni olen halunnut tarjota mahdollisuuden osallistua Parkanossa tehtävään lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämistyöhön ja sitä kautta vahvistaa ihmisten kokemusta kuulumisesta yhteisöön. Toki kehittämistyöhöni sisältyi riski siitä, että ihmisille luodaan tilaisuus tulla kuulluiksi, vaikei käytännön tasolla kuulemisesta seuraisikaan mitään. Kettunen (2002,33) on nostanut esiin edellä mainitsemani riskin kirjoittamalla, että kunnissa toisinaan puhutaan kuntalaisten osallisuudesta silloin, kun varsinaisesti tarkoitetaan kuulemistä.

(Konsultoiva) kuuleminen voi toki olla osallisuutta, mutta mielestäni vain siinä vaiheessa, kun kuulemisesta seuraa käytännön toimintaa ja osallistuneille tunne siitä, että ovat voineet mielipiteillään vaikuttaa toiminnan tai itseään koskevan asian lopputulokseen. Ellei kuulemisesta seuraa mitään, sitä voidaan pitää korkeintaan informaation tuottamisena, ei osallisuutena. Lähes kaikessa osallisuutta ja kuntalaisten osallistumista käsittelevässä kirjallisuudessa olenaisena pidetään juuri sitä, mitä erilaisista kuulemisista, palautteista ja kyselyistä seuraa käytännössä. Salmikangas (2002, 16) kirjoittaa, että luottamus on yksi keskeinen edellytys kuntalaisten osallistumiselle. Mikäli luottamusta ei ole, osallistuminen on satunnaista ja sitä leimaa osallistujien pyrkimys oman edun maksimointiin. Luottamuspula luonnollisestikin vähentää aloitteellista kehittämistoimintaa. Jos kuntalaiset eivät koe osallistumisesta olevan hyötyä tai tulevansa aidosti kuulluksi, motivaatio aloitteiden tai yhteistyön tekemiseen heikenee. Näiden Kettusen ja Salmikankaan mainitsemien riskien tiedostaminen heti kehittämistyöni alussa mahdollisti sen, että pidin kuulemiani asioita esillä kehittämistyössä jo ennen virallisen raportin valmistumista.

Terry Barber (2009, 38) kritisoi useita nuorten osallisuushankkeita siitä, että ne ovat aikuisjohtoisia ja ulkopäin ohjattuja (stage managed). Osallistuminen ei siis lähde osallistujista itsestään, vaan taustalla on joku *aktivoiva tai toimintaa määrittävä taho*, jonka tehtävänä on edesauttaa tai ohjata ihmisten (nuorten) osallistumista. Toisinaan osallistuminen tai osallisuus

siis ”ulkoistetaan” käyttämällä termiä osallistaa. Aila-Leena Matthies (2008,70) lainaa kirjoituksessaan Roland Rothin ja Thomas Olkin (2006) kriittisiä näkemyksiä osallistamisesta lasten ja nuorten näkökulmasta. Roth ja Olk ovat tulleet tulokseen, että lapsia ja nuoria halutaan osallistaa siksi, että heistä voisi kasvaa ”*tulevaisuudessa aktiivisia kansalaisia*”. Näin ollen voidaan todeta, ettei heitä nähdä aktiivisina kansalaisina lapsina ja nuorina vaan vasta edessä olevassa aikuisuudessa. Matthies kirjoittaa myös, että ammattilaisilta ja hyvinvointivaltioiden instituutioilta näyttää puuttuvan kyky ja mahdollisesti myös vaadittava avoimuus toimia tasa-vertaisessa suhteessa kansalaisten kanssa (2008,66). Näistä lähtökohdista asiaa tarkastellen ei ole ihme, että hyvää tarkoittavat ns. osallisuushankkeet jäävät kuntalaisten näkökulmasta ulkoa ohjautuviksi. Näkemykseni mukaan osallistaminen tarkoittaa nimenomaan yksilön ulkoapäin tulevaa toimintaa, jossa kohteena ovat henkilöt, joiden toivotaan osallistuvan tavoilla, jotka ovat valmiiksi kokonaan tai osin osallistajan toimesta määritelty.

Joissain tilanteissa osallistumista ja osallisuutta on hyvä tukea ja luoda vaikka keinotekoisia-kin osallistumisen rakenteita osallisuustoiminnan käynnistämiseksi ja mahdollistamiseksi. Aiemmin jo mainitsin, että mm. nuorisotyön alalla on ollut lukuisa määrä erilaisia lasten ja nuorten osallisuushankkeita, joista suurin osa on käynnistynyt puhtaasti aikuis- ja työntekijä-lähtöisesti. Myös aikuisille on kehitetty osallistavia kehittämishankkeita, joista esimerkkinä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry:n vuosina 2006-2007 toteuttama ”*Työ, toimeentulo, osallisuus Itä-Suomessa -kansalaisnäkökulma alueen kehittämiseen*” -kehittämishanke. Hankkeen tavoitteena oli mahdollistaa kuntalaisten parempi osallistuminen oman asuinympäristönsä ja -alueensa kehittämiskeskusteluihin sekä luoda uusia vaikuttamisen menetelmiä. (Siltaniemi et al. 2008, 8) Yhteisösosiaalityön hankkeita kansalaisten osallisuusajattelulla on toteutettu jo 1990 -luvulta lähtien valtakunnallisesti. (Toivonen 2008, 141) Kriittinen kysymys kuuluukin: Milloin osallisuushankkeilla päästään kansalaisten vahvistuneeseen osallisuuteen ja milloin hankkeet jäävät ulkoa ohjatuiksi osallistaviksi projekteiksi?

Mielestäni ulkopäin käynnistyvässä osallistamisessa vaarana on se, että jos ihmiset eivät sitoudu osallistumaan tilanteessa, jossa osallistumista tai osallisuutta määritellään ulkoa päin, voidaan tehdä virheellinen tulkinta siitä, etteivät ihmiset, kuntalaiset, lapset tai nuoret *halua osallistua*. Itse ajattelen asian niin, että useimmat ihmiset haluavat osallistua itseään koskeviin ja kiinnostaviin asioihin, mutta osallistumisen tavat samoin kuin kiinnostavat asiat ovat subjektiivisia intressejä, eivät ulkoa päin määriteltävää ”massatuotantoa”. On hyvä muistaa, että kaikki vanhemmat eivät halua olla mukana kehittämässä kuntaan avoimen varhaiskasvatuksen palveluja, kaikki lapset eivät halua olla mukana suunnittelemassa viihtyisämpää koulun pihaa tai kaikki nuoret eivät halua osallistua kunnallispolitiikkaan.

Kehittämistyössäni olen lähtenyt tietoisesti liikkeelle siitä, että osallistujilla on ollut mahdollisuus joko osallistua ryhmähaastatteluihin tai jäädä niistä pois. Lasten ja nuorten osalta tämä

käytännössä toteutettiin niin, että koteihin toimitettiin ennakoon tiedote ryhmähaastattelutilaisuuksista koulussa ja kysyttiin lupaa lapsen tai nuoren osallistumiselle haastatteluun (liite 1). Kodeissa oli mahdollista käydä keskustelua siitä, haluaako lapsi tai nuori osallistua, tai haluavatko hänen vanhempansa, että lapsi tai nuori osallistuu. Tässä en siis kehittäjänä pääse sen tiedon juurille kuka päätöksen teki niiden lasten tai nuorten osalta, jotka jäivät ryhmähaastattelutilanteista pois. Vanhempien osalta osallistuminen oli luonnollista tulkita vapaaehtoiseksi, sillä ryhmähaastattelutilanteet eivät liittyneet mitenkään tilanteisiin, joihin vanhempien olisi joka tapauksessa tullut osallistua, vaan paikalle saapuivat ne henkilöt, jotka olivat kiinnostuneita asiasta. Kuitenkin kriittisesti ajateltuna olin myös Bikva -sovellusprosessillani luomassa osallistavaa toimintaa eli määrittelemässä tapaa, jolla parkanolaisilla oli mahdollisuus osallistua lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämiseen ennalta päätetyllä ryhmähaastattelumenetelmällä. Jos ryhmähaastattelutilanteisiin ei olisi saapunut osallistujia, tai jos osallistujat eivät olisi avautuneet keskusteluun, olisi vaarana ollut tulkita asia niin, ettei parkanolaisia kiinnosta oman kaupunkinsa lasten, nuorten ja perheiden asiat. Pääasiallinen syy olisi kuitenkin voinut olla valitussa menetelmässä, tiedonkulun ongelmissa tai keskustelujen johtajien osaamattomuudessa.

Kiilakoski (2007, 11) kirjoittaa, että yksi osallisuuden vastakohdista on osattomuus. Osattomuutta Kiilakoski kuvaa taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman puutteen lisäksi *henkilökohtaisena kokemuksena* siitä, ettei ihminen aikomuksistaan ja ponnisteluistaan huolimatta ole tullut otetuksi huomioon.

Osallisuus on nyt vahvasti teemana valtionpolitiikassa, mm. sosiaali- ja terveystieteiden KASTE -ohjelmaan sisään kirjoitettuna, samoin kuin opetus- ja kulttuuriministeriön perusopetuksen sekä nuorisotyön kehittämisessä. Toivottavasti lähitulevaisuudessa osallisuustyössä kiinnitetään entistä enemmän huomiota osallisuuden konkreettisuuteen, monimuotoisuuteen ja siihen, että osallistujilla on mahdollisuus toimia subjekteina itseään koskevissa asioissa.

3.2 Lasten ja nuorten osallisuus tulevaisuuden rakentajana

Lasten ja nuorten osallisuuden merkityksestä on puhuttu ja kirjoitettu paljon viime vuosina. Teema nousi esille Suomessa erityisesti vuonna 2009, joka oli YK:n Lasten oikeuksien 20:s juhlavuosi. YK:n Lastenoikeuksien sopimuksessa määritellään (12§), että lapsilla on oikeus tulla kuulluksi kaikissa itseään koskevissa asioissa. (Honkanen J ja Syrjä J 2000, 107-108). Säädöspohjaa lasten ja nuorten osallistumiseen löytyy vahvasti myös Suomen laista. Suomen perustuslaissa(6§) todetaan seuraavasti: Lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä. Heidän tulee saada vaikuttaa kehitystasonsa mukaan itseään koskeviin asioihin. Muita lasten ja nuorten osallisuutta vahvistavia lakeja Suomessa ovat mm. Kuntalaki (27§), Nuorisolaki (8§), Lastensuojelulaki (5§) ja Perusopetuslaki (47§).

Äskettäin ilmestyneessä Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä ”Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit” osallisuus ja sosiaalinen toiminta on nostettu esiin osana lasten ja nuorten *hyvinvointiin vaikuttavaa toimintaa* omana alalukunaan (2011,50-52). Osallisuudeksi selvityksessä määritellään hyvinvoinnin näkökulmasta Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Lisäksi lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, oikeus ja vapaus saada tietoa sekä ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus. Lapsilla on myös oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä. Selvityksessä teemoiksi edellä mainitun otsikon alle on nostettu myös lapsen oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään. Sosiaalisen toiminnan osalta selvityksessä nostetaan esiin ystävien ja kavereiden sekä vanhempien ja perheen merkitys hyvinvoinnin tekijänä. Selvityksessä selkeinä aukkoina mainitaan indikaattorien puute osallistumista ja sosiaalista toimintaa koskevassa aihepiirissä. Ongelmana koetaan myös se, että lasten osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvää tietoa on saatavissa ainoastaan koulun viitekehyksestä. Kolmantena aukkona selvityksessä todetaan puutteet tiedosta media- ja internetympäristön roolista lasten osallistumisessa.

Lasten ja nuorten osallistumispuheissa, erityisesti osallisuuden lisäämiseen pyrkivässä keskustelussa, ei voida unohtaa lasten ja nuorten sosiaalisten rakenteiden merkitystä (Kiili 2006,39-40). Kiili lainaa tekstissään Anthony Giddensin (1994,1995) näkemystä siitä, että lapsi ja nuori eivät ole irrallisia rakenteista, jotka ovat toisaalta toiminnan resursseja ja toisaalta rajoittavat toimintaa. Kiili kirjoittaa: *”Rakenteiden ja toimijoiden välinen suhde on mielenkiintoinen, koska toimijat eivät voi aina toimia haluamallaan tavalla esimerkiksi muuttaen yhteiskunnallisia rakenteita, mutta rakenteiden olemassaolo on kuitenkin riippuvaista siitä, että pitävät niitä yllä (toistamalla ja uusintamalla niitä).”* Yhteiskunnalliset rakenteet ovat siis toisaalta yksilöiden toiminnan tulos, mutta myös areena jolla toimitaan. Näin ollen ei voida ajatella, että lasten ja nuorten osallisuus olisi toteutettavissa irrallaan yhteiskunnan muusta toiminnasta.

Lapsiasiavaltuutettu Maria-Kaisa Aula (2007, 23) peräänkuuluttaa lasten osallisuusrakenteita, jotka tuovat lapsia ja nuoria näkyväksi koulun ja kunnan päätöksenteossa. Tärkeänä Aula näkee osallisuusrakenteiden tehtävän tuoda näkyväksi *”lasten tärkeysjärjestyksen, joka on usein erilainen kuin aikuisten”*. Osallisena oleminen edellyttää lasten ja nuorten näkemistä ja kuulemista omista lähtökohdistaan käsin.

Johanna Kiili (2006, 36-37) kirjoittaa väitöskirjassaan, ettei lasten osallistumisesta ole olemassa yhtenäistä näkemystä. Aiheeseen liittyvät keskustelut ovat pääasiassa sen varassa mitä aikuiset lasten osallistumisesta ajattelevat ja millaisia reunaehtoja he lasten osallisuudelle asettavat. Lasten omaa osallistumisen kokemusta tai aihepiiriin liittyvää tutkimusta ei Kiilin

mukaan ole juurikaan olemassa. Johanna Kiili korostaa kuitenkin, että lapsilla on oikeus vaikuttaa siihen miten ja millä ehdoin he haluavat osallistua.

Terry Barber ottaa artikkelissaan (2009, 38) hyvin kriittisesti kantaa siihen, että aikuiset puhuvat nuorten osallisuudesta silloin, kun todellisuudessa kyse on konsultoivasta kuulemisesta. Hänen näkemyksensä mukaan nuoria pidetään tällöin lähinnä palvelujen käyttäjinä tai kuluttajina sen sijaan, että heidät otettaisiin tasavertaisemmin mukaan kehittämistoimintaan. Kiili ja Barber näkevät siis lasten ja nuorten osallisuusmahdollisuudet hyvin samansuuntaisesti - pääasiassa aikuisten määrittämänä toimintana. (vrt. myös Matthies 2008)

Miksi sitten lasten ja nuorten osallisuudesta ollaan kiinnostuneita ja sen merkitystä korostetaan erityisesti tänä aikana? Tomi Kiilakoski (2007, 8) nostaa esiin lasten ja nuorten osallisuuden ajankohtaisuuden. Kysymys lasten ja nuorten mahdollisuudesta osallistua kunnan toimintaan ja kehittämiseen ei ole tärkeää ainoastaan tämän päivän toiminnan vaan myös tulevaisuuden kannalta. *”Mikäli lapset ja nuoret kokevat itsensä ulkopuolisiksi, tulevan yhteiskunnan itseään uudistava liekki jää kytämään pienellä tulella.”* Kiilakoski (2007, 10) myös perustelee sitä miksi kuntien toimijoiden tulisi olla kiinnostuneita lasten ja nuorten mielipiteistä. *”Yksinkertaisesti siksi, että he ovat myös kuntalaisia”*. Lapset ja nuoret ovat toimijoita, joilla on perusteltuja näkemyksiä itseään koskevista asioista. Lapset ja nuoret ovat myös oman elämänpiirinsä asiantuntijoita, joten voidaan olettaa, että heitä kuulemalla tehdään myös parempia päätöksiä.

Koivu (2010, 7) tuo esille näkemyksensä siitä, että lasten ja nuorten osallisuus ja sen kehittäminen tulisi nähdä kunnissa lisäarvona, joka tuo elävyyttä ja uutta näkökulmaa kuntaorganisaatioon. Kriittinen kohta kuulemisen jälkeen on myös Koivun mukaan siinä mitä kuulemisesta seuraa. Otetaanko lasten ja nuorten ideat ja kehittämistarpeet riittävän tosissaan? Koivu jatkaa näkemyksellä, että lasten ja nuorten ideoihin on tartuttava ja niitä tulee ruokkia. Näin toimien aikuiset toteuttavat myös lasten ja nuorten osalta kunnan perustehtävää: Laadukkaiden palveluiden tuottamista kuntalaisille.

Käytännön esimerkkejä lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseksi ovat kirjanneet Feldmann-Wojtaczian (et al 2010, 18-19) julkaisussaan. Osallistumisen muodot on jaettu viiteen kategoriaan seuraavasti: Representative forms of participation (edustuksellinen osallisuus), Open, direct forms of participation (avoin, suora osallisuus), Project-based forms of participation (projektimuotoinen osallisuus), Advocacy-based forms of participation (vapaasti suomennettuna: ”aikuisedustukseen perustuva osallisuus”) sekä Presence of children and young people in adult decision-making bodies (lasten ja nuorten osallistuminen aikuisten päätöksentekorakenteisiin). Tässä edustuksellinen osallisuus on erotettu lasten ja nuorten osallistumisesta aikuisten päätöksentekorakenteisiin. Edustuksellisuudella viitataan lähinnä lapsi- ja nuorisopar-

lamentti tai -valtuustotoimintaan sekä oppilaskuntatoimintaan. Advocacy -based forms of participation on hyvin vaikeasti suomennettava termi, mutta sillä tarkoitetaan sitä, että lasten ja nuorten asioista hyvin perillä olevat aikuiset tuovat lasten ja nuorten näkemyksiä mahdollisimman autenttisina osaksi päätöksentekoa. Julkaisussa korostetaan, että on tärkeää tarjota erilaisia osallisuusmahdollisuuksia nuorille. Saksalaiset tutkijat olivat vaikuttuneita Nuorisolain 8§:stä, mutta totesivat lopulta, että käytännössä nuorten osallisuuden muodot Suomessa rajoittuvat konsultaatiotasolle.

3.3 Kehittämisprosessi Parkanossa: Osallisuutta vai kuulemista?

Kehittämistyössäni osallisuus-käsite nousi esiin sen hankekritiikkiin pohjautuvan näkemyksen pohjalta, että usein projektikehittäminen ei vastaa kuntalaisten tarpeisiin ja toiveisiin. Halusin antaa heti oman osahankkeen alussa kuntalaisille, työntekijöille ja kuntajohdolle mahdollisuuden osallistua kehittämistoiminnan suunnitteluun omista lähtökohdistaan. Tästä lähtökohdasta käsin aloin rakentamaan sovellustani asiakaslähtöisen Bikva-menetelmän käytöstä kehittämistyön suuntaajana.

Asiakkaiden tai kuntalaisten mukaan kutsumista kehittämiseen voisi lähestyä myös toisesta näkökulmasta. Kiilakoski ja Taiponen (2011, s.2) kirjoittavat, että kuntalaisten osallistumista palvelujen kehittämiseen voidaan perustella parantuneella asiakaslähtöisyydellä ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääntymisellä, mutta myös talousnäkökulmilla. Taloudellisten resurssien vähentyessä syntyy tarve palvelujen mahdollisimman tehokkaaseen tuottamiseen. Tällöin on oltava tietoa palvelunkäyttäjien tarpeista. *”Halpa tapa saada tietoa on kysyä kohderyhmältä, mitä mieltä he ovat.”* Kriittisestä talousnäkökulmasta huolimatta voidaan todeta, että kuntalaisia on hyvä ottaa mukaan kehittäjäyhteistyökumppaneiksi.

Aiemmin tekstissä (mm. Koivu 2010,7) mainitut huolet siitä, mitä tapahtuu sen jälkeen, kun kuntalaisia: lapsia, nuoria ja vanhempia on kuultu, liittyy vahvasti myös omaan kehittämistyöhöni. Opinnäytteessäni olen halunnut kuntalaisten, työntekijöiden ja kuntajohdon ryhmähaastattelujen jälkeen kysyä johdon näkemyksiä sitoutua liittämään kootut näkemykset yhdeksi Parkanon kaupungin kehittämistyön lähtökohdaksi (luvut 6 ja 7). En voi vakuuttaa lukijaa siitä, että teemahaastattelut olisivat riittävä toimenpide sen varmistamiseksi, että kuntalaisten näkemykset eivät unohtuisi palveluja kehitettäessä, mutta tavoitteenani on ollut esitellä johdolle riittävän selkeästi kootut tulokset sekä kartoittaa heidän ajatuksiaan kuntalaislähtöisen kehittämistoiminnan osalta jatkossa.

Oman kehittämistyöni osalta lasten, nuorten ja lasten vanhempien (eli kuntalaisten) osallisuusteema liittyy (konsultoivaan) kuulemiseen sekä kuntalaisten asiantuntijuuden tunnustamiseen omasta elämäntilanteestaan. Kuntalaisten osallisuus on paljon laajempi kokonaisuus,

johon sisältyy hyvin erilaisia elementtejä ja toimintaa, kuten aiemmasta tekstistä on käynyt ilmi. Tässä työssä en pääse toteuttamaan osallisuutta syvemmällä tasolla, vaikka ehdottomasti uskon muiden kuin keskusteluun osallistumisen ja kuulluksi tulemisen muotojen olevan erityisesti lapsille ja nuorille sekä mielekkäämpiä että myös luontaisempia tapoja olla osallisena omaa elämäänsä koskevissa asioissa.

Kehittämisosessillani on vahva tavoite lisätä kuntalaisten osallisuuden tunnetta. Tavoittelen sitä, että parkanolaiset lapset, nuoret ja lasten vanhemmat voivat kokea olleensa osa PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen kehittämistä. Tämän toteuttaminen ja prosessin loppuun saattaminen vaativat vielä pohdintaa hankkeen loppuajalta. Miten kuntalaisille tuodaan tietoon heidän näkemystensä huomioonottaminen? Ja toisaalta: Miten heiltä päästään kysymään, näkyykö kehittämistyö uusina tai parempina palveluina heidän tarpeistaan lähtien omassa kehitysympäristöissään? Pidemmälle vietyinä hankkeen loppuajana voidaan myös pohtia kaupungin toimijoiden tahtotilaa ja resursseja nivoa osallisuus osaksi palvelutuotantoa rakenteellisella tasolla muutoinkin kuin kuulemisen tai erilaisten palautejärjestelmien keinoin toteutettuna. Pelkästään kehittämistyöni mahdollisuudet asian eteenpäin viemiseen konkreettina tasolla ovat hyvin rajalliset. Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen vaatii vahvaa poliittista sitoutumista aina kaupungin ylintä johtoa myöden, sekä selkeän strategian asian toteuttamiseksi yhteistyössä kuntalaisten kanssa.

4 PIRKAN PERHEPALVELUT -OSAHANKKEEN BIKVA -SOVELLUS KEHITTÄMISTYÖN POHJANA PARKANOSSA: RATKAISUKESKEISELLÄ TYÖOTTEELLA KOHTI TAVOITTEITA

Kehittämistyön Bikvaprosessin idea syntyi KASTE-ohjelmassa sekä PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen tavoitteistossa painotetusta osallisuuden lisäämisestä kehittämistoiminnassa. KASTE-ohjelman tavoitteista ensimmäiseksi on kirjattu ihmisten osallisuuden lisääntyminen ja syrjäytymisen väheneminen. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2009:6) PIRKAN perhepalvelut-osahankkeessa osallisuus on myös otettu kolmanneksi päätavoitteeksi. Seppänen-Järvelä (1999, 107) kirjoittaa kehittämistoiminnan muutoksesta keskushallintokeskeisyydestä toimijalähtöiseksi toiminnaksi. Kehittämistoiminnan viitekehyksenä on erilaisia (valtakunnallisia) ohjelmia, mutta yksittäiset projektit tai hankkeet muovautuvat paikallisten tarpeiden mukaan.

Kehittämistyöni lähtee liikkeelle konstruktionistisesta kehittämisorientaatiosta, jossa pohjimmaksi ajatuksena on todellisuuden muotoutuminen sosiaalisista prosesseista. ”*Sosiaalinen todellisuus on merkitysjärjestelmä, joka on ihmisten luoma, ei suoraan todellisuuden heijastuma tai kuva.*” (Toikko ja Rantanen 2009, 36) Kehittämisosintressini perustuu Habermasin (1972) praktiseen tiedonintressiin, jonka mukaan yhteisön jäsenet ja asiantuntijat määrittelevät yhdessä olemassa olevat ongelmat ja suunnittelevat tarpeelliset toiminnot ongelmien

ratkaisemiseksi. Työssäni on myös selkeästi kriittisen lähestymistavan elementtejä, sillä ryhmähaastatteluissa on aktiivisesti annettu tila eri toimijoille pohtia oman kotikaupunkinsa palvelutuotantoa aivan uusista lähtökohdista käsin, huomioimatta välttämättä palvelutuotannon nykytilaa lainkaan. (Toikko ja Rantanen 2009, 46-47)

Kehittämistyön kohdentuessa eritellysti ja yhteisesti lapsiin, nuoriin ja vanhempiin, oli luonnollista etsiä menetelmä, jonka avulla kaikkien ryhmien ääni tulee yhdenvertaisesti kuulluksi. Käytännön toiminnan kehittäjinä paikkakunnalla toimivat eri kaupungin toimialojen, seurakunnan sekä järjestöjen työntekijät (palkatut tai vapaaehtoiset), joten on välttämätöntä saada myös tämä ryhmä kuulatavaksi. Toiminnan suunnittelu ja kehittäminen ilman kuntajohdon sitoutumista on hyvin haasteellista, useimmiten jopa turhaa. Johdolla on erilainen näkökulma palveluiden kehittämistarpeisiin kuin palveluiden käyttäjillä tai kentän työntekijöillä. Kokonaisvaltaisen näyn kartoittamiseksi oli tärkeää kuulla myös kuntajohdon edustusta kehittämis-toiminnan alkuvaiheessa. Näiden kaikkien näkökulmien yhteen kokoamiseksi päädyin pohtimaan, miten voisin hyödyntää ja soveltaa Bikvaa omassa kehittämistyössäni.

4.1 Bikva-arviointi metodologisena viitekehyksenä

Bikva muodostuu tanskankielen sanoista ”Brugerinddragelse i KVALitetsvurdering” joka tarkoittaa suomennettuna ”Asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajina”. Bikva -mallin kehittäminen käynnistyi 1990 -luvun puolivälissä vastaamaan tarpeeseen asiakkaiden mukaan ottamisesta arviointeihin. Oli aika päästä eteenpäin perinteisistä asiakastutkimuksista, jotka kritiikin mukaan eivät todellisuudessa mitanneet asiakkaiden tyytyväisyyttä palveluihin vaan vastasivat ulkoa tullessiin kysymyksiin, joiden määrittäjinä toimivat muut kuin asiakkaat itse. Näin ollen asiakastyytyväisyystulokset eivät pystyneet tuomaan esiin sitä, mitä asiakkaiden mielestä oli tärkeää asiasta kertoa. Asiakkaiden rooli Bikvassa on keskeinen. Asiakkaat määrittävät kysymykset, joita arvioidaan ja joilla on merkitystä heidän kannaltaan. (Krogstrup 2004, 7)

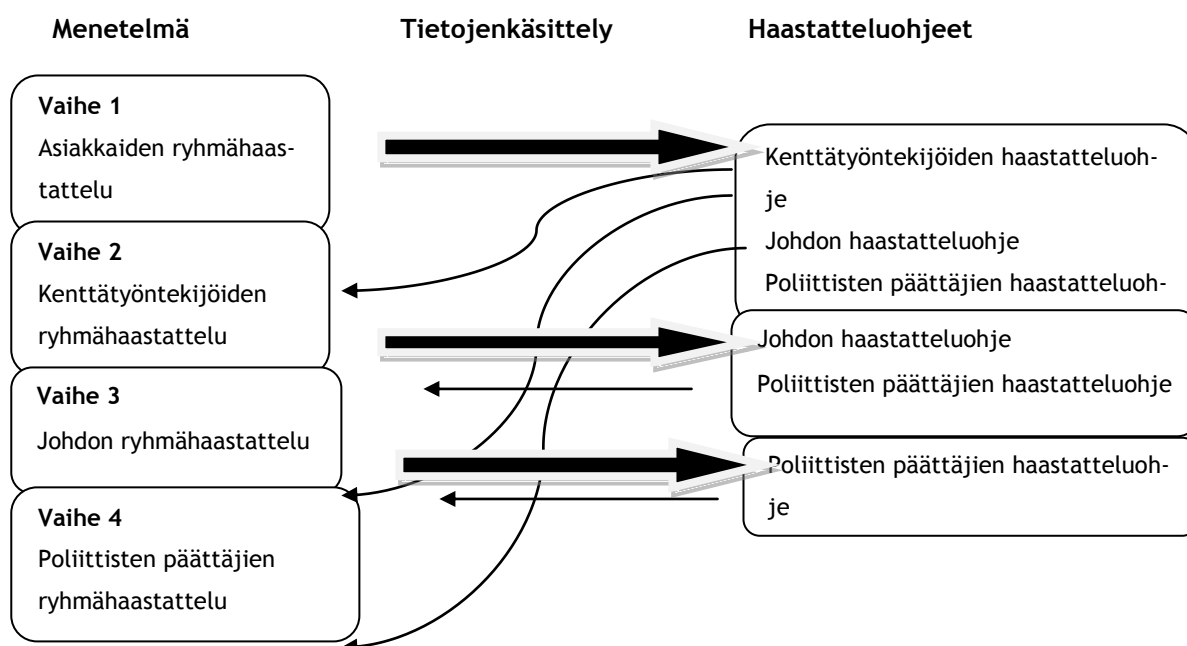
Asiakkaiksi on määritelty ne henkilöt, ”*jotka ottavat vastaan julkisen sektorin palveluja*”. Asiakkuudessa kuitenkin huomioidaan asiakkaiden rooli kansalaisina, kuntalaisina. Asiakkuus sinänsä ei määritä ihmisiä (Krogstrup 2004,8)

Juha Koivisto (2009, 118) perustaa Bikvan neljään perusolettamukseen ja -lähtökohtaan. Nämä ovat seuraavat: 1. Asiakkaalla on tarvittavaa kokemustietoa palvelujen laadun, vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kehittämiseen, 2. Asiakas on tärkeä kumppani ja tiedonantaja kehittämisessä, 3. Asiakas on parhaimmillaan oppimisen käynnistäjä ja 4. Asiakkaiden arvio palveluista perustuu omiin kokemuksiin ja he määrittävät siten arvioinnin kriteerit.

Stina Högnabba (2009, dia 14) on kuvannut selkeästi arvioijan roolia Bikvassa. Hän korostaa, että prosessilla tulee olla joko sisäinen tai ulkoinen arvioija viemässä läpi koko prosessin. Arvioijalla olisi suotavaa olla kokemusta ryhmähaastattelujen toteuttamisesta tai ryhmädynamiikan luomisesta. Arvioijan edellytyksenä on hallita arviointimenetelmän sekä laadullisen aineiston käsittely. Arvioija myös huolehtii prosessin etenemisestä osallistujia kunnioittaen, ryhmähaastattelutilaisuuksien ja raportoinnin rehellisyydestä, luottamuksellisuudesta, eettisyydestä sekä suositusten tekemisestä Bikva-aineiston pohjalta.

Bikva-arviointiprosessi etenee käytännössä neljässä vaiheessa, neljän ryhmähaastattelun kautta. Jokainen ryhmähaastattelu toteutetaan tiettyjen periaatteiden mukaan. Jokaiseen arviointiprosessiin valitaan osallistuvat sidosryhmät eli asiakkaat, kenttätöntekijät, johtajat ja poliittiset päättäjät. Tämän jälkeen sovitaan ja tiedotetaan ryhmähaastatteluista. Ryhmähaastattelut toteutetaan sidosryhmien kanssa. Tämän jälkeen käsitellään ryhmähaastattelussa kootut tiedot sekä systematisoidaan haastatteluista saatu palaute. Viimeksi laaditaan haastatteluohje haastatteluolosuhteiden seuraavaa tasoa varten. Seuraavalla sivulla on Krogstrupin havainnollistava kuva Bikvasta.

Krogstrup on kuvannut Bikva-prosessin seuraavasti (opinnäytetyöntekijän tekemä kuva Krogstrupin alkuperäisen kuvan pohjalta):

Kuva 1: Bikva -arviointiprosessi (Krogstrup 2004, 16)

1. Bikva-prosessin aluksi toteutetaan asiakkaiden avoin ryhmähaastattelu. Asiakkaat saavat omin sanoin kertoa ja kuvailla näkemyksiään esimerkiksi sosiaalipalveluista omasta näkökulmastaan, määrittäen itseään kiinnostavat keskustelun aiheet. Ryhmä-

haastattelun jälkeen koostetaan ja laaditaan ohje kenttätöntekijöiden, johdon sekä poliittisten päättäjien haastatteluja varten.

2. Asiakkaiden palaute esitellään kenttätöntekijöille. Tarkoituksena on, että kenttätöntekijät pohtivat ensisijaisesti omaa toimintaansa sekä pohtivat sitä, mihin asiakkaiden arviot heidän mielestään perustuvat. Ryhmähaastattelun jälkeen koostetaan ja laaditaan ohje johdon sekä poliittisten päättäjien haastatteluja varten.
3. Seuraavassa vaiheessa asiakkaiden ja kenttätöntekijöiden ryhmähaastattelujen palaute esitellään (virkamies-)johdolle. Tarkoituksena on pohtia ryhmähaastattelussa syitä asiakkailta ja työntekijöiltä saatuun palautteeseen. Ryhmähaastattelun jälkeen koostetaan ja laaditaan ohje poliittisten päättäjien haastatteluja varten.
4. Kaikkien edellisten vaiheiden ryhmähaastatteluaineistot esitellään poliittisille päättäjille, joiden tarkoitus on arvioida asiakkaiden, työntekijöiden sekä (virkamies-)johdon palautteiden syitä. (Krogstrup 2004, 15-16)

Ryhmähaastattelujen toteutuksessa on tärkeää huomioida, että jokainen osallistuja osallistuu vapaaehtoisesti. Haastattelujen nauhoittaminen tai niistä tiivistelmän kirjoittaminen mahdollistaa ryhmähaastattelujen viestin viemisen oikeanlaisena seuraavalle tasolle. Bikvassa ei siis vaadita välttämättä ryhmähaastattelujen nauhoittamista ja litterointia vaan, ”kokousmuistiotyyppinen” kooste on riittävä. Nauhoittaminen tosin mahdollistaa asiakkaiden käyttämien ilmaisujen viemisen työntekijöiden, (virkamies-) johdon sekä poliittisten päättäjien tasolle. (Krogstrup 2004, 18-19.)

Arviointitulosten esittely on Bikva-arviointiprosessissa keskeistä. Tulosten esittelyä tapahtuu sekä prosessin aikana että kokonaisprosessin jälkeen. Erityisen tärkeää on viestiä kokonaisarviointin tuloksista myös prosessin tärkeimmille toimijoille eli asiakkaille. (Krogstrup 2004, 23.) Raportointia voidaan tehdä monella eri tavalla, joista perinteisin on kirjoitettu raportti.

Käytännössä Bikvaa on raportoitu myös mm. Power Point -diaesityksenä tai vastaavana helpommin lähestyttävänä koosteena (mm. Marja Kiijärvi-Pihkalan Bikva-arviointi NMKY:lle 2009) Omassa prosessissani Parkanossa kuntalaisille, työntekijöille ja johdolle raportointi tehtiin nimenomaan diaesityksenä. Myöhemmin tarkoitukseni oli kirjoittaa varsinainen arviointiraportti, mutta parkanolaiset kokivat diaesityksen helpompana tapana lähestyä tuloksia ”kun kaiken maailman raportteja tulee ihan älyttömästi”. Opinnäytteessäni tulen toki avaamaan tulokset analysoiduksi tekstiksi.

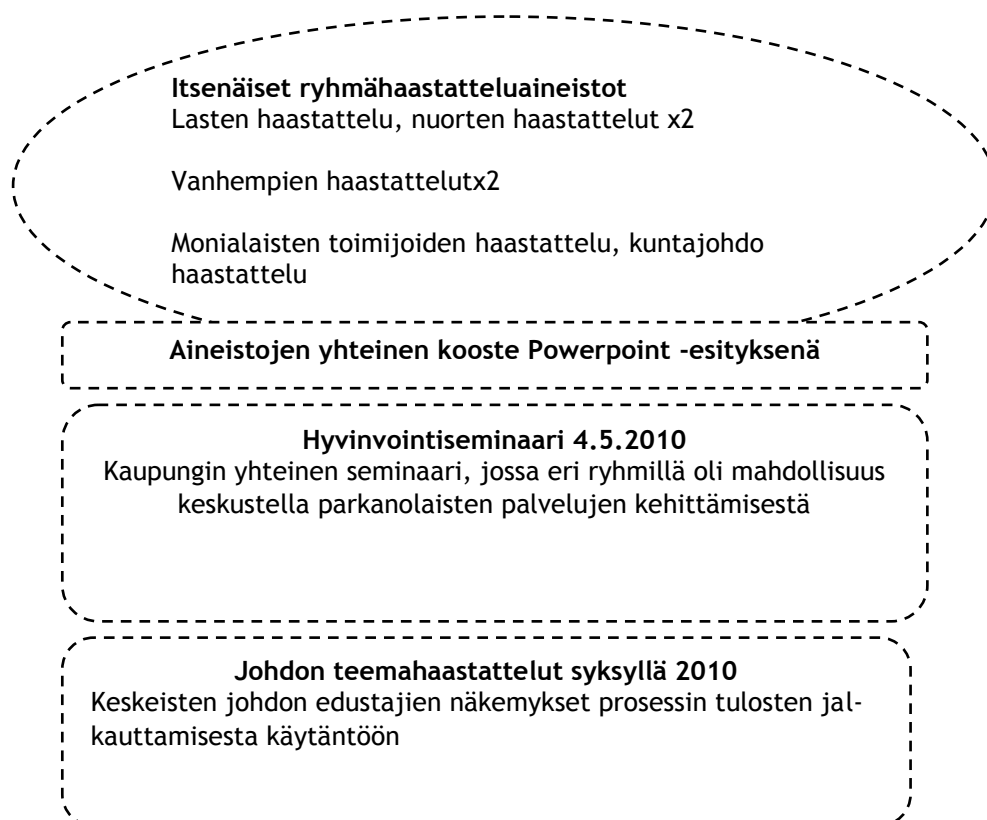
4.2 Bikva-sovelluksen toteuttaminen Parkanossa

Bikva-sovellusaineistoa kerättiin ajalla 30.9.2009- 6.4.2010. Vaikka kyseessä on todella vahvasti sovellettu malli Krogstrupin alkuperäisestä Bikvasta, niin siinä kuitenkin toteutuu seuraavat Bikvan elementit:

1. Kuulla asiakkaita (itse käytän sanaa kuntalaisia), työntekijöitä ja johtoa (ryhmähaastattelut)
2. Aineiston yhteen kokoaminen ja raportointi
3. Luoda tilaisuus kaikille prosessiin osallistujille saada tietoa tuloksista ja keskustella siitä, millaisia ajatuksia tulokset herättävät (Hyvinvointiseminaari)
4. Kysyä johdolta miten koottuja tuloksia tullaan hyödyntämään parkanolaisten lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisessä. (Teemahaastattelut + kooste)

Opinnäytteeni lopuksi tulen kuntajohdon edustajien lisäksi myös itse ottamaan kantaa siihen, mitä aineiston perusteella tulisi huomioida jatkossa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisessä.

Olen kuvannut Parkanon Bikva sovellusprosessin seuraavasti:

Kuva 2: Bikva sovellusprosessi Parkanossa 2009-2010

Ajallisesti koko aineiston kerääminen ja prosessin läpi vieminen kesti yli vuoden, syyskuusta 2009 aina lokakuulle 2010. Kehittämisprosessi kulki oman palkkatyöni rinnalla Parkanossa. Ajallisesti pitkästä aineistonkeruusta huolimatta jokaisen ryhmähaastattelun tiedot olivat

käytettävissäni heti kehittämistoiminnan suuntaamiseen, koska olin itse toimijana kaikessa mitä prosessissa tapahtui.

Ryhmähaastattelut toteutettiin parityönä siten, että minulla oli ostettuna työresurssia Pikassoksen suunnittelijalta, YTT Minna Niemeltä, jonka kanssa toteutimme haastattelutilanteet. Haastatteluissa käytettiin keskustelun pohjaksi Erikssonin (et al 2006, 36-37) kehittämää ”**Tulevaisuuden muistelu**” -menetelmää. Tulevaisuuden muistelussa ideana on se, että osallistujat kertovat tulevaisuus-ajatuksella ne ajatukset, joita heillä on jo nyt. Varsinaisesti kyse ei ole tulevaisuus-leikistä. Tulevaisuus-näkökulmalla pyritään monipuolistamaan ja rikastamaan ajatuksia siitä, millainen olisi optimaalinen tilanne, esimerkiksi omassa työssäni palveluiden suhteen. ”*Miten lasten, nuorten ja perheiden palvelut olisi järjestetty vuonna 2011, kun ne palvelisivat kuntalaisia täydellisesti?*” Kun haastattelussa on kuvailtu ideaalitulannetta tulevaisuudessa, pohditaan yhdessä, mitä kukakin on tehnyt, että asiat ovat nyt hyvin. Erityisesti Tulevaisuuden muistelussa painotetaan kunkin osallisen omaa panosta positiivisen muutoksen aikaan saamiseksi. Parkanon prosessissamme sovelsimme kysymyksen seuraavaan muotoon: ”*Mitä te itse voitte tehdä, että asiat olisivat hyvin vuonna 2011? Mitä joku muu/ kuka on tehnyt asioiden edistämiseksi?*” Ajatuksena oli toisaalta herätellä kuntalaisia pohtimaan omia mahdollisuuksiaan kaupungin lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisessä, toisaalta koota ajatuksia siitä, ketä kuntalaiset pitävät vastuullisina toimijoina em. palveluiden kehittämisessä. Viimeisenä Tulevaisuuden muistelussa käydään läpi asioita, joista keskusteluun osallistujat olivat huolissaan ”*silloin vuonna 2009 (2010)*” ja mikä oli saanut huolen vähenemään. Parkanossa kysymys muotoiltiin seuraavaan muotoon: ”*Mistä sinä tai te olitte huolissanne vuonna 2009 (2010) parkanolaisten lasten, nuorten ja perheiden palveluiden osalta?*”

Eriksson (et al.) on luonut Tulevaisuuden muistelu-menetelmän lähinnä dialogisen asiakastyön työkaluksi, joten toteutimme myös tätä menetelmää sovelletusti. Pyrimme käyttämään mahdollisimman vähän ohjaavia tai tarkentavia kysymyksiä Bikvan ajatusten mukaisesti. Tavoitteenamme ei ollut suunnata keskustelua muuten kuin ainoastaan sen verran, että saimme haastattelujen avulla kokoon *kehittämissuuntautunutta, ratkaisukeskeistä aineistoa*. Tässä kiteytyy tärkein peruste Tulevaisuuden muistelu-menetelmän hyödyntämisestä osana Bikva -prosessia. Mikäli olisimme antaneet kuntalaisille täysin avoimen tilan keskustella Parkanon lasten, nuorten ja perheiden palveluista, riskinä olisi ollut se, että esiin olisi noussut paljon epäkohtia, mutta vain vähän tai ei ollenkaan ratkaisu- tai kehittämis ehdotuksia. Koska koko prosessin tavoitteena oli etsiä eri tahojen näkemyksiä kehittämistavoiteista ja -tarpeista, niin keskustelua piti raamittaa jollain menetelmällä, mutta kuitenkin niin, että keskustelijoille jää mahdollisimman paljon tilaa vaikuttaa siihen mitä asioita nostetaan esiin.

Lasten, nuorten ja vanhempien haastatteluissa oma roolini oli toimia keskustelun käynnistäjänä, innostajana, auttajana ja osaltaan puheenvuorojen jakajana. Näissä haastatteluissa Minna

Niemi toimi kirjaajana, joka tilaisuuksien lopussa luki kaikki kirjaukset ryhmähaastatteluihin osallistujille varmistaakseen kirjausten oikeellisuuden sekä tarjotakseen mahdollisuuden joidenkin kirjausten poistoon. Bikvassa on tavoitteena se, että haastatteluun osallistujat saavat itse päättää, mitä kommentteja tai asioita tilaisuudesta viedään eteenpäin. Näin halusimme varmistaa myös omassa sovelluksessamme mahdollisimman eettisen toimintatavan. Työntekijöiden ja johdon ryhmähaastatteluissa vaihdoimme rooleja. Pääasiallisena syynä tähän oli se, että minä olin ehtinyt tulla jo kohtalaisen tutuksi työntekijöille ja osalle johtoa. Halusimme välttää tuttuuden vaikutuksen ryhmähaastattelujen antiin, joten toimin äänettömänä kirjaajana taustalla. Minna Niemi johti keskustelutilaisuuksia.

Työntekijöiden ja johdon haastatteluissa kaikki kirjaukset heijastettiin dataprojektorilla valkokankaalle, joten haastatteluun osallistujien oli mahdollista välittömästi tehdä haluamiaan korjauksia tai poistoja aineistoon. Olimme pohtineet dataprojektorin käyttöä jo lasten, nuorten ja vanhempien haastatteluissa, mutta se jätettiin pois seuraavista syistä: Uskoimme, että lasten ja nuorten haastatteluissa dataprojektorille tehtävät kirjaukset tekisivät tilaisuuksista liian virallisia ja saattaisivat jopa kiinnittää liikaa osallistujien huomiota pois itse keskustelusta. Vanhempien haastatteluista dataprojektorin käyttö jätettiin pois siitä syystä, että ensimmäisessä vanhempien ryhmähaastattelussa meillä oli teknisiä vaikeuksia saada dataprojektoria toimimaan. Tästä syystä emme ottaneet projektoria mukaan toiseenkaan haastatteluun. Pyrkimyksenämme oli luoda mahdollisimman samankaltaiset olosuhteet haastattelutilanteisiin. Lasten, nuorten ja vanhempien ryhmähaastattelut myös nauhoitettiin, mutta jälkikäteen kävi ilmi, ettei nauhuri ollut toiminut koko aikaa, vaan väleissä oli useiden minuuttien mittaisia taukoja. Tästä syystä nauhamateriaalia on käytetty hyvin varovaisesti koosteiden tekemisessä. Näkemykseni mukaan on eettisesti kantavampaa hylätä nauhamateriaalista kaikki ne osat, jotka on mahdollista yhdistää väärin asiayhteyksiin, kuin tehdä mahdollisesti vääriä tulkintoja aineiston pohjalta. Tilanne olisi voinut olla katastrofaalinen toisenlaisissa tilanteissa, mutta Bikvassa edellytyksenä ei ole keskustelujen nauhoittaminen ja litterointi. Aineistomme oikeellisuus on varmistettu ryhmähaastattelutilanteissa joko lukemalla osallistujille kirjaukset tai mahdollistamalla vaikuttaminen aineistoon valkokankaalle heijastetun tekstin avulla. Kuhunkin ryhmähaastatteluun aikaa käytettiin 1-2 tuntia.

Ryhmähaastatteluaineostojen koostaminen tapahtui ryhmähaastatteluissa kirjatun materiaalin pohjalta. Koostamismenetelmänä en käyttänyt virallista aineistolähtöistä sisällönanalyysiprosessia tässä vaiheessa vaan poimin asioita eri ryhmien haastatteluista power point -dioiksi. Sisällön analyysin kielellä menetelmän voi kuvata edenneen pelkistetyistä ilmauksista alaluokkiin. Perusteluna valinnalleni oli se, että halusin tuoda kunkin ryhmän äänen mahdollisimman autenttisesti esiin, vaikkein tässä vaiheessa ottanut käyttöön nauhoitettua materiaalia, josta olisi voinut ottaa suoria lainauksia esitykseen. Perusteluna nauhoitetun materiaalin poisjättämiselle oli varovaisuuteni osin puutteellisen materiaalin käytössä. Toinen ja tärkein

tavoitteeni oli tuoda näkyväksi niitä yksinkertaisia ja toteutettavissa olevia toiveita, joita eri ryhmiltä nousi kehittämistyön pohjaksi.

Halusin myös korostaa jokaisen ryhmän merkitystä oman näkökulmansa asiantuntijana, joten koosteiden otsikoinnissa käytin kyseistä käsitettä: *”Asiantuntijoina lapset ja nuoret”* jne. Koostetta tehdessä tein valinnan yhdistää alakouluikäisten lasten sekä nuorten aineistot. Perusteluna valinnalleni oli se, että molemmilla ryhmillä esiin nousi selkeästi samat pääteemat kuten koulu, vapaa-aika jne. Myös konkreettiset kehittämistoiveet olivat hyvin samankaltaisia lapsilla ja nuorilla. Luvussa 5.1 erittelen tarkemmin sekä lasten ja nuorten yhteisiä kuin kummankin ryhmän erillisiä kehittämistoiveita.

Kahden vanhempien haastattelun aineistojen yhdistäminen oli huomattavasti haastavampaa, sillä toinen vanhempien ryhmä oli heterogeeninen ryhmä, joita yhdistävänä tekijänä toimi se, että heidän lapsensa osallistuivat naapurihuoneessa seurakunnan pyhäkoulumuskariin haastattelun aikana. Kyseessä oli lähes satunnainen otos parkanolaisia lasten vanhempia. Toinen vanhempien haastatteluryhmä oli puolestaan erityislasten vanhempien vertaistukiryhmä, jonka edustaja otti meihin yhteyttä ja pyysi mahdollisuutta omaan ryhmähaastatteluun. Pohdimme Minna Niemen kanssa aluksi yhden erityisryhmän haastatteluaineiston vaikutusta kokonaisuuteen, mutta päädyimme toteuttamaan ryhmähaastattelun, sillä koimme vammaisten lasten ja heidän perheidensä asioiden esiin nostamisen tärkeänä osana kuntalaisten kokonaisnäkemyä palvelujen kehittämisestä. Tämän ryhmähaastattelun vuoksi aineistossa luonnollisesti nousee tietyt erityiskysymykset vahvemmin esiin kuin tilanteessa, jossa olisimme pitäytyneet tiukasti heterogeenisissä ryhmissä.

Työntekijöiden ja johdon aineistot päätin yhdistää kahdesta syystä. Ensinnäkin esiinnoussut aineisto oli hyvin samankaltaista. Konkreettiset kehittämistarpeet kohtasivat ja keskustelujen teematkin liikkuivat hyvin samankaltaisissa asioissa. Osalla työntekijöiden ja johdon edustajista oli jo selkeä mielikuva PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen tavoitteista ja tarkoituksesta, joten keskustelu pysyi lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisenäkökulmassa. Toinen perustelu aineistojen yhdistämiselle oli selkeästi eettinen, sekä kaupunginjohtajalta saatuun tutkimuslupaankin kirjattu vaatimus: *”...ja tiedot on käsiteltävä luottamuksellisesti ja nimettömästi. Vastaajien henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa julki.”* Parkanon kokoisella paikkakunnalla useimpia tehtäviä hoitaa yksi ihminen niin johdossa kuin työntekijätasollakin. Näin ollen anonymiteetin varmistaminen on huomattavasti haastavampaa kuin suurissa kaupungeissa. Olin sitoutunut toimimaan varmistaen prosessiin osallistuvien työntekijöiden ja johdon edustajien anonymiteetin, joten katsoin parhaaksi koota keskusteluaineistot yhteen. Haastateltuja oli työntekijöiden ja johdon kokonaisaineiston tuottamiseen 13 henkilöä.

Prosessin kolmas vaihe oli Parkanossa 4.5.2010 järjestetty *Hyvinvointiseminaari*. Tilaisuus oli avoin kaikille kuntalaisille. Markkinointi toteutettiin sekä A4-mainoksilla mm. kauppojen

ilmoitustauluilla, kouluissa, päiväkodeissa, seurakunnan tiloissa jne. Lisäksi tilaisuudesta tehtiin maksullinen lehti-ilmoitus paikalliseen lehteen. Hyvinvointiseminaari järjestettiin iltatilaisuutena tiistai-iltana klo 17.30-19.30. Ajankohdan oli tarkoitus mahdollistaa myös työssäkäyvien kuntalaisten osallistuminen keskustelutilaisuuteen. Tarkempi kuvaus Hyvinvointiseminaarista luvussa 6.

Syksyllä 2010 prosessi jatkui neljälle kuntajohdon edustajalle tehdyllä *teemahaastattelulla liittyen prosessissa esiin nousseiden tulosten jalkauttamiseen käytännössä*. Minä toteutin haastattelut itse Parkanossa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin tekstimateriaaliksi. Litteroitu materiaali työstettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113) avulla.

Haastattelupaikalla ajateltiin myös olevan merkitystä keskustelun käynnistymisen kannalta. Tästä syystä pyrittiin löytämään ihmisille mahdollisimman luontevat toimintapaikat, joissa ryhmähaastattelut toteutettiin. Lasten haastattelu tehtiin koulussa omassa luokassa. Samoin yksi nuorten haastatteluista toteutettiin omassa yläkoulun luokkatilassa. Toinen nuorten haastattelu toteutettiin nuorisokahvilassa, joka oli kyseiselle ryhmälle tuttu kokoontumistila. Aikuisten haastattelupaikkoina toimivat seurakuntatalo, jossa naapurihuoneessa haastateltavien lapset olivat harrastusryhmässä. Toinen aikuisten haastattelu toteutettiin säännöllisesti kokoontuvalle ryhmälle heidän omassa kokoontumistilassaan. Työntekijöiden ryhmähaastattelun toteuttamispaikka oli koulu ja johdon ryhmähaastattelu toteutettiin kaupungin valtuustosalissa. Tilaratkaisujen toivottiin tuovan tuttuutta ryhmähaastattelutilanteisiin haastattelun suorittajien ollessa pääasiassa haastateltaville vieraita ihmisiä. Jälkikäteen ajatellen haastattelutilaisuudet onnistuivat erittäin hyvin. Kaikki ryhmät heittäytyivät keskusteluun varsin avoimesti eikä keskustelun johtajan tarvinnut ottaa tilaisuuksissa kovin merkittävää roolia.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi empiirisen aineiston järjestäjänä

Kehittämistyöni empiirisenä aineistona toimii kaksi kokonaisuutta.

1. Ensimmäisenä kokonaisuutena on seitsemän erillistä Tulevaisuuden muistelu-menetelmällä toteutettua ryhmähaastattelua. Aineisto koottiin käyttämällä tilaisuuksissa ulkopuolista kirjaajaa sekä mahdollistamalla haastateltavien kommentointi kirjauksiin. Ryhmähaastatteluja ei kuitenkaan nauhoitettu auki kirjattavaksi aineistoksi. Aineiston käsittelyssä käytettiin soveltuvien osien Tuomen ja Sarajärven (2009) aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tässä aineistossa alla esitelty kohta 1 muokkautuu sovelukseksi, olemassa olevien kirjausten kokoamiseksi.
2. Toisena empiirisen aineiston kokonaisuutena toimivat syksyllä 2010 toteutetut teemahaastattelut Parkanon kaupungin johdon edustajille (4 kpl) prosessin aiheuttamista

ajatuksista sekä tulosten jalkauttamisesta käytäntöön. Tämä aineisto nauhoitettiin ja litteroitiin kirjalliseen muotoon, joten kyseinen aineisto on käsitelty oppikirjamaisesti alla olevan menetelmän avulla.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin käyttöön päädyin siksi, että tarkoituksena oli tuoda esiin teema-alueita ja aiheita, joita aineisto itsessään tuotti huolimatta siitä, olivatko asiat PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen kannalta merkittäviä vai eivät. Tavoitteena oli ensisijaisesti kuitenkin nostaa esiin eri ryhmien tarpeita ja toiveita Parkanon kaupungin lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämistoimintaan. Sisällönanalyysin tehtävänä on järjestää aineistot johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysillä ei siis saada aikaan suoraan johtopäätöksiä. Niiden tekeminen on oma prosessinsa analyysin jälkeen. (Grönfors 1982, 161)

Opinnäytteessäni aineistolähtöinen sisällönanalyysi pohjautuu Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009, 109) esittelemään kahdeksanvaiheiseen malliin. Tuomen ja Sarajärven malli etenee seuraavien vaiheiden kautta:

1. Haastattelu kuunnellaan ja kirjoitetaan auki sana sanalta
2. Haastattelut luetaan ja perehdytään aineistoon
3. Tekstistä etsitään ja alleviivataan pelkistettyjä ilmauksia
4. Pelkistetyt ilmaukset listataan
5. Pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuudet ja erilaisuudet
6. Pelkistetyt ilmaukset yhdistetään ja niistä muodostetaan alaluokkia
7. Alaluokat yhdistetään ja niistä muodostetaan yläluokkia
8. Yläluokat yhdistetään ja niistä muodostetaan kokoava käsite

Aineiston pelkistämällä Tuomi ja Sarajärvi (2009, 109-110) tarkoittavat kootun ja auki kirjoitetun aineiston käsittelyä siten, että kaikki kehittämistyön kannalta epäolennainen karsitaan pois. Työssäni pelkistäminen on tehty siten, että aineistosta on etsitty tutkimuksen kannalta olennaisia ilmaisuja, jotka on kirjattu aineiston reunaan ja listattu omaksi koosteekseen. Analyysiyksiköksi on työssäni määritelty yksittäinen sana. Yksittäisten sanojen alle on kirjattu alkuperäisilmauksia/ alkuperäiskirjauksia varmistamaan oikea tulkinta yksittäisten sanojen merkityksestä. Mallina aineistoni pelkistämisestä on seuraavalla sivulla Tuomen ja Sarajärven mallin mukaan seuraava esimerkki:

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
<i>"Mutta onhan se, jos niinku ajatellaan sitä osallisuutta, niin siinä ja tän hankkeen kautta niin onhan se yks niitä harvoja konsteja, missä sitä on saatu näkyyn."</i>	Osallisuutta on saatu hankkeen kautta näkymään
<i>"Ja sitte tietysti kehittämiskohteena edelleen on se moniammatillinen yhteistyö yli sektorirajojen, että se toki on lähtenyt hyvään alkuun mutta että vaatii kehittämistä tästä eteenpäin. "</i>	Moniammatillinen yhteistyö yli sektorirajojen lähtenyt hyvin alkuun, vaatii kehittämistä

Taulukko 2: Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Aineiston pelkistämisen jälkeen aineiston samaa tarkoittavat ilmaukset ryhmitellään (klusteroidaan) ja luokitellaan luokiksi sekä nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Tässä vaiheessa luokista käytetään käsitettä alaluokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110) Esimerkkinä opinnäytteeni alaluokkien ryhmittelystä seuraava taulukko:

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Osallisuutta on saatu näkyväksi • Virkamiesten velvollisuus kuulla kuntalaisia • Kuultiin kuntalaisia, mutta siitä ei seuraa mitään • Olisi saatu enemmänkin tietoa esiin • Kolmas sektori mukaan kehittämään • Asiakslähtöisyys noussut esiin • Yhteydenottopyynnöt virkamiehille lisääntyneet • Tarvitaan apua ja vinkkejä osallisuuden lisäämiseen 	Kuntalaisten osallisuus kehittämistyöhön
<ul style="list-style-type: none"> • Tuttuus, tutustunut toisten työhön • Yhteinen näky/ yhteiset suunnitelmat tehty • Kunnioitus toisia kohtaan lisääntynyt • Kaikkia on kuunneltu • On ollut mahdollisuus sanoa mielipiteensä • Yhteistyö yli sektorirajojen ja kolmannen sektorin kanssa käynnistynyt • Kuntayhteistyötä tarvitaan lisää 	Monialaisen tiimin yhteinen kehittämistyö

Taulukko 3: Esimerkki alaluokkien rakentumisesta

Aineiston ryhmittelyn jälkeen erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, sekä muodostetaan teoreettisia käsitteitä (abstrahointi). Tässä vaiheessa alaluokista muodostetaan yläluokkia, sekä näistä pääluokkia, sekä lopulta yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-113) Opinnäytetyössäni luokittelu etenee alaluokista yläluokkiin em. mallin mukaisesti. Yläluokkien jälkeen työstäni nousee esiin vain yksi pääluokka, joka toimii aineistoa yhdistävänä luokkana. Alla olevassa taulukossa on kuvattu opinnäytetyöni luokittelut alaluokista aina lopulliseen pääluokkaan asti kuntajohdon haastatteluista syksyllä 2010.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka, yhdistävä luokka
Monialaisessa verkostossa kehittäminen: PIRKAN perhepalvelut - osahanke kehittämisen tukena Kehittämistoiminnan organisoiminen	Monialainen kehittämistyö (verkostot)	Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen keskisyydessä kunnassa. Kuntajohdon näkemykset Bikva-sovelluksesta esiin nousseiden tulosten jalkauttamiseen
Kunnan palveluiden kehittäminen Kunnan infrastruktuurin kehittäminen	Palvelujärjestelmän toimintatapojen kehittäminen	
Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien esiin nostaminen Tiedon kerääminen ja jakaminen	Osallisuuden edistäminen	

Taulukko 4: Esimerkki aineiston abstrahoinnista alaluokista pääluokkaan

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 112-113) ovat lainanneet Hämäläistä (1987), joka ”*kuvaava abstrahointia prosessiksi, jossa tutkija muodostaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta.*” Sisällönanalyysissä liitetään empiirinen aineisto teoreettisiin käsitteisiin. Tuloksissa kuvataan luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet tai kategoriat ja niiden sisällöt. Tutkija pyrkii johtopäätöksiään tehdessään ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan koko analyysin ajan. Toisin sanoen tutkija (tässä: opinnäytteen tekijä) pyrkii ymmärtämään mitä esiin nousseet asiat tutkittaville merkitsevät.

5 MITEN KUNTALAISTEN ÄÄNI KUULUU KEHITTÄMISHANKKEESSA?

Kehittämishankkeeni lähtökohtainen ajatus oli käynnistää Parkanossa kehittämistoimintaa, jota määrittelemässä ovat mahdollisimman laajasti kaikki ne tahot, joita toiminta koskettaa joko kuntalaisena, työntekijänä tai kuntajohdon edustajana. Pitkään hanketyötä tehneenä olen tottunut vastaanottamaan kritiikkiä siitä, etteivät hankkeet aina vastaa kuntalaisten tai asiakkaiden toiveisiin ja tarpeisiin, vaan kehittämistyötä ohjaa pääasiassa työntekijöiden näkemykset kuntalaisten/ asiakkaiden tarpeista. Toisinaan kritiikki on aiheellisesti liittynyt siihen, että kysyttäessä kehittämistarpeita ainoastaan työntekijöiltä näkemykset tulevat ”satunnaisesti” henkilöiltä, jotka juuri kyseisenä hetkenä ovat halunneet, ehtineet, motivoituneet ja päässeet paikalle kertomaan näkemyksiään. Vastaani on myös usein tullut kriittisiä näkemyksiä hanketoiminnasta ylipäätään. ”Ai taas joku hanke!”-ajatuksen taustalta on toisinaan löytynyt epäuskoa kehittämishankkeiden merkityksestä palvelukulttuurin pitkäkestoiselle muutokselle tai edes lyhytkestoiselle muutokselle asiakkaiden tai kuntalaisten tärkeinä pitämässä asioissa. Toisaalta ymmärryksenä kehittämistoiminnasta toimii toisinkin päin. Toikon ja Rantasen (2009) ajatuksia kehittämisprosessin hallinnasta mukaillen on helppo todeta, että kehittämishankkeita kohtaan on toisinaan jopa utopistisia ja täysin saavuttamattomissa olevia toiveita ja odotuksia. Hankkeiden tavoitteet voivat olla maailmoja syleileviä ja täysin epärealistisia suhteessa käytettävissä olevaan aikaan ja resursseihin nähden.

Hankkeiden onnistumista tai epäonnistumista mitataan helposti omista henkilökohtaisista toiveista käsin. Kärjistetysti puhujasta riippuen hanke on tai ei ole onnistunut riippuen siitä onko juuri minun toiveeni ”mennyt läpi”. Kehittämishanke on kuitenkin aina kokonaisuus, joka parhaimmillaankin pystyy käynnistämään positiivista kehittämisilmapiiriä, -intoa ja -kulttuuria niiden rajallisten konkreettisten uusien palvelukokonaisuuksien, yhteistyökäytäntöiden tai muiden mitattavien tulosten lisäksi, jota kyseisessä ajassa ja olemassa olevin resurssein on mahdollista toteuttaa. Käynnistynyt muutosprosessi on tulos jo sinänsä.

Kehittämishankkeeni yhdeksi kantavaksi teemaksi muodostui siis kuntalaisten: lasten, nuorten ja lasten vanhempien, työntekijöiden ja kuntajohdon näkemysten kokoaminen ja näistä näkemyksistä *yhteneväisten tarpeiden ja toiveiden haravoiminen yhteisen kehittämistoiminnan pohjaksi*. Tavoitteena oli aito kuuleminen ja aito osallisuus siten, että kuulemisesta seuraa myös konkreettista toimintaa.

5.1 Lapset ja nuoret parkanolaisten kehittämistarpeiden asiantuntijoina

Parkanon Bikva sovelluskokonaisuuden tuloksissa lapsista ja nuorista puhutaan yhtenä ryhmänä, mutta käytännössä näitä ryhmiä haastateltiin erikseen. Kaikkiaan lapsille toteutettiin yksi ja nuorille kaksi ryhmähaastattelua. Ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä 38 lasta ja nuorta. Esiin saatiin alakoulu-, yläkoulu- ja lukioikäisten näkemyksiä kehittämistarpeista. Aineistot kuitenkin laitettiin yhteen tulosten kokoamisvaiheessa, sillä kävi ilmi, että suurem-

pina teema-alueina kehittämistarpeet olivat hyvin yhteneväisiä. Pääasialliset kehittämisteemat liittyivät suurimmilta osin *vapaa-ajanpalvelujen ja koulun* toiminnan kehittämiseen. Tämä on luonnollista ajatellen lasten ja nuorten elämää. Yllättävämpää oli se, että kaikki ryhmät nostivat esiin teemoja liittyen kaupungin kasvattamiseen ja uusien perheiden houkuttelemiseen Parkanoon. Yhteisiä teemoja olivat myös turvallisuus, liike-elämän palveluiden kehittäminen, viihtyminen Parkanossa, liikennejärjestelyt ja palveluista tiedon saamisen pulmat. Nuorilla esiin nousi alakouluikäisiä lapsia enemmän yläkoulun tai lukion jälkeiset opiskelumahdollisuudet sekä mm. (kesä-)työpaikkoihin liittyvät asiat.

Alla olevassa taulukossa on hyvin yksilöidysti koottu pelkistettyjä ilmauksia ja näistä johdettuja alaluokkia lasten ja nuorten kehittämistoiveista Parkanossa. Tässä lasten ja nuorten aineisto on eriytetty kokonaisuudesta omaksi konkreettisemmaksi kokonaisuudekseen. Alla olevalla erittelyllä halutaan tuoda näkyväksi niitä asioita, jotka lasten ja nuorten mielestä kaipaavat kehittämistä heidän omissa arjisissa kehitysympäristöissään koulussa, vapaa-ajalla ja omassa kotikaupungissaan. Taulukon 5 jälkeen ilmauksia on avattu nauhoitetun materiaalin avulla siten, että vahvimmin esiinnousseet kehittämistoiveet ja -tarpeet selkiytyvät lukijalle tarkemmin. Mistä siis on pohjimmiltaan kyse?

Uimahalli, lisää erilaisia kerhoja, kirjaston valikoiman laajentaminen, jäähallille lisää avoimia vuoroja lapsille, nuorille bänditiloja ja soiton opetusta, lisää tapahtumia tai retkiä/kuljetuksia konsertteihin, jääkiekkopeleihin jne, nuorisokahvilan aukioloaikojen lisääminen, höntsäilyliikuntaa ja lisää nuorille suunnattua toimintaa kylille.	Vapaa-aika
Koulun pihaan lisää leikkivälineitä ja mahdollisuus esim. jalkapallon pelaamiseen, koripallokenttä ja skeittipaikka, toiveruokaviikko kouluun, toiveita limsa- ja purkka-automaattien osalta, sääntöjen ja kurin vähentäminen lisääisivät kouluviihtyvyyttä, nuorille lisää vaikutusmahdollisuuksia mm. opetussuunnitelman osalta, oppilaskuntiin toivotaan heterogeenisemmin jäseniä, lukion valinnaiskurssien päällekkäisyyksiä pitäisi vähentää, olohuone kouluun välitunneiksi (sohvia ja tietokone), ruokavälitunnilla pitäisi voida poistua yläkoulun alueelta	Koulu
Parkanoon toivotaan lisää lapsiperheitä, kaupunkia toivotaan kasvatettavan urbaanimmaksi. Kaupungista ei kuitenkaan toivota suurta kau-	Kaupungin kasvattaminen

punkia kuten esim. Tampere	
Poliisin näkyminen Parkanossa, mopoautojen valvonta, liikenneturvallisuus	Turvallisuus
Lapsille ja nuorille suunnatut erikoisliikkeet, kauppojen aukioloajat, erilaisia ravintolapalveluja, parempi tai kunnostettu elokuvateatteri	Liike-elämän palveluiden kehittäminen
Suihkulähde, leikkipuistoja	Viihtyminen
kyydit kyliltä keskustaan ja keskustasta rautatieasemalle, puutteelliset liikennejärjestelyt haittaavat vapaa-ajantoimintaan osallistumista, ”kyydit ovat tärkein asia mikä täytyy saada toimimaan”, Kuljetukset Kankaanpään uimahalliin tulee palauttaa	Liikennejärjestelyt
Tietoa tarvitaan mm. nuorisokahvilan aukioloajoista, lasten ja nuorten kerhoista, tapahtumista ym palveluista, nuorille tulisi perustaa oma Facebook -ryhmä jossa tietoa olisi saatavilla	Tiedon saamisen pulmat lapsille ja nuorille tarjolla olevista palveluista
Osa nuorista jäisi Parkanoon jos paikkakunnalla olisi monipuolisemmin opiskelupaikkoja, osa lähtisi joka tapauksessa pois, osa nuorista palaisi opiskelujen jälkeen Parkanoon jos olisi enemmän työpaikkoja, myös kesätyöpaikkoja	Opiskelu- ja (kesä)työpaikkoja tulisi olla enemmän

Taulukko 5: Lasten ja nuorten tarpeita kehittämistoiminnalle Parkanossa

Monet alle kirjatusta kehittämistoiveista ovat kohtuullisin pienin resurssein tai järjestelyin toteutettavia. Kysymykseksi nousee, kuka ottaa lasten ja nuorten toiveet asiakseen ja alkaa toteuttaa yhdessä lasten ja nuorten (sekä vanhempien) kanssa niitä toiveita, jotka ovat realistisia ja toteutettavissa olevia. Kaikkea ei luonnollisestikaan voi saada, ainakaan välittömästi. *Vapaa-ajan palveluiden kehittämistoiveiden* osalta taulukosta on syytä nostaa esiin erityisesti seuraavat teemat niiden vahvan esiintymisen vuoksi kokonaisaineistossa:

1. Uimahalli: Lähes kaikki lapset ja nuoret toivoivat Parkanoon omaa uimahallia. Naapurikunnassa Kankaanpäässä tosin sijaitsee uimahalli ja kaupungin vapaa-aikatoimi järjestää uimahalliin tuettuja kyytejä. Ikaalisissa puolestaan sijaitsee kylpylä.
2. Höntsäilyliikunta: Vastauksissa nousi vahvasti esiin sekä lapsille että nuorille suunnattu vapaamuotoinen, harrastuspohjainen ja ei-kilpailuorientoitunut ”höntsäilyliikunta”. Höntsäilyliikunnan muotoina aineistossa mainittiin vapaat yleisövuorot jäähallille, erilaiset liikuntakerhot sekä nuorille mahdollisuus hyödyntää ohjatusti, mutta vapaasti Parkanon liikuntahallia tiettyinä säännöllisinä aikoina. Sekä lapset että erityisesti nuoret pitivät vaikeana liittymistä urheiluseurojen toimintaan, kun harrastusta ei ole aloittanut hyvin nuorena, mahdollisesti jopa alle kouluikäisenä.

3. Bänditoiminta: Nuorten ryhmähaastatteluissa nousi hyvin vahvasti tarve bänditoiminnan kehittämiseksi Parkanossa. Toisaalta kaivattiin bänditiloja, mutta samassa yhteydessä nousi esiin tarve henkilöstä, joka osaisi opettaa nuorille eri instrumenttien soittoa bändissä (kitara, basso, koskettimet ja rummut). Myös muuta opastusta bändiharastukseen kaivattiin.
4. Retket: Nuorten haastatteluissa tuotiin esiin toive nuorisotoimen järjestämistä retkistä naapurikuntiin erilaisiin nuorten konsertteihin, jääkiekkopeleihin, ostoksille jne. Nuoret olivat valmiita maksamaan itse osan kustannuksista tarvittaessa. Toiveet retkille lähtemisestä voidaan olettaa ainakin pieneltä osin liittyvän liikennejärjestelyjen hankaluuksiin, vaikka todennäköisesti suurin tarve on retkille, joissa nuoret kohtaavat toisiaan mielekkään tekemisen merkeissä.
5. Nuorisotyön kehittäminen: Nuoret toivoivat keskusteluissa nuorisokahvilatoiminnan vakiinnuttamista mm. aukioloaikojen suhteen. Nuorilla ei myöskään ollut mielestään riittävästi tietoa nuorisokahvilan aukioloajoista tai muista palveluista. Nuorisotyön kehittämiseen liittyen nuoret toivoivat myös lisää toimintaa kylille, vaikka pohtivatkin samaan aikaan onko kylillä riittävästi nuoria mielekkään toiminnan järjestämiseen. Mahdollisesti toive kylillä järjestettävästä nuorisotoiminnasta liittyy joiltain osin myös kuljetusten puuttumiseen kyliltä keskustaan.

Kerhotoiminta nousi yksittäisinä mainintoina esiin, mutta pääasiassa lapset ja nuoret olivat tyytyväisiä Parkanossa olemassa olevaan kerhojen ja seuratoiminnan määrään. Kerhotoiveet liittyivät pääasiassa johonkin erityisosaamista vaativaan kerhotoimintaan, kuten pienoismallikerhoon, tanssikerhoon tai kauko-ohjattavien autojen kerhoon. Suuri osa lapsista oli jo mukana jossain kerhotoiminnassa. Kerhotoimintaa Parkanossa järjestävät erityisesti seurakunta, koulu sekä erilaiset yhdistykset kuten Parkanon 4H-yhdistys.

Koulun toiminnan kehittäminen oli myös luonnollisesti lasten ja nuorten näkökulmasta tärkeä esiin noussut teema. Erityisesti aineistossa korostuivat seuraavat aihealueet:

1. Koulujen pihat ja välituntien toiminta: Nämä teemat puhuttivat niin lapsia kuin nuoriakin. Koulujen pihoja pidettiin ankeina ja epäviihtyisinä. Pihoihin toivottiin lisää leikki- ja urheiluvälineitä (mm. keinut, koripallokorit ja skeittipaikka), joissa välitunneilla voi viettää aikaa. Lisäksi esiin nousi lasten ja nuorten tarve saada touhuta vapaammin välitunneilla. Ryhmähaastattelussa käytiin tuotunut keskustelu siitä, ettei välitunnilla saa esimerkiksi pelata jalkapalloa.
2. Osallisuus koulun toimintaan: Lapset ja nuoret kokivat, ettei heillä ole suuremmin mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan. Yhteinen kokemus oli, että oppilaskuntaan ”valitaan ne parhaat”, eli oppilaskunnat eivät edusta heterogeenisesti lasten ja nuorten ryhmiä. Ryhmähaastatteluissa toivottiin myös ”vähemmän sääntöjä ja kuria”, joka oli keskustelun edetessä mahdollista tulkita toiveeksi päästä itse vaikuttamaan

koulujen sääntöihin. Nuorten joukossa oli halukkaita oppilaita osallistumaan mm. opetussuunnitelman kehittämistyöhön yhdessä opettajien ja rehtorin kanssa. Osallisuuden kokemuksen puutteesta kertoi myös seuraava esimerkki nuorten arkikokemuksesta: Oppilaat yläkoulussa olivat toivoneet useaan kertaan ”Toiveruokaviikkoa”, mutta tällaista ei ollut toteutettu, vaikka kouluissa toimii oma keittiö eikä ruoka tule kouluihin suurista keskuskeittiöistä. Asialla on ollut nuorille merkitystä, koska se haluttiin tuoda esiin ryhmähaastattelussa.

3. Koulussa viihtyminen: Erityisesti nuoret kokivat, että viihtyminen ja jaksaminen koulussa lisääntyisi, mikäli nuorilla olisi mahdollisuus toteuttaa oma ”Olohuone” kouluun välituntien, hyppytuntien ja kyytien odotteluajoiksi. Nuorten kuvailemassa olohuoneessa olisi sohvia, tyynyjä ja tietokone(ita). Nuoret olivat valmiita itse osallistumaan olohuoneen rakentamiseen, mikäli siihen saataisiin lupa ja tarpeellinen tila sekä rahoitus. Yläkoulun nuoret toivoivat mahdollisuutta poistua koulun pihalta ruokavälitunnilla ja lukiolaisnuoret toivoivat valinnaisten kurssien päällekkäisyyksien vähentämistä aidon valinnan mahdollisuuden lisäämiseksi, vaikka ymmärsivät, ettei kaikkien kurssien päällekkäisyyksiä ole mahdollista poistaa lukujärjestyksistä johtuen. Lisäksi koulussa viihtymiseen liittyen nousi lapsilta ja nuorilta yksittäisiä toiveita limsapurkka- ja karkkiautomaattien hankkimisesta.

Opinnäytteeni kirjoittamisen yhteydessä huomiota kiinnitti koosteessa se, ettei lasten tai nuorten haastatteluissa noussut lainkaan esille koulukiusaamiseen liittyvät kysymykset, vaikka Kouluterveyskyselyssä ja Kiva koulu-kyselyissä teema oli noussut hyvin vahvasti esiin niin alakoulu- kuin yläkoulussakin. (vrt. Janhunen 2011, 11) Ryhmähaastattelujen keskustelua pohjustettiin Tulevaisuuden muistelu-menetelmällä siten, että haastateltavia pyydettiin pohtimaan tilannetta tulevaisuudessa ”kun asiat ovat erittäin hyvin”. Haastattelut myös toteutettiin pääasiassa kouluympäristössä, jolloin teeman olisi voinut kuvitella nousevan esiin. Syytä kiusaamisasian esiintymättömyydelle tässä yhteydessä ei kuitenkaan voida tarkemmin selvittää. Nimeän muut lasten ja nuorten haastatteluissa esiin nousseet teemat *Viihtymiseksi Parkanos- sa sekä lasten ja nuorten Parkanon kehittämiseksi*. Tällä viittaa taulukon 4 kohtiin ”Kaupungin kasvattaminen”, ”Turvallisuus”, ”Liike-elämän palveluiden kehittäminen”, ”Viihtyminen” ”Liikennejärjestelyt”, ”Tiedon saamisen pulmat lapsille ja nuorille tarjolla olevista palveluista” sekä ”Opiskelu- ja (kesä-)työpaikkoja tulisi olla enemmän”. Näiden yhdistämisellä en pyri luomaan mielikuvaa siitä, että asiat olisivat vähemmän tärkeitä, vaan kokoon yhteen (yläluokaksi) lasten ja nuorten elämän aiheita, jotka kuitenkin eivät ole suoraan kehittämishankkeen pääasiallisia teemoja. Pidän tärkeänä näiden raportoinnin, sillä lapset ja nuoret ovat nostaneet teemat esiin, joten ne ovat merkityksellisiä. Joitain erityisesti keskusteluissa esiintyneitä kehittämisteemoja kirjaan alle tarkemmin.

1. *Liike-elämän palvelujen ja liikenteen kehittämisen* osalta lapset ja nuoret toivoivat heidän tarpeidensa huomioimista mm. kauppojen valikoimissa. Parkanoon toivottiin mm. erillisiä lasten ja nuorten vaate-, peli- ja cd-kauppoja. Vaikka Parkanossa asiakas- kaskunta ei riittäisikään erikoisliikkeiden perustamiseen, niin olemassa olevissa kau- poissa saattaisi riittää kysyntää lapsille ja nuorille suuntautuvien tuotevalikoimien laajentamisessa. Elokvateatteri nousi myös keskeisesti esiin haastatteluissa. Elokuva- teatterin kunnostamista toivottiin, samoin kuin ohjelmiston monipuolistamista lasten ja nuorten elokuvien osalta.

Liikennejärjestelyjen kehittämistä niin kyliltä keskustaan kuin keskustasta rautatie- asemalle pidettiin erityisesti nuorten keskuudessa tärkeänä kehittämisen kohteena. Julkisen liikenteen puuttumista pidettiin yhtenä ongelmallisimmista asioista liittyen nuorten vapaa-aikaan. Toisaalta harmia aiheutti se, ettei kyliltä pääse keskustaan ta- paamaan kavereita enää koulukyytien jälkeen. Tämä vaikeuttaa mm. elokuva- menoa tai muihin harrastuksiin osallistumista. Parkanoa mainostetaan hyvien liikenneyhteyk- sien paikkakuntana suhteessa mm. Tampereeseen ja Seinäjokeen, mutta nuorten kul- kemista vaikeuttaa se, että keskustasta rautatieasemalle on matkaa seitsemän kilo- metriä, eikä minkäänlaista julkista liikennettä ole järjestetty.

2. *Kaupungin kasvattamisen sekä opiskelu- ja (kesä-)työpaikkojen* osalta keskustelua käytiin paljon. Osittain keskustelu kiinnittyi siihen näkökulmaan, miltä Parkanon tulisi näyttää, että lapset ja erityisesti nuoret haluaisivat jäädä peruskoulun tai lukion jäl- keen kotipaikkakunnalleen. Pojat olivat vahvemmin Parkanoon jäämisen kannalla kuin tytöt, mikäli kotipaikkakunnalla olisi mahdollisuus opiskella ammattiin. Tytöt olivat useammin lähdössä toiselle paikkakunnalle opiskelemaan riippumatta siitä, olisiko opiskelumahdollisuutta Parkanossa. Parkanossa viihtymisen ja paikkakunnalle jäämi- sen tai palaamisen kannalta sekä lapset että nuoret toivat esiin tarpeen kaupungin kasvattamiselle. Uusia lapsiperheitä toivottiin Parkanoon, mutta kuitenkin maltillisesti. Yhden ryhmähaastatteluun osallistuneen lapsen sanoja vapaasti tulkiten: Parkanos- ta ei haluta kuitenkaan sellaista isoa kaupunkia kuin Tampere tai Helsinki. Työpaikat nousivat vahvasti esiin paikkakunnalle kiinnittymiskeskustelussa. Osa nuorista olisi valmiita palaamaan opiskelun jälkeen Parkanoon, mikäli paikkakunnalta löytyisi oman alan työpaikkoja. Lasten osalta keskustelu työpaikoista liittyi pääasiassa omien van- hempien työhön tai työttömyyteen. Kuitenkin lapsillakin työllisyysteema puhututti myös omassa ryhmässään.

3. *Turvallisuus* -teema nousi esiin lasten osalta pääasiassa liittyen mopoautoihin. Mopo- autot koettiin pelottavina ja kokemukset niistä olivat negatiivisia. Lapset kertoivat, että mopoautoilla ajetaan kovaa, musiikki soi äänekkäästi ja kyydissä on useampia nuoria. Lapset olivat valmiita rajoittamaan nuorten mopoautojen käyttöä ainoastaan koulumatkoille. Sekä lapset että nuoret kaipasivat poliisin näkyvyyttä paikkakunnalla. Poliisin näkyvyyden ajateltiin lisäävän yleistä turvallisuuden tunnetta sekä liikenne-

turvallisuutta. Myös nuoret kaipasivat liikenneturvallisuuden parantamista, mutta erityisesti tiettyjen tieosuuksien ylinopeuksien rajoittamiseksi. Nuorten näkökulmasta mopootot ovat yksi hyvä ratkaisu julkisen liikenteen puutteisiin Parkanossa.

4. *Tiedon saamisen pulmat lapsille ja nuorille tarjolla olevista palveluista* oli tärkeä teema keskustellessa mm. tarjolla olevista vapaa-ajanpalveluista. Lapset ja erityisesti nuoret esittivät harminsä siitä, ettei ajankohtaista tietoa tarjolla olevista palveluista ole helposti ja kootusti saatavilla. Parissa kommentissa kiiteltiin vuonna 2009 koottua ”Mitä tekisin?”-esitettä, jossa esiteltiin kootusti paikkakunnan vapaa-ajanpalveluja niin kaupungin, seurakunnan kuin järjestöjen ja seurojenkin osalta. Vastaavanlaista esitettä toivottiin myös jatkossa. Myös sosiaalisen median keinot (IRC, Facebook, Twitter) nousivat voimakkaasti esiin tiedottamisen kanavina. Sen sijaan mm. kaupungin Internet -sivustoa pidettiin huonona tiedotuspaikkana.

Tiedon saamisen pulmat lapsille ja nuorille tarjolla olevista palveluista -osio olisi helppoa kytkeä vapaa-ajanpalvelujen kehittämisen yhteyteen. Vapaa-ajanpalveluja kehitettäessä on mielekästä pohtia toiminnoista tiedottamista sekä mahdollisten päällekkäisyyksien minimoimista. Vapaa-ajanpalvelujen kehittämisessä olisi myös luonteva kohta mahdollistaa lasten ja nuorten osallistuminen omissa asioissaan kokoamalla tarpeita ja toiveita harrastustoiminnan osalta.

5.2 Lasten vanhempien näkemyksiä kaupungin kehittämistarpeista

Luvussa 4.2 selvitettiin lasten vanhempien ryhmähaastattelujen toteutus. Kyseessä oli siis kaksi hyvin erilaista tilaisuutta, joista ensimmäinen käsitti heterogeenisen vanhempien ryhmän ja jälkimmäinen ryhmähaastattelu tehtiin erityislasten vanhempien vertaistukiryhmälle. Kaikkiaan lasten vanhempia osallistui ryhmähaastattelutilaisuuksiin 20. Lasten vanhempien innokkuus heittäytyä Tulevaisuuden muistelu-menetelmää hyödyntäen innovoimaan lapsiperhepalveluiden kehittämistä oli ihailtavaa. Hyvin pian alun jälkeen keskustelu alkoi rönsyillä hyvinkin luovasti teemasta toiseen. Ensimmäisessä haastattelutilaisuudessa esiin nousi enimmäkseen toiveita ja tarpeita pitkälti samassa hengessä kuin lasten ja nuortenkin haastattelussa, pääasiallisen näkökulman liikkuen vapaa-ajanpalveluissa, viihtyvyydessä, turvallisuudessa, opiskelu- ja työpaikoissa sekä liike-elämän palveluissa. Jälkimmäisen ryhmähaastattelun teemoittuessa jo lähtökohtaisesti vammaisten lasten ja heidän perheidensä palvelujen kehittämiseen, aineistosta koostui hyvin erinäköinen. Toki keskustelussa pohdittiin myös erityislasten ja heidän vanhempiensa ja sisarustensa virkistäytymistä, harrastamista ja jaksamista, mutta elämäntilanteesta johtuen pääasialliset teemat liittyivät vahvasti tuen, avun ja neuvonnan tarpeisiin. Terveyspalvelut-teema yhdisti molempia vanhempien ryhmiä. Näkökulma lääkäripalvelujen kehittämiseen hiukan poikkesi ryhmässä ensimmäisen ryhmän painotta-

essa yleis- ja lastenlääkäripalveluja ja toisen ryhmän painottaessa enemmän terapia- ja erikoissairaanhoidon palveluja.

Yhteistä haastatteluissa oli vanhemmuus, ”olla lapselle isä ja äiti”. Vanhemmuus nousee näissä kahdessa ryhmässä erilaisista lähtökohdista, mutta on vahvasti yhteinen nimittäjä. Tästä syystä aineistot on yhdistetty. Alla olevassa taulukossa on koostetusti parkanolaisten vanhempien toiveita ja tarpeita lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseksi

Hammaslääkäri, omalääkäri, lastenlääkäri, korva-, kurkku- ja nenälääkärin palvelut, raskausajan ultraäänitutkimukset, puheterapeutti, palvelusetelikäytäntö	Terveyspalvelut
Uimahalli, pyörätieverkosto, sporttipassi, urheiluharrastusten kehittäminen, lasten ja nuorten harrastukset, tyttöjen harrastaminen, leikkikenttäkulttuurin luominen, uimaranta, retkiä ja tapahtumia perheille, erityislasten harrastusmahdollisuudet, sekä avustajan käyttö heterogeenisissä harrastusryhmissä	Vapaa-aika
Erikoisliikkeitä lisää, elokuvateatterin uudistaminen, kauppojen aukioloaikojen laajentaminen, lisää ruokapaikkoja joissa myös lapsiperheet huomioitu, kahvila- ja terassikulttuurin synnyttäminen, nykyaikaiset puistot lapsiperheille, toripäivät, markkinat	Viihtyminen ja liike-elämän palvelut
lastenhoitopalvelut erityisesti alkuilta-, viikonloppu- ja loma-aikaan	Lastenhoitopalvelut
ammattikoulu, uusia työpaikkoja uusien yritysten myötä, poliittiset päättäjät myötämielisiä uusille yrittäjille	Työ- ja opiskelupaikat
uusille kuntalaisille infopaketti kaupungin ja seurakunnan palveluista	Palveluista tiedottaminen
uusia tontteja tarjotaan ulkopaikkakuntalaisille, poliittiset päättäjät myötämielisiä uusille yrittäjille	Kaupungin kasvattaminen
MLL:n perhekahvila, siivouspalvelu, kotipalvelu, omaishoitajien vapaapäivät, lapsiperheille matalan kynnyksen kotiapua, erityislasten vanhemmilla oma asiamies, perheen akuutissa tilanteessa kriisiapua saatavilla	Jaksaminen ja tukiverkostot
erityisesti liikenneturvallisuuden lisääminen ”Parkanossa on entistä turvallisempaa, koska poliisit näkyvät paikkakunnalla”	Turvallisuus
Liikenne keskustasta juna-asemalle, juna- ja bus-sivurojen yhdistäminen toimivaksi kokonaisuudeksi (etteivät lähde samaan aikaan)	Liikennejärjestelyt
erityislasten vanhemmille puolueetonta tietoa oikeuksista, palveluista ja mahdollisista tuista, avustajapalvelut, kaupungissa palkattu henkilö erityislasten perheitä varten, erityisnuorten tukiasunnot, kodinhoitajien kouluttaminen toimimaan vammaisten lasten parissa, tukiviittomat päivähoitossa käytössä, kaikilla mahdollisuus osallistua Ensitieto- ja SOVA -kursseille, erilaiset terapiamuodot paikkakunnalle, kartoitus paikoista, joihin Parkanossa ei pyörätuolilla pääse - korjataan, tukiperhepalvelut	Vammaispalvelut

Taulukko 6: Lasten vanhempien näkemyksiä kaupungin kehittämistarpeista

Keskustelujen pohjalta avaan jälleen alle keskeisiä vanhempien näkökulmia lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseen Parkanossa. Olen alla olevaan koosteeseen nostanut ensiksi esiin toiveita, jotka liittyvät suoraan oman kehittämistoimintani tavoitteisiin. Tämä ei vähennä muiden toiveiden ja tarpeiden merkitystä, vaan nostaa kehittämistyöni ja PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen kannalta olennaisimpia teemoja esiin.

Vapaa-aikaan liittyen määrällisesti myös lasten vanhemmilla nousi erityisesti esiin toive Parkanon omasta uimahallista. Myös kattavaa ja turvallista pyörätieverkostoa toivottiin Parkanoon. Näiden lisäksi keskusteluteemoissa korostui seuraavia toiveita:

1. Vanhemmat pohtivat hyvin paljon nimenomaan lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluja sekä niiden kehittämistä. Vanhemmat olivat huolissaan tytöille suunnattujen harrastusmahdollisuuksien vähyydestä suhteessa pojille järjestettävään tarjontaan. Urheilu-seuratoiminnan koettiin kohdistuvan pääasiassa pojille.
2. Vanhemmat toivoivat Parkanoon rakennettavan uutta ja nykyaikaisin leikkivälinein varustettua leikkipuistoa. Kunnollisen ja keskeisellä paikalla sijaitsevan leikkipuiston ajateltiin mahdollistavan leikkikenttäkulttuurin muodostumista. Leikkikenttäkulttuurin puolestaan ajateltiin vähentävän kotona lapsiaan hoitavien vanhempien yksinäisyyttä ja tuovan luonnollista vertaistukea arjen haasteisiin pikkulasten vanhemmille.
3. Lasten vanhemmat toivoivat myös koko perheelle suunnattuja tapahtumia ja retkiä. Perheleiritoiminta ei saanut yhtä suurta kiinnostusta aikaan.
4. Erityislasten vapaa-aikaan liittyen toiveiden kärkeen nousi mahdollisuus osallistua terveiden lasten harrastustoimintaan avustajan tukemana.

Lastenhoidon, jaksamisen ja tukipalvelujen osalta keskustelua käytiin erityisen paljon. Alla on kirjattuna vanhemmilta erityisesti esiin nousseita toiveita ja tarpeita:

1. Ilta, viikonloppu- ja loma-aikojen lastenhoitopalvelut. Aiemmin paikkakunnalla on toiminut Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosaston toimesta lastenhoitopalvelu, joka on viime vuosina lähes loppunut kokonaan. Vanhemmat toivoivat mahdollisuutta lyhytkestoisen lastenhoidon järjestämiseen vanhempien omien harrastusten, rauhallisen kauppareissun tai erityislasten vanhempien lepotaun mahdollistamiseksi. Lisäksi lastenhoitopalvelun tulisi olla kohtuullisen hintaista. Kohtuullisena hintana pidettiin enimmillään 10 euroa tunnissa. Kesäloma-ajan lastenhoitopalvelua kaivattiin erityisesti pienten koululasten (1.-2. lk) osalta. Vanhempien on vaikeaa järjestää hoito pitkille kesäloma-ajoille ja lapset ovat liian pieniä viettämään pitkiä päiviä yksin kotona.
2. Siivouspalvelut ja kotiapu (= lapsiperheiden kotipalvelu) olivat myös toivottuja palveluja lapsiperheille. Kohtuuhintaisen kotiaavun ajateltiin vahvistavan niin vanhempien jaksamista kuin lisäävän perheiden yhteistä aikaakin. Lisäksi kotipalvelun uskottiin tuovan toivottua apua erityislasten vanhempien arkeen.

3. Perhekahvilatoimintaa toivottiin lisäävän paikkakunnalla. Toiminnan järjestäjäksi mainittiin Mannerheimin lastensuojeluliitto, joka nykyisinkin tuottaa perhekahvilapalveluja. Lisäksi Parkanossa seurakunnalla on tarjolla perhekahvilatoimintaa ja kaupunki on käynnistänyt avoimen päiväkotitoiminnan kotona lapsiaan hoitaville vanhemmille.

Viihtyminen Parkanossa sekä kaupungin kehittäminen toimivat jälleen työssäni yläluokkana, johon sisällytän edellisestä alaluokat ”Viihtyminen ja liike-elämän palvelut”, ”Työ- ja opiskelupaikat”, ”Palveluista tiedottaminen”, ”Kaupungin kasvattaminen”, ”Turvallisuus” ja ”Liikennejärjestelyt”. Näistä haluan nostaa esiin joitain kiinnostavia kohtia ryhmäkeskustelujen osalta seuraavasti:

1. Kaupungin kasvattaminen, viihtyminen, liike-elämän kehittäminen ja opiskelu- ja työpaikkojen lisääminen liittyivät keskusteluissa selkeästi toisiinsa. Vanhemmat toivoivat enemmän erikoisliikkeitä, ravintolapalveluja, kahvila- ja terassikulttuurin luomista jne. Kaiken tämän nähtiin olevan yhteydessä kaupungin väkiluvun kasvattamiseen kahdesta näkökulmasta: Kun Parkanossa on houkuttelevia palveluja, niin lapsiperheitä on helpompi saada muuttamaan paikkakunnalle. Toisaalta ymmärrettiin, että asukas-pohjan kasvattaminen on myös edellytys sille, että palvelujen määrää voidaan kasvattaa. Nykyiselläkin väkiluvulla uskottiin kuitenkin voivan parantaa palvelujen tasoa, mikäli yrittäjät rohkeasti uskaltavat uudistaa palvelukonseptiaan. Torikulttuurin kehittämistä kaivattiin. Toivottiin, että torilla *”olisi muutakin kuin pottukauppiaita”*, jolloin ihmiset kokoontuisivat mieluummin torille. Myös markkinoita toivottiin järjestettävän useammin. Ammattikoulu- ja työpaikkojen lisäämisellä sekä yritysten toiminnan tukemisella nähtiin suuri merkitys kaupungin väkiluvun kasvattamiselle. Uusiin yritysten toiminnan tukemisen uskottiin lisäävän nykyistenkin parkanolaisten työllisyysmahdollisuuksia. Kaupungin johdolta toivottiin *”myötämielisyyttä uusille yrittäjille”*.
2. Turvallisuus ja liikenneteemat linkittyivät myös jossain määrin toisiinsa. Vanhemmat, samoin kuin lapset ja nuoretkin toivoivat poliisin näkymistä parkanolaisessa katukuvassa. Tällä hetkellä vanhemmat kokivat, että poliisi on hyvin kaukana, eikä pienistä rikkeistä tai havaituista liikenteen vaarantamistilanteista edes kannata soittaa poliisille kun paikkakunnalle tulo voi kestää hyvinkin pitkään. Vanhemmat nimesivät mm. tiettyjä tieosuuksia, joilla nopeusrajoituksista ei pidetä kiinni pääsääntöisesti koskaan. Tieosuuksien varsilla on kuitenkin asutusta ja pieniäkin lapsia, minkä vuoksi ajonopeudet olisi tärkeää saada pysymään kohtuullisina. Liikenne puhutti vanhempia myös puutteellisina julkisen liikenteen järjestelyinä. Toiveet olivat aivan samoja kuin lapsilla ja nuorilla, liittyen kyyteihin kyliltä keskusta-alueelle, sekä keskustasta rautatieasemalle. Vanhemmat nostivat kehittämisideana esiin bussi- ja juna-aikataulujen

koordinoimisen siten, etteivät linja-autot ja junat jatkossa kulkisi samaan aikaan Tampereen tai Seinäjoen suuntaan. Aikatauluja linkittämällä julkinen liikenne Parkanosta isompiin kaupunkeihin paranisi.

Terveyspalvelut puhuttivat suuresti parkanolaisia vanhempia. Parkanossa on ympärivuorokautinen terveyskeskuspäivystys. Erikoissairaanhoidon palvelut sekä terapiapalvelut ostetaan sekä Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä että yksityisiltä palveluntuottajilta. Hammaslääkäripalvelut ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta Parkanossa. Määrällisesti terveyspalvelut ovat kattavat, mutta enemmän parkanolaiset vanhemmat toivoivat asiakaslähtöisiä palveluja.

1. Omalääkärijärjestelmää, lastenlääkäreitä (erikoistunut mm. korva-, kurkku- ja nenäsairauksiin) ja raskausajan ultraäänitutkimuksia toivottiin omaan neuvolaan. Vanhemmat toivoivat, että voisivat asioida itselleen ja lapsilleen tutulla lääkäriä, joka tuntisi potilaansa tilanteen jossain määrin. Raskausajan ultraäänitutkimusten saaminen omaan äitiysneuvolaan oli myös vanhempien toiveena. Tällöin ultraäänitutkimuksen tekijä olisi sama henkilö toistuvilla ultrakuvauskerroilla. Lisäksi ultraäänitutkimuksen tekijä tietäisi tulevan äidin kokonaistilanteesta enemmän ja mahdollisten ongelmien esiintyessä asiasta voisi heti keskustella tutun terveydenhoitajan kanssa.
2. Erilaisia terapiapalveluja toivottiin omalle paikkakunnalle. Raskaana parkanolaiset vanhemmat kokivat sen, että lääkäri vaihtuu usein ja tieto ei kulje eri yksiköiden välillä. Parkanolainen lääkäri ei saa suoraan tietoa siitä mitä palveluja tai suosituksia perhe on saanut toisessa terveydenhuollon yksikössä. Perheen vanhempien vastuulle jää muistaa ja osata raportoida oman paikkakunnan lääkäriä edellisestä toimipisteestä saamansa palvelut ja ohjeistukset. Erityislaster vanhemmat kokivat tämän asian hyvin raskaana, koska lapsella on paljon erilaisia fyysisiä pulmia, joita hoidetaan eri yksiköissä. Haastattelussa kävi ilmi, että vanhemman osaamattomuus on yksittäisissä tapauksissa aiheuttanut lapselle jopa terveydellisen vaaratilanteen, kun tiedonkulku on ollut vanhemman vastuulla, jolla ei ole terveydenhuollon koulutusta.

Vammaispalveluiden kehittämistarpeiksi keskusteluissa nousi esiin monenlaiset erityislapsiperheiden arjen teemat. Koskettavaa oli kuunnella vanhempien keskustelua arjen pyörittämisestä sekä vammaisen lapsen kuin perheessä asuvien terveidenkin lasten parissa, kun mielessä taustalla on ainainen pelko vammaisen lapsen menettämisestä. Vanhempien puheessa tämä asia nousi hyvin koskettavasti esiin. Vanhemmilla oli suru siitä, että todennäköisesti heidän lapsensa ei tule elämään pitkää ja samalla tavalla rikasta elämää kuin terveet lapset ja nuoret. Kuitenkin vammaisten lasten vanhemmat paheksuivat lisääntyneitä raskausajan seulontoja, joiden vuoksi useat sikiöt abortoidaan, koska vammaisia lapsia ei haluta synnyttää. Erityislaster vanhemmat kokivat tämän signaaliksi siitä, ettei yhteiskuntaan toivota ”normaalista

poikkeavia ihmisiä”. Parkanolaisten vammaispalvelujen kehittämistarpeiden osalta nostan esiin seuraavat asiat, jotka erityisesti korostuivat ryhmähaastatteluissa:

1. Avustajapalveluiden vähyys. Avustajaa vammaiselle lapselle toivottiin erityisesti päivähoiton ja koulun lisäksi vapaa-ajan harrastuspalveluihin. Vammaiset lapset voisivat osallistua useisiin terveille lapsille tarkoitettuihin harrastustoimintoihin avustajan turvin. Avustajakeskusteluissa pohdittiin myös vammaisen nuoren tilannetta Parkanos-
sa. Rippikoulua ei voi suorittaa muiden oman paikkakunnan nuorten kanssa ja diskoon tai rock-konserttiin pitää mennä äidin tai isän kanssa, koska avustajia ei ole käytettävissä. Erityisesti nuorten osalta äidin tai isän toimiminen avustajana koettiin itsetuntoa ja itsenäisyyttä heikentävänä asiana.
2. Perheessä asuvien terveiden sisarusten normaalin kehityksen tukeminen. Vanhemmat puhuivat paljon siitä, että perheessä kasvava terve lapsi jää hyvin helposti vammaisen lapsen varjoon. Terveeltä sisarukselta odotetaan liikaa omaan kehitystasoonsa nähden ja heidän tulee kasvaa liian nopeasti isoksi tilanteessa, jossa vanhempi tai vanhemmat ovat uupuneita ja keskittyneitä vammaisen lapsen hoitoon liittyvien haasteiden vuoksi.
3. Tukiasuntoja ei ole riittävästi ja vammaisen nuoren koulutus- ja työllisyysmahdollisuudet ovat hyvin rajallisia. Yksittäisiä paikallisia yrittäjiä keuhutettiin rohkeudesta ottaa vammaisen nuori työkokeiluun tai töihin, mutta pääasiassa kokemus oli se, ettei vammaisia nuoria haluta tai uskalleta ottaa kokeilemaan työelämää. Sekä koulutus-, työelämä- kuin tukiasuntoasiassa vanhemmat toivoivat Parkanon kaupungin olevan aktiivinen naapurikuntien suuntaan ja pyrkivän kehittämään seudullisesti vammaisten nuorten asioita.
4. Vanhempien saaman tuen puute. Vanhemmuuden ja oman jaksamisen osalta suurimmat huolet liittyivät avun, tuen ja puolueettoman tiedon saamiseen. Vanhemmat kokivat, että tietoa omista, vammaisen lapsen ja perheen etuuksista ei kerrota avoimesti, vaan tietoa joutuu etsimään itse eri lähteistä. Tämä koettiin kohtuuttomana tilanteessa, kun perhe on muutenkin kriisissä ja väsynyt vammaisen lapsen synnyttyä. Myös erilaisia perhetyön ja kotipalvelun tukimuotoja kaivattiin erityislasten vanhemmille, samoin kuin omaishoitajien vapaapäiviä siten, että lasta tai lapsia ei tarvitsisi viedä kodin ulkopuolelle hoitoon. Vanhemmat toivoivat mahdollisuutta viedä vammaisen lapsi päivähoitoon muutamaksi tunniksi päivässä vaikka parina päivänä viikossa, jolloin vanhemmalla olisi mahdollisuus huilata tai tehdä kotitöitä rauhassa. Myös oma virkistäytyminen ja vapaa-ajan harrastusten lisääminen nähtiin merkittävänä jaksamisen vahvistajana.

Kuntaliiton ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen järjestämässä seminaarissa ”Johdetaanko lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia kokonaisuutena” 15.2.2011 tutkimusprofessori Mar-

ja-Leena Perälä esitteli tutkimusaineistoa vanhempien tuen saamisen vaikeuksista. Aineisto oli koottu vuonna 2009 noin tuhannelta alle 9-vuotiaan lapsen vanhemmalta sekä noin tuhannelta työntekijältä terveys-, sosiaali- ja opetustoimesta. Tutkimuksessa yksi keskeinen tulos oli se, että vanhemmat saivat harvemmin apua vanhemmuuteen liittyviin huoliin, erityisesti yksinäisyyteen, parisuhdeongelmiin, jaksamiseen, lähisuhdeväkivaltaan sekä päihde- ja mielenterveysongelmiin liittyen. Vanhemmuuden huolia ei usein tunnisteta lapsiperheiden palveluissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedote 15.2.2011, luettu 16.2.2011) Vanhemmuuden tuen puutteet liittyvät siis yleisestikin perheiden hyvinvoinnin haasteisiin, mutta luonnollisesti tuen puute koettelee haasteellisimmissa elämäntilanteissa eläviä vanhempia.

5.3 Työntekijät ja kuntajohtajat pohtimassa Parkanon lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämistarpeita

Parkanolaisten työntekijöiden ja johdon edustajien ryhmähaastatteluaineistoissa esiinnousseet kehittämistarpeet olivat riittävän lähellä toisiaan, minkä vuoksi aineistot oli mahdollista yhdistää. Aineistoissa oli jonkin verran eroavaisuuksia ja näiden eroavaisuuksien tarkastelu olisi ollut mielenkiintoista kehittämistyötä ajatellen. Päädyin kuitenkin yhdistämään aineistot tutkimuseettisistä syistä. Parkanossa on hyvin ohut organisaatio ja aineistojen yhdistäminen oli käytännössä ainoa mahdollisuus taata haastatteluihin osallistuneiden anonyyminä säilyminen. Samasta syystä työssäni ei eritellä minkä toimintasektorin virkamies- tai luottamusjohdon edustajia ryhmähaastatteluihin on osallistunut. Työssäni puhutaan pelkästään kuntajohdon edustajista. Työntekijöiden osalta en myöskään erittele haastatteluihin osallistuneiden toimialoja. Työntekijähaastatteluihin on osallistunut sekä julkisen että kolmannen sektorin työntekijöitä Parkanosta. Kaikkiaan ryhmähaastatteluihin osallistuneita työntekijöitä ja kuntajohdon edustajia oli 13.

Useat parkanolaiset työntekijät sekä kuntajohtajat asuvat myös itse Parkanossa. Heidän näkökulmansa parkanolaisten lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseen on siis dualistinen. Toisaalta palveluja tarkastellaan kuntalaisena, toisaalta työntekijänä tai johtajana. Alla olevasta koosteesta voi todeta, että työntekijöiden ja kuntajohtajien kehittämisnäky on hyvin lähellä edellä esiteltyjen lasten, nuorten ja vanhempien kehittämistarpeita ja -toiveita. Toki työ- ja johtamisviitekehys myös tulee esille työntekijöiden ja johdon näkemyksissä.

laajennettu perhevalmennus, avohuollon palvelut, tuki lapsiperheille, kotipalvelu, siivousapu, perhe-työ, erityislapsiperheiden palvelut, ammatillinen tukihenkilötoiminta, laadukkaat ja monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut, harrastustoiminta, jatkuva palveluiden arviointi	Lapsiperheiden hyvinvointia tukevien palveluiden kehittäminen yhteistyössä seurakunnan ja järjestöjen kanssa
toiminnan yhteinen suunnittelu ja osin yhteinen toteutus, urheiluseuratoiminta osaksi hyvinvointityötä, hallinnon rajat ylittävä yhteistyö kaupungin sisällä ja kuntayhteistyön kehittäminen lähikuntien kanssa	Eri toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen: Kaupunki, seurakunta, järjestöt ja seurak
mm. omalääkäripalvelut, neuvolapalvelut, sosiaalityö, opettajat, nuoriso- ja vapaa-aikatyöntekijät	Riittävän, pysyvän ja koulutetun työvoiman saaminen eri hyvinvointityön tehtäviin
Tyky-toiminta, yhteinen "sijaispankki", riittävä työresurssi, jatkokoulutusmahdollisuus	Henkilöstön jaksamisesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen
avoin tiedottaminen olemassa olevista palveluista kuntalaisille, palveluiden tarjoaminen oikea-aikaisesti, Internet-pohjainen harrastuskalenteri	Palveluohjaus
Lukion säilyttäminen ja imagon kohottaminen, ammatillisen koulutuksen lisääminen, erityisopetuksen palveluiden tarjoaminen varhaisemmassa vaiheessa, oppilaskohtaisten oppilashuoltotyöryhmien käytön lisääminen	Koulutuksen ja kouluhyvinvoinnin kehittäminen
säännöllisen asiakaspalautteen kerääminen kehittämistyön pohjaksi	Kattavan ja säännönmukaisen kuntalaisten palauttejärjestelmän kehittäminen
imago, työ- ja opiskelupaikat, tuki lapsiperhepalvelut	Nuorten pysyminen paikkakunnalla ja uusien lapsiperheiden houkuttelevuus Parkanoon
uusien yritysten houkuttelevuus Parkanoon, avoinna olevat työpaikat ensisijaisesti parkanolaisille	Työpaikkojen lisääminen
kaupungin sisällä kyydit kyliltä mm. vapaa-ajanpalveluihin, 3.-tien kehittäminen, hyvät liikenneyhteydet vetovoimana	Liikennejärjestelyt
poliisi valvoo riittävästi	Turvallisuuden lisääminen

Taulukko 7: Työntekijöiden ja kuntajohtajien näkemyksiä Parkanon kehittämistarpeista

Kiteytetysti taulukukosta 7 voidaan koota työntekijöitä ja kuntajohtoa ryhmähaastatteluissa puhuttaneiksi teemoiksi lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen monialaisessa yhteistyössä, ammattitaitoisten työntekijöiden hyvinvoinnin lisääminen ja pysyvyyden varmistaminen, kuntalaisten osallisuuden lisääminen sekä kaupungin rakenteellinen kehittäminen. Yllä oleva taulukko osoittaa, että aiemmin lasten, nuorten ja vanhempien esiin nostamat kehittämisteemat ovat myös työntekijöiden ja kuntajohtajien näkökulmasta olennaisia asioita kokonaisuutta ajatellen. Tarpeet mm. turvallisuuden tai liikennejärjestelyjen kehittämiseksi ovat tiedossa olevia haasteita. Taulukosta voidaan tulkita, että työntekijät ja johdon edustajat haluavat pitää parkanolaiset nuoret, perheet sekä nykyiset ammattitaitoiset työntekijät Parkanossa, minkä lisäksi toivotaan muuttajia myös muualta. Alla avaan jälleen joitain ryhmäkeskusteluissa esiin nousseita näkökulmia Parkanon kehittämiseen.

Lapsiperheiden hyvinvointia tukevien palvelujen kehittäminen monialaisessa yhteistyössä, yhteistyön kehittäminen ja palveluohjaus ovat teemat, jotka ovat yhdistettävissä yhden otsikon alle.

1. Lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palvelujen osalta kehittämiskohteiksi työntekijöiden ja johdon näkökulmasta nousivat jo edellisissä taulukoissa esiintyneet avohuollon palvelut, kuten kotipalvelu, siivousapu, perhetyö, laajennettu perhevalmennus, monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut sekä harrastustoiminta. Työntekijöiden ja johdon kehittämisen tahtotila oli aidosti kaupungin ehkäisevien palveluiden kehittämisessä. Lisäksi keskusteluteemana esillä oli erityislapsiperheiden palvelut ja ammatillinen tukihenkilötoiminta. Myös nämä teemat liittyvät selkeästi ehkäisevään työhön vaikkakin sekundaaritasolla.
2. Työntekijät ja johto olivat kiinnostuneita jatkuvasta palvelujen arvioinnista, jossa iso merkitys nähtiin asiakas- tai kuntalaispalautteilla. Joissain yksiköissä palautejärjestelmiä oli jo kehitelty, mutta systemaattista järjestelmää asiakas- tai kuntalaispalautteen keräämiselle ja hyödyntämiselle ei työntekijöiden ja johdon mukaan Parkanoon ole luotu. Kuntalaisten osallisuus koettiin jossain määrin uutena asiana, jonka vahvistaminen vaatii erillistä paneutumista. Monialainen palvelujen tuottaminen koettiin mielekkäimmäksi tavaksi kehittää erilaisia toimintoja Parkanossa.
3. Työntekijät ja johto toivoivat entistä laajempaa yhteistyötä niin järjestöjen, seurojen kuin seurakunnankin kanssa. Myös seudullinen palvelujen kehittäminen naapurikuntien kanssa nousi esiin yhteistyömuotona. Yhteistyön tarve liittyi työntekijöiden ja johdon näkökulmasta varsinkin konkreettisten toimintojen ja palvelujen suunnitteluun. Työntekijät ja johto olivat huolissaan siitä, että palveluja tuotetaan osin päällekkäin tietämättä toisten tarjoamasta toiminnasta. Näin ollen ihmiset eivät välttämättä löydä tarvitsemiaan palveluja. Toisaalta hyviä palveluja joudutaan karsimaan vähäisen käytön vuoksi.
4. Palveluista tiedottaminen ja palveluohjaus liittyvät vahvasti edellisiin kehittämiskohtiin. Työntekijät ja johto näkivät tärkeänä kehittää tiedottamista monialaisten palveluiden kehittämisen yhteydessä. Tärkeänä pidettiin avointa tiedottamista olemassa olevista palveluista kuntalaisille ja palvelujen tarjoamista oikea-aikaisesti. Edellisessä kyse oli selkeästi tiedon jakamisesta ja jälkimmäisessä palveluohjauksesta, joka edellyttää systemaattista työntekijöiden tiedonsaamista paikkakunnalla tarjottavista palveluista.

Ammattitaitoinen henkilöstö eri hyvinvointityön tehtävissä puhutti vahvasti sekä työntekijöitä että johtoa.

1. Joissain tilanteissa Parkanoon on ollut haasteellista löytää päteviä työntekijöitä mm. erityisosaamista vaativiin tehtäviin. Keskusteluissa kävi ilmi, että kaupunki on kannustanut ja tukenut omien työntekijöidensä pätevoitymistä erityisosaamista vaativiin

tehtäviin (esim. erityisopetus). Jatkossakin Parkanossa halutaan jatkaa oman henkilöstön jatkokoulutusmahdollisuuksia työn ohella.

2. Henkilöstön pysyvyyden kannalta tärkeänä nähtiin henkilöstön jaksamisesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Eri työkykyä ylläpitävän toiminnan muotoja ja jatkokoulutusmahdollisuuksia tulee kehittää. Ryhmähaastatteluissa syntyi idea yhteisestä ”sijaispankista”, johon voisi liittyä eri hyvinvointitoimijoiden vapaaehtoisia. Idean takana on realismi sijaisten rekrytoinnin vaikeudesta. Kaupungin oman ”sijaispankin” avulla voitaisiin saada lyhyelläkin varoitusaajalla joku hyvinvointityöntekijä paikkaamaan esimerkiksi sairaustapauksessa. Toki ”sijaispankkiin” liittyy monia huomioitavia ja selkeitä sopimuksia vaativia seikkoja, mutta ajatus oli luova ja varmasti mahdollista toteuttaa ainakin tiettyjen ammattiryhmien kesken.

Kaupungin rakenteellinen kehittäminen toimii yläluokkana kokonaisuudelle, johon sisällytän taulukosta otsikot ”Koulutuksen ja kouluhyvinvoinnin kehittäminen”, ”Nuorten pysyminen paikkakunnalla ja uusien lapsiperheiden houkuttelevuus Parkanoon”, ”Työpaikkojen lisääminen”, ”Liikennejärjestelyt” ja ”Turvallisuuden lisääminen”.

Työllä ja koulutuksella sekä näiden kahden kehittämisellä on työntekijöiden ja kuntajohdon näkemysten mukaan erityinen merkitys niin nuorten pitämiseksi paikkakunnalla kuin uusien lapsiperheiden houkuttelemiseksi. Perusopetuksen erityisen tuen palvelujen riittävä ja oikea-aikainen saatavuus on tärkeää. Lisäksi oman lukion säilyttämistä ja ammatillisen koulutuksen lisäämistä omalle paikkakunnalle pidetään tärkeänä. Työ- ja opiskelupaikat ovat kaupungille tärkeä imagotekijä, jota halutaan kehittää. Toisaalta keskustelussa myös pohdittiin sitä, että olemassa olevat työpaikat pitäisi kohdentaa ensisijaisesti parkanolaisille. Uusien asukkaiden toivottiin tuovan tullessaan uutta yritystoimintaa Parkanoon tai tulevan uusien yritysten houkuttelevuutta. Keskustelussa voi havaita lievää ristiriitaisuutta sen suhteen nähdäänkö kaupunki aloitteellisenä uusien kuntalaisten houkuttelemisessa töihin Parkanoon vai työpaikkojen luojaksi itselleen ja nykyisille parkanolaisille. Molemmat asiat, uudet asukkaat ja työpaikat, toki liittyvät kaupungin kasvattamiseen ja kehittämiseen.

Tärkeitä imagotekijöitä Parkanolle koettiin olevan myös hyvät liikenneyhteydet ja lapsiperhepalvelut. Kuljetusten järjestäminen kyliltä keskusta-alueelle koettiin tärkeänä kylien elävöittämisen kannalta. Kaikissa ryhmähaastatteluissa esiintynyt tarve turvallisuuden lisäämiselle ja poliisin näkymiselle paikkakunnalla nousi esiin myös työntekijöiden ja johdon haastatteluai-
neistossa. Turvallisuuden osalta myös näissä ryhmissä keskusteltiin erityisesti liikenneturvallisuuden liittyvistä asioista.

5.4 Yhteiset kehittämisvisiot lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämisen pohjana

Kehittämistyöni tavoitteena oli toisaalta tuoda näkyväksi eri-ikäisten parkanolaisten tarpeita lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseksi, mutta erityisesti etsiä ja löytää niitä yhtymäkohtia, joita eri ryhmähaastatteluista nousi esiin. Näin ollen yhdistin kaikki erilliset ryhmähaastatteluaineistot yhdeksi kokonaisaineistoksi. Tämän ison aineoston järjestämiseksi hyödynsin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysiprosessini tuotoksena aineistoa yhdistäväksi nimittäjäksi tuli:

”Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen Parkanossa. Lasten, nuorten, vanhempien, työntekijöiden sekä kuntajohdon tarpeita ja toiveita kehittämistoiminnalle” Kokonaisaineistosta nousi esiin kolme selkeää yläluokkaa: Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen, Parkanon kaupungin kehittäminen ja Kehittämistoiminnan organisoiminen.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen alaluokiksi muodostui kolme kokonaisuutta: Vapaa-ajanpalvelut, Koulu ja työelämä ja Tukipalvelut perheille.

Vapaa-ajanpalveluiden osalta parkanolaiset puhuivat selkeästi eniten harrastuksista, kerhoista ja harrastustiloista tai -paikoista. Harrastuksista eriteltynä musiikki, bänditoiminta, erilaiset liikuntamahdollisuudet ja -tilat, nuorisotyön palvelut, kirjasto, perheiden yhteinen harrastustoiminta, tapahtumat ja retket puhuttivat parkanolaisia. Myös pyörätieverkosto nousi mainintoina esiin aineistossa.

Koulu ja työelämä liittyivät vahvoina elementteinä kaikkiin ryhmähaastatteluihin. Yhteisen aineiston osalta yhteisiä nimittäjiä keskusteluille olivat *kouluun liittyen* koulussa viihtyminen, kouluruoka/ravitseminen (mm. ajatukset erilaisista välipala-automaateista), luokkaretket, säännöt, koulukuraattoriasia, oppilashuolto ja ammatillinen koulutus. Tässä on yhdistettynä kaikki kouluun liittyvät keskustelut niin ala- ja yläkoulun kuin lukionkin osalta. *Työhön liittyviä* teemoja ovat työpaikat, työhyvinvointi, työresursointi, täydennyskoulutus, taloushuolet, työttömyys, sijaispankki sekä yrittäjyys.

Tukipalvelut perheille käsittää seuraavia kehittämistarpeita ja -toiveita: perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu/kotiapu, siivouspalvelu, vammaispalvelut, lastenhoitopalvelut, tuki (perheelle), tukiasunto/palveluasunto, tukihenkilö, avustaja, jaksaminen, integroiminen, terapia, vertaistuki, kriisiapu, ennaltaehkäisevä työ, lapsiperhepalvelut, sosiaalipäivystys sekä asiantuntijat.

Parkanon kaupungin kehittäminen kokonaisuuden alla alaluokkia on myös kolme: Viihtyminen Parkanossa, Kaupungin infrastruktuurin kehittäminen ja Kaupungin kasvattaminen.

Viihtyminen Parkanossa sisälsi teemoja liittyen liike-elämän palvelujen kehittämiseen, turvallisuuden lisäämiseen, uusien leikkipuistojen rakentamiseen ja leikkivälineiden hankkimiseen, uimarannan rakentamiseen sekä mopoautoihin. Mopoautoista tosin puhuttiin enemmänkin viihtymistä ja turvallisuutta heikentävänä asiana.

Kaupungin infrastruktuurin kehittämiskeskustelun pääteemoja olivat kaikkia ryhmiä paljon puhuttaneet liikenneyhteydet sekä tavarakuljetus ja 3. tien kehittäminen.

Kaupungin kasvattaminen oli myös kaikkia haastatteluryhmiä paljon puhuttanut teema. Puheessa korostui uusien asukkaiden/lapsiperheiden houkuttelemisen Parkanoon, kaupungin palvelutarjonnan kasvattaminen, kylien elävöittäminen ja pohdintaa aiheuttavana asiana mahdollinen kuntaliitos tulevaisuudessa. Kaupungin kasvattamisen yhteydessä keskusteluteemaksi tuli myös Parkanon merkitys omana kotiseutuna ja haastateltujen suhde kotikaupunkiinsa.

Kolmas yhteinen teema/yläluokka kaikkien haastatteluaineistojen valossa oli **kehittämistoiminnan organisoiminen**, joka jakautui jälleen kolmeen alaluokkaan: Yhteistyö ja osallistuminen, Talous ja Tiedon jakaminen. Nämä kolme tekijää liittyvät kaikkeen Parkanossa tehtävään kehittämistyöhön luonnollisena osana ja luovat ikään kuin raameja kehittämisen mahdollisuudelle: Kuka tai ketkä voivat toteuttaa (henkilöresurssi), minkä verran rahaa on käytettävissä, miten toiminnasta informoidaan kuntalaisia ja miten kuntalaiset osaavat hakeutua palvelun piiriin?

Yhteistyö ja osallistuminen -alaluokan alle sijoittui keskusteluja aiheista yhteistyö ja osallisuus/osallistuminen. Tässä alaluokassa nousi myös esiin tiettyjä palveluja tai ryhmiä, joiden osalta keskustelua erityisesti käytiin. Näitä olivat nuoret, maahanmuuttajat, seurakunta, 3. sektori kokonaisuudessaan, neuvola, koulukuraattori, terveydenhoito/-huolto sekä lääkäri. Määrällisesti eniten mainintoja edellä mainituista ryhmistä kohdistui nuorten osalle. Nuoret ja nuorisotyö puhuttivat lähes kaikkia haastatteluryhmiä.

Talous puhuttaa haasteellisten kuntatalousvuosien aikana varmasti kaikkia suomalaisia kuntia ja kuntalaisia. Parkanolaisten keskusteluissa korostuivat erityisesti raha, veroprosentti, maksut sekä palvelusetelikäytäntö. Palvelusetelikäytäntö toki voidaan ajatella liittyvän rahan lisäksi palvelujen kehittämiseen, mutta tässä olen luokitellut palvelusetelin talousteemaan kilpailunäkökulman vuoksi.

Tiedon jakaminen ja siihen liittyvät puutteet ja haasteet puhuttivat kaikkia ryhmiä omasta näkökulmastaan. Määrällisesti eniten keskustelua käytiin tiedottamisen pulmiin liittyen. Lisäksi tiedon jakamisen teemaan liittyivät keskustelut Internetin asemasta, sosiaalisesta mediasta, erilaisista luennointitilaisuuksista sekä palautejärjestelmästä. Palautejärjestelmä voisi kuulua myös osallisuusteeman alle, mutta näkemykseni mukaan viralliset palautejärjestelmät ovat viranomaisille enemmänkin informatiivisia viestejä kuntalaisilta kuin kuntalaisten osallisuuden toteutumiskanavia. Tästä syystä olen luokitellut palautejärjestelmän tiedon jakamisen alaluokkaan.

Aiemmissa koosteissa olen käsitellyt teemoja yksityiskohtaisemmin, joten tässä tavoitteenani on ainoastaan poimia asioita, jotka yhdistivät parkanolaisten toiveita ja tarpeita kehittämistoimintaa kohtaan.

6 HYVINVOINTISEMINAARI 4.5.2010: YHTEISTÄ KESKUSTELUA KEHITTÄMISESTÄ

Olen nostanut Parkanon keskustan koululla järjestetyn Hyvinvointiseminaarin omaksi luvukseen, koska tilaisuus oli olennainen osa kokonaisprosessiani (Bikva-sovellus). Tilaisuuden tavoitteena oli mahdollistaa keskustelu Parkanon kaupungin asukkaiden, työntekijöiden ja johdon välille lasten, nuorten ja perheiden palvelujen, mutta myös laajemmin Parkanon kaupungin muusta kehittämistoiminnasta. Kuten aiemmin tekstissä mainittiin, niin tilaisuus järjestettiin alkuiltatapahtumana tiistai-iltana klo 17.30 - 19.30 jotta työssäkäyvien parkanolaisten oli mahdollista osallistua tilaisuuteen kiinnostuksensa mukaan. Työntekijöiden ja johdon näkökulmasta ajankohta ei ollut paras mahdollinen, mutta paikalle saapui kattavasti ja arvovaltaisesti myös kaupungin toimijoita.

Ohjelma koostui kaupunginjohtajan avaussanoista joihin aikaa oli varattu 15 minuuttia. Kaupunginjohtaja nosti esiin omasta näkökulmastaan kaupungin kehittämiseen liittyviä mahdollisuuksia sekä reunaehdoja. Vaikeiden kuntatalousvuosien aikana on pakko priorisoida, mutta kehittämistä tapahtuu myös lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Kaupunginjohtaja kertoi kuulijoille mm. alkavista päiväkotij- ja kirjastorakennushankkeista sekä suunnitelmista 3.tien parannusten osalta.

Kaupunginjohtajan avaussanojen jälkeen minä projektikoordinaattorin ominaisuudessa esittelin ryhmähaastatteluprosessissa esiin nousseet tulokset. (liite 2) Tulokset oli koottu esitykseen kolmena koosteena: Asiantuntijoina lapset ja nuoret, Asiantuntijoina aikuiset kuntalaiset (viitataan lasten ja nuorten vanhempiin) sekä Asiantuntijoina työntekijät ja johto. Esityksissä oli koottuna keskeisimmät tulokset aineistoista, mutta kovin syvää tulosten analysointia en voinut tehdä rajallisen ajan vuoksi. Kaikkiaan tulosten esittelylle oli varattu aikaa 15 minuuttia.

Tulosten esittelyn jälkeen puheenvuoro siirtyi paneelille, jossa oli edustajia perusturva- ja sivistyslautakunnista, työntekijätasolta sekä vanhempien ja nuorten edustus. Kaikkiaan paneelisteja oli seitsemän sekä puheenjohtaja. Kukin panelisteista nosti esiin kaksi itselleen tärkeintä asiaa tuloksiin liittyen. Paneelin puheenjohtajana toimi Minna Niemi. Kuntalaisten oli mahdollista kysyä ja kommentoida panelistien puheenvuoroja välittömästi. Joitain kysymyksiä nousikin ilmaan ja keskustelun alkua saatiin käyntiin. Tälle osuudelle olisi pitänyt varata runsaammin aikaa, sillä käynnistynyt keskustelu jouduttiin keskeyttämään aikataulullisista syistä. Parhaimmillaan syntynyt keskustelu olisi mahdollistanut osallistuneille kuntalaisille kokemuksen siitä, että heille tärkeät asiat on päästy keskustelemaan yhdessä keskeisten johtajien kanssa. Joitain kysymyksiä toki ehdittiinkin keskustella laajemmin, mutta keskustelu virisi odottamattoman vilkkaaksi ja se jouduttiin lopettamaan kesken, vaikka tähän osuuteen oli varattu eniten aikaa (1h 15min). Toivottavasti jatkossa kaupungissa järjestetään vastaavanlaisia tilaisuuksia, joissa kuntalaiset pääsevät pohtimaan mm. kehittämistoimintaan liittyviä asioita kuntajohtajien kanssa.

Tilaisuuden lopuksi virkamiesjohtajien edustajat esittelivät konkreettisia toimia, joita Parkanossa ollaan jo kehittämässä liittyen tuloksissa esiin nousseisiin kehittämistarpeisiin. Tällä haluttiin tuoda kuntalaisille kokemus siitä, että tulokset on huomioitu ja epäkohtia ollaan kehittämässä. Kehittämistoiminnan esittely jouduttiin tekemään kohtuullisen pintapuolisesti, koska virinnyt keskustelu oli vienyt enemmän aikaa kuin ohjelmaan oli varattu. Johto pääsi esittämään kehitettyä toimintaa klo 19.30 joka oli tilaisuuden virallinen päättymisaika. Tilaisuus päättyi lopulta 15 minuuttia aikataulua myöhemmin.

Kaikkiaan tilaisuus oli hyvin onnistunut. Kaikki paikalle saapuneet olivat seminaarissa loppuun saakka, vaikka aikataulu venyi hieman. Puheet ulko-ovella olivat tyytyväisiä tilaisuuteen, mutta toki kriittistäkin keskustelua käytiin ja joitain epäilyksiä kehittämisen suhteen esitettiin. Paikallislehti jatkoi keskustelua omalta osaltaan tilaisuuden jälkeen isolla jutulla, joka valitettavasti kiteytti koko hienon illan tulokset siihen, että mikäli Parkanoon ei saada uimahallia, niin mitään kehittämistä ei ”taaskaan” tapahdu. Oma näkemykseni on, että tämänkaltaisilla tilaisuuksilla on merkitystä. Mielestäni se, että kaikki nämä ihmiset kuntalaisista kuntajohtajiin asti saapuvat paikalle ja heittäytyvät yhteiseen keskusteluun on selkeä merkki siitä, että kumppanuudelle, keskustelulle ja yhteiselle kehittämiselle on kaikilla tasoilla halua, vaikka asioita tarkastellaankin eri näkökulmista.

7 PARKANOSSA TOTEUTETTUA KEHITTÄMISTOIMINTAA AJALLA 1.8.2009-28.2.2011

PIRKAN perhepalvelut-osahanke on saanut palautetta hankkeen ulkopuolisilta toimijoilta siitä, että hankkeen kehittämistyö näyttäytyy hyvin hajanaisena ja sekavanakin, kun kehittämistyötä tehdään hyvin laajalla ikähaarukalla ja monenlaisten palvelujen kehittämiseksi. Hankkeen kehittämistyötä on laajennettu voimakkaasti alkuperäisestä hankesuunnitelmasta, jossa osahankeen kohderyhmäksi määriteltiin varhaiskasvatukseen lapset ja heidän vanhempansa. Laajentaminen on tehty siitä syystä, että Parkanon kokoisella paikkakunnalla laajempi palvelujen kehittäminen on mielekästä ja mahdollista. Alle koottujen otsikoiden ja taulukoiden taivotteena on luoda selkeä kokonaiskuva Parkanon lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämistyöstä ajalla 1.8.2009-28.2.2011.

Kehittämistyössäni on hyvin vaikea osoittaa, mikä kehittämistoiminta on syntynyt puhtaasti edellä kuvastusta Bikva-sovellusprosessista Parkanossa ja mitä kehittämistä oltaisi tehty joka tapauksessa osana kaupungin omaa toimintaa tai PIRKAN perhepalvelut-osahanketta. Olisiko joku kehittämistoiminta jäänyt syntymättä ilman toteutettuja ryhmähaastatteluja? Olisiko jonkun ryhmän näkökulma voitu huomioida joka tapauksessa myös ilman prosessia? Tähän on lähes mahdotonta vastata, koska ryhmähaastatteluprosessi eteni kehittämistyön rinnalla aina alkutalveen 2010 saakka. Tärkeämpänä koen sen, että olen saanut omassa kehittämishankkeessani tehtyyn kehittämistyöhön koko ajan näkökulmaa parkanolaisilta, jotka tarkastelevat lasten, nuorten ja perheiden palveluja niiden käyttäjinä, suunnittelijoina, toteuttajina kuin johtajinakin. Oma positioni suhteessa Parkanoon on hyvin ulkopuolinen, minkä olen kokenut vahvuutena neutraalin aseman säilyttämisen kannalta. Kehittämisprosessi yhteistyössä parkanolaisten kanssa on kuitenkin tuonut minulle kehittämishankkeen koordinaattorina ymmärrystä parkanolaiseen elämään ja palveluiden kehittämistarpeisiin.

Todentamisen vaikeudesta johtuen päädyin kokoamaan työhöni koosteen kehittämistoiminnasta, jota Parkanossa on tehty lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseksi ajalla 1.8.2009-28.2.2011. Ajankohta käsittää jakson alkaen PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen käynnistymisestä ja päättyen opinnäytteeni kirjoittamisen kannalta järkevään hetkeen päättää uuden kehittämistyön tarkastelu. Kyseessä on ajallisesti jakso joka käsittää kaikkiaan 19 kuukautta, eli 1v 7kk. Ajanjakso on suhteellisen lyhyt. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna ja ymmärtäen, että käytettävät resurssit ovat hyvin rajalliset, kehittämistoimintaa on syntynyt paljon. Koosteen kehittämistoiminnasta olen jaotellut kolmen pääotsikon alle, jotka muodostuvat PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen päätavoitteista, jotka ovat:

1. Monialaisen yhteistyön kehittäminen (verkotot)
2. Monialaisten toimintatapojen kehittäminen (palvelut)
3. Osallisuuden lisääminen.

Luokittelu ja kehittämistoiminnan esittely olisi ollut mahdollista tehdä myös luvussa 5.4 syntyneiden yläluokkien mukaan. Tällöin koosteen otsikot olisivat olleet 1. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen 2. Parkanon kaupungin kehittäminen 3. Kehittämistoiminnan organisoiminen. Päädyin kuitenkin hyödyntämään PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen tavoitteita, koska esimerkiksi ”Parkanon kaupungin kehittäminen” ei ole kehittämistyöni keskiössä. Koin tärkeänä tuoda näkyväksi laajemminkin parkanolaisten kehittämistoiveita, mikäli niitä jatkossa halutaan hyödyntää, mutta tulosten osalta keskityn lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kannalta olennaisiin näkökulmiin.

Ennen tulosten esittelyä haluan korostaa sitä, että kaikessa kehittämistoiminnassa on ollut mukana Parkanon kaupunki jossain roolissa, useimmiten hyvin merkittävässä roolissa. Osa kehittämistoiminnasta on tapahtunut kokonaan Parkanon kaupungin omana toimintana ilman PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen myötävaikutusta. Kehittämistyöhön ja palvelujen toteuttamiseen ovat osallistuneet kaupungin eri osastot ja toimialat, jotka kirjaan listaan. Tilan säästämiseksi en kuitenkaan kirjaa esim. nuorisotoimen eteen sanaa Parkanon kaupunki. Jos tarkoitan jonkun muun organisaation nuorisotyötä, kirjaan eteen järjestävän tahon nimen (esim. seurakunta).

7.1 Monialaisen yhteistyön kehittäminen (verkostot)

Monialaisen yhteistyön kehittäminen ja verkostojen kasaaminen oli edellytys kehittämistyön käynnistämiseksi elokuussa 2009. Parkanon monialainen tiimi kutsuttiin koolle heti elokuun aikana kuulemaan käynnistymässä olevasta kehittämishankkeesta. Yhteistyöfoorumille pohdittiin nimeä, joka lähtökohtaisestikin ilmaisisi, että tavoitteena on rakentaa pysyvä rakenne lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäjäksi. Tästä syystä työryhmää ei nimetty projektiryhmäksi. Helmikuun loppuun 2011 mennessä Parkanoon on nimetty kolme keskenään keskustelevaa lasten, nuorten ja perheiden palveluja kehittävää tiimiä.

Monialainen tiimi:

Monialaiseen tiimiin kuuluu edustajia kaupungin perusturvan ja sivistystoimen yksiköistä sekä kolmannelta sektorilta. Perusturvaosastolta mukana ovat sosiaaliohjaaja, perheneuvoja, äitiysneuvolan terveydenhoitaja sekä lastenneuvolan terveydenhoitaja. Sivistysosastolta monialaiseen tiimiin kuuluvat varhaiskasvatuksen päällikkö, kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja, alakoulun rehtori, kyläkoulun alkuopettaja, nuorisotyöntekijä sekä kirjastotoimen johtaja. Seurakunnasta monialaiseen tiimiin kuuluvat vastaava lastenohjaaja, varhaisnuorisotyön ohjaaja ja nuorisotyön ohjaaja. Järjestötoimijoita edustavat vakituisina jäseninä 4H-toiminnanjohtaja sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosaston puheenjohtaja. Edellä mainittu kyläkoulun alkuopettaja edustaa myös Parkanon Nuorisoseuraa. Mukana olevat järjestöt ovat valikoituneet vapaaehtoisuuteen ja kiinnostukseen perustuen.

Monialainen tiimi on PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen aikana kokoontunut keskimäärin kerran kuukaudessa. Kevään 2011 aikana määritellään jatkotapaamistiheys ja mm. puheenjohtaja/ koollekutsuja tiimille hankkeen päättymisen jälkeen. Monialaisen tiimin toiminnalle pyydetään valtuutus perusturva- ja sivistyslautakunnista.

Pikkulapsitiimi:

Pikkulapsitiimi on suljettu ryhmä, jossa käsitellään sekä yleisesti parkanolaisten pikkulapsiperheiden palveluja että konsultoidaan asiakastapauksissa yhteistyötahoja nimettömänä. Tiimiin kuuluvat koolle kutsujana sosiaalityön päällikkö, osallistujina varhaiskasvatuksen päällikkö, äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat, perheneuvoja, psykologi, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja avohoidon johtaja. Pikkulapsitiimi kokoontuu noin kahden kuukauden välein.

LANU -tiimi:

LANU -tiimi on monisektoraalisen johdon rakenne lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseen. LANU-tiimi perustettiin loppuvuodesta 2010 sosiaalityön päällikön aloitteesta. Tiimiin kuuluvat vakiojäseninä perusturvajohtaja, sosiaalityön päällikkö, avohoidon johtaja, sivistystoimenjohtaja sekä varhaiskasvatuksen päällikkö. Tarvittaessa tiimiin kutsutaan eri asiantuntijoita tai työntekijöitä paikalle. LANU-tiimi kokoontuu keskimäärin 1,5 kuukauden välein. LANU-tiimin jäsenet ovat monialaisen tiimin ”Tiedoksi” sähköpostilistalla, joten tarvittaessa monialainen tiimi voi tiedottaa johtotasoa toiminnastaan.

Paasivaaran (et al 2011, 57) tekstissä pohditaan kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kykyä riittävässä määrin tehdä yhteistyötä mm. yhteisten projektien muodossa. Tekstissä todetaan, että yhteistyötä on jossain määrin tehty 2000-luvulla, mutta sen lisäämiselle olisi tarvetta, erityisesti väestön nopeasta ikääntymisestä johtuen. Parkanossa on tiedostettu em. yhteistyön tarve ja kehittämistyötä on tehty tästä tarpeesta käsin. Yhteistyön lisääminen vaatii ehdottomasti jatkokehittämistä, mutta hyvään alkuun on jo päästy.

7.2 Monialaisten toimintatapojen kehittäminen (palvelut)

Määrällisesti eniten kehittämistä on tehty tämän otsikon alla, joten jaottelen palvelujen kehittämistoimintaa käyttäjäkohtaisesti seuraavasti:

1. Pikkulapsiperheille suunnatut palvelut (0-5v)
2. 6-10-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat palvelut
3. Nuorisotyön kohderyhmänä olevat lapset ja nuoret (11-18v)
4. Lasten vanhemmille suunnatut palvelut
5. Muu kehittämistoiminta

Koosteessa käy ilmi seuraavat olennaiset seikat kehittämistoiminnan osalta:

- Kehitetty toiminta (nimi + lyhyt kuvaus toiminnasta)
- Kehittämistyössä mukana olleet tahot (PIRKAN perhepalvelut merkattu ”PP”)
- Toteuttajatahot
- Onko toiminta vakiintunut osaksi lasten, nuorten ja perheiden palveluja Parkanossa?
- Kenen vastuulla toiminta on/ kuka sitä johtaa?

Pikkulapsiperheille suunnatut palvelut (0-5v)

Pikkulapsiperheet ovat PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen hankesuunnitelmaan kirjattu pääkohderyhmä. Tarve pikkulapsiperheiden palvelujen kehittämiseksi on siis ollut lähtökohta osahankkeelle ja näin ollen ensisijainen kehittämisalue. Pikkulapsiperheiden palvelujen kannalta merkittävää on se, että Parkanon yhdyshenkilönä ja primus motorina on toiminut varhaiskasvatuksen päällikkö. Useimmat kehitetyt pikkulapsiperheiden palvelut ovat myös varhaiskasvatuksen päällikön vastuulla, mikä kertoo vahvasta sitoutumisesta kehittämistyöhön.

Kehitetty toiminta	Kehittämistyössä mukana olleet	Käytännön toteutuksesta vastaa(vat)	Onko toiminta vakiintunut?	Kenen vastuulla/ kuka johtaa?
Avoin perheryhmä Ammattilaisten pikkulapsiperheille ohjaamaa avointa perhekahvilatoimintaa	Varhaiskasvatus, MLL, perheneuvonta, sosiaalityö, srk:n lapsityö, 4H, kirjasto, PP	Varhaiskasvatus ja sosiaalitoimi yhteistyössä MLL:n kanssa	Kyllä Nimike muutettu Avoimeksi päiväkodiksi	Varhaiskasvatuksen päällikkö ja sosiaalityön päällikkö
Avoin päiväkotitoiminta on syntynyt avoimen perheryhmän toiminnasta. Avoin päiväkoti tarjoaa perhekahvilatyypistä toimintaa viikoittain pikkulapsiperheille, sekä lastenhoitopalvelua avoimen päiväkodin palveluja käyttäville vanhemmille kerran kuukaudessa kahden tunnin ajan.	Varhaiskasvatus, sosiaalityö, perheneuvonta, MLL, srk:n lapsityö, PP	Varhaiskasvatus ja sosiaalitoimi yhteistyössä MLL:n kanssa	Kyllä	Varhaiskasvatuksen päällikkö ja sosiaalityön päällikkö
Kasvatuskumppanuus osaksi päivähoiton, esi- ja alkuopetuksen työtapaa	Monialainen tiimi, PP	Varhaiskasvatuksen päivähoito ja esiopetus, alkuopetus ja perheneuvonta	Ei Kouluttajakoulutus keväällä 2011, henkilöstön koulutukset alkaen syksyllä 2011	Varhaiskasvatuksen päällikkö, sivistystoimen johtaja ja sosiaalityön päällikkö
Vuorovaikutusleikin hyödyntäminen lapsiryhmässä, sekä vanhempien ja lasten vuorovaikutuksen lisäämisessä	Varhaiskasvatus, perheneuvonta, PP	Varhaiskasvatuksen erityisopettajat, perheneuvoja	Ei Koulutus ollut syksyllä 2010, nyt pilotoidaan käyttömahdollisuuksia	Varhaiskasvatuksen päällikkö, perheneuvonta
Perhepäivähoidon sekä aamu- ja iltapäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma-	Varhaiskasvatus, seurakunnan lapsityö, PP	Perhepäivähoidot, seurakunnan ap- ja ip	Ei Vasutyöskentely	Varhaiskasvatuksen päällikkö

työskentely. Perhepäivähoidolle ja aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnalle laaditaan vasu.		-toiminnan ohjaajat varhaiskasvatuksen päällikön tuella	käynnistyy maaliskuussa 2011	
Lastenhoito ilta- ja viikonloppuaikoina kaupungin päivähoitoyksikössä perheille, joiden lapset eivät ole muuten päivähoidossa Lisäksi MLL kehittää omaa lastenhoitopalveluaan	Varhaiskasvatus, sosiaalitoimi, lastenneuvola, MLL, PP	Varhaiskasvatus, vuoropäiväkoti, MLL	Kyllä	Varhaiskasvatuksen päällikkö MLL
Toiminnalliset vanhempainilat perhepäivähoidon vanhemmille ja lapsille	Varhaiskasvatus, TAMK:n sosionomiharjoittelija, PP	Perhepäivähoidotiimit, varhaiskasvatuksen päällikkö	Kyllä	Varhaiskasvatuksen päällikkö
Lapsiperheiden kotipalvelu	Perusturvaosasto		Kyllä	Avohoidon johtaja
Lastensuojelun perhetyön tehostaminen ja nykyaikais-taminen vuonna 2010	Perusturvaosasto, sosiaalitoimi	lastensuojelun sosiaali-ohjaaja osana työnkuvaansa	Kyllä	Sosiaalityön päällikkö

Taulukko 8: Pikkulapsiperheille kehitetyt palvelut Parkanossa 1.8.2009-28.2.2011

6-10-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat palvelut

Tämä ikäryhmä on kehittämistyön osalta kokonaisuus, joka oli vaikein määritellä. Pikkulapsiperheet käsittävät luonnollisesti kaikki perheet, jotka ovat neuvolan asiakkaita tai joilla on päivähoitoikäisiä lapsia. Myös nuorisotyön kohteena olevan lapset ja nuoret on helppo määritellä, koska nuorisotyön kohteeksi on sovittu 11-17-vuotiaat. Tämä ikäryhmä 6-10-vuotiaat ikään kuin jäi näiden kahden väliin. Pääasiassa kyseisen kohderyhmän parissa on tehty kehittämistyötä esi- ja alkuopetusikäisten lasten parissa. 8-10-vuotiaat lapset ovat kehittämistyössä olleet enimmäkseen kerhotoiminnan ja muiden olemassa olevien lasten palvelujen käyttäjiä. Seuraavalla sivulla on taulukko 6-10-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvista kehittämiskohteista.

Kehitetty toiminta	Kehittämistyössä mukana olleet	Käytännön toteutuksesta vastaava(t)	Onko toiminta vakiintunut?	Kenen vastuulla/ kuka johtaa?
Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö Esi- ja alkuopetukseen on kehitetty mm. yhteiset arviointimittarit, sekä nivelvaihetta tukevia käytänteitä	Varhaiskasvatuksen päällikkö, esi- ja alkuopettajat, PP	Esi- ja alkuopettajat varhaiskasvatuksen päällikön tuella	Kyllä	Varhaiskasvatuksen päällikkö
KiVa -koulu Kiusaamisen ehkäisyyn ja vähentämiseen tähtäävä toimintamalli	Sivistysjohtaja, rehtorit, opettajat	Rehtorit ja opettajat	Vakiintumassa	Rehtorit
Perheliikuntakerho on alakouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen ja sisaruksilleen tarkoitettu liikunnallinen kerho, jossa tavoitteena on perheiden yhteisen toiminnan ja virkistytymisen lisääminen	Nuorisotyöntekijä yhdessä monialaisen tiimin kanssa, PP	Nuorisotyöntekijä	Ei Toiminta lopetettiin vähäisten osallistujamäärin vuoksi	Nuorisotyöntekijä

Taulukko 9: 6-10-vuotiaille lapsille kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011

Nuorisotyön kohderyhmänä olevat lapset ja nuoret (11-17v)

Kaupungin nuorisotyön kohderyhmää ei ole aiemmin määritelty tarkasti Parkanossa. Tässä käytetty ikäjaottelu perustuu nuorisotyön kehittämisprosessin ehdotukseen nuorisotyön kohderyhmästä. Käytännössä nuorisotyötä siis suunnattaisiin peruskoulun 5.-luokkalaisista lapsista aina aikuistuviin nuoriin asti. Nuorisotyön kehittämisprosessi päättyy alkukesällä 2011, jolloin sivistyslautakunta määrittelee nuorisotyön kohdeikäryhmän sekä sisällölliset painopistealueet.

Kehitetty toiminta	Kehittämistyössä mukana olleet	Käytännön toteutuksesta vastaava(t)	Onko toiminta vakiintunut?	Kenen vastuulla/ kuka johtaa?
Kerhokurssi lukiolaisille on vapaaehtoinen kurssi, josta lukiolaiset saavat kurssimerkinnän ja alakouluikäiset lapset kerhotoimintaa	Nuorisotyöntekijä, 4H toiminnanjohtaja, PP	Nuorisotyöntekijä, 4H toiminnanjohtaja	Kyllä	Nuorisotyöntekijä
Friends on Aseman Lapset ry:n kehittäminen mielen hyvinvointia tukeva sekä ahdistusta ja ma-	Nuorisotyöntekijä	Nuorisotyöntekijä	Ei	Sivistystoimenjohtaja

sennusta ennalta-ehkäisevä ohjelma				
Kulttuurisen lapsi- ja nuorisotyön kehittäminen. Tähän haettu avustusta Opetusministeriöltä Nuorisolain toimeenpanomäärärahasta, Luovuuden Suomi	Nuorisotyöntekijä, Metropolia amk:n kulttuurituottajajohtaja, PP	Hakemus Opetusministeriössä. tarkoitus palkata työntekijä elokuussa 2011 mikäli rahoitus saadaan	Ei	Sivistystoimenjohtaja
Nuorisotyön toimialan kehittäminen kokonaisvaltaisesti vastaamaan 2011 -luvun valtakunnallisia nuorisotyön sisältöjä	Nuorisotyöntekijä, sivistystoimenjohtaja, PP	Nuorisotyöntekijä monialaisine yhteistyökumppaneineen	Ei Sivistyslautakunta määrittelee uusitun nuorisotyön käyttöönottoaikataulun alkukesällä 2011	Sivistystoimenjohtaja
Omin jaloin -toiminta on KASTE -rahoitin Lohjalla kehitetty toimintamalli, jonka tarkoituksena on kartoittaa nuoren voimavarat ja riskitekijät, varmistaa varhainen puuttuminen ja tuki nuorelle sekä hänen perheelleen, sekä lisätä ymmärrystä omien valintojen vaikutuksesta nykypäivään ja tulevaisuuteen.	Nuorisotyöntekijä, sosiaaliohjaaja, PP	Nuorisotyöntekijä, sosiaaliohjaaja	Ei Koulutus järjestetään keväällä 2011 minkä jälkeen toiminta käynnistetään	Sivistystoimenjohtaja
ART Aggression Replacement Treatment: n tavoite on, että nuori kehitty moraalisesa ajattelussa, oppii parempaa itsehillintää ja uusia sosiaalisia taitoja tullaan toimeen jokapäiväisessä elämässä.	Nuorisotyöntekijä, sosiaaliohjaaja, PP	Nuorisotyöntekijä, sosiaaliohjaaja	Ei Koulutus tulossa elokuussa 2011, minkä jälkeen menetelmä jalkautetaan käytäntöön	Sivistystoimenjohtaja, sosiaaliohjaaja
Koulukuraattorin palkkaaminen elokuusta 2011 lähtien sekä alustettuna yläkouluun	Sivistystoimi yhteistyökumppaneiden kanssa	Koulukuraattori, rehtorit	Ei Työntekijä rekrytoidaan keväällä 2011	Sivistystoimenjohtaja, rehtorit

Taulukko 10: 11-17-vuotiaille suunnatut kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011

Lasten vanhemmille suunnatut palvelut

Aiemmin tekstissä oli maininta Marja-Leena Perälän (THL) valtakunnallisista tutkimustuloksista liittyen vanhempien vaikeuksiin saada tukea haastavissa elämäntilanteissaan. Vaikka tutkimustuloksia ei ollut käytössä hankekehittämisen alkuvaiheessa, niin kehittämistyötä vanhempien tukemiseksi on jossain määrin tehty mm. haastatteluaineoston pohjalta.

Kehitetty toiminta	Kehittämistyössä mukana olleet	Käytännön toteutuksesta vastaavat(vat)	Onko toiminta vakiintunut?	Kenen vastuulla/kuka johtaa?
Raskausajan ultraääni-tutkimukset	Perusturvaosasto, avohoito ja äitiysneuvola	Äitiysneuvolan terveydenhoitaja	Kyllä	Avohoidon johtaja
Laajennettu monialainen perhevalmennus	Äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, perheneuvonta, MLL, srk:n lapsityö, PP	Äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, perheneuvonta, MLL ja srk:n lapsityö	Ei (pilotointivaihe)	Tarkentumatta, mahdollisesti avohoidon johtaja
Avoin päiväkotikotona lapsiaan hoitaville vanhemmille. Toimii sekä lasten vertaistointina, että vanhempien vertaistukena. Tarvittaessa voidaan hyödyntää lastensuojelun tukitoimenpiteitä.	Monialainen tiimi, PP	Varhaiskasvatus ja sosiaaliohjaaja	Kyllä	Varhaiskasvatuksen päällikkö ja sosiaalityön päällikkö
Yksinhoitajavanhempien vertaistukiryhmä, jonka aikana lastenhoito järjestetty viereisessä tilassa	Yhden vanhemman perheiden liitto, perheneuvonta, vapaaehtoinen äiti, PP	Yhden vanhemman perheiden liitto, vapaaehtoistyöntekijä ja seurakunta (lastenhoito)	Ei Toiminta keiluvaiheessa keväällä 2011. Tavoitteena vakiinnuttaa toiminta.	Yhden vanhemman perheiden liitto
Tulevien 1.luokkalaisten vanhemmille suunnattu monialainen vanhempainilta Vanhempainillassa käsitellään laajasti kouluun siirtymiseen liittyviä teemoja aina koulun toiminnasta harrastuksiin ja kaupungin terveys- ja tukipalveluihin	Monialainen tiimi, PP	Alakoulun rehtori, varhaiskasvatuksen päällikkö, perheneuvonta, seurakunta, yhdistykset	Kyllä	Alakoulun rehtori

Taulukko 11: Lasten vanhemmille kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011

Muu kehittämistoiminta

Parkanossa on ajalla 1.8.2009-28.2.2011 tehty myös strategista ja suunnitelmatason kehittämistä johdon toimesta liittyen lasten, nuorten ja perheiden palveluihin sekä kaupungin turvallisuuden kehittämiseen. Nämä suunnitelmat ovat merkittäviä kaupungin toimintaa suuntaavia asiakirjoja tulevaisuuden kehittämistyön kannalta. Lisäksi Parkano on mukana Pirkanmaan maakunnallisessa sosiaalipäivystyskokeilussa sekä kaudelle 1.11.2011-31.10.2013 haetussa KASTE-hankkeessa (Kasper 2), jossa kehittämiskohteina ovat nuorten varhaisen puuttumisen ja intensiivisen tuen työmuodot.

Kehitetty toiminta	Kehittämistyös- sä mukana ol- leet	Käytännön toteutuksesta vastaa(vat)	Onko toimin- ta vakiintu- nut?	Kenen vastuulla/ kuka johtaa?
Lastensuojelusuunnitel- ma	Perusturvaosasto, sivistysosasto, sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos, PP	Sosiaalityö, koulu, nuorisotyö, seurakunta, järjestöt ja seurakuntat	Ei Valtuusto vahvistaa keuhällä 2011	LANU -tiimi
Turvallisuussuunnitelma	Kaikkien osastojen johtajat	Suunnitelman laatuimiseksi perustettu työryhmä	Vakiintumassa	Sivistystoimenjohtaja ja työryhmä
Maakunnallinen lastensuojelun sosiaalipäivystys	Pirkanmaan liitto, Pikassos, Tampereen kaupunki, Ikaalinen, Hämeenkyrö, Kihniö, Virrat, Ypeh, Pälkäne, Kuhmalahdi ja Parkano	Tampereen kaupungin Tampereen sosiaalipäivystys	Ei Kokeilu päättyy 30.4.2012	Perusturvaosasto
KASTE/ EETU -hanke	Perusturvaosasto ja sivistysosasto, Pikassos		Ei Kasper 2 - hankerahoitus varmistuu 27.3.2011	Perusturva- ja sivistysosastot

Taulukko 12: Suunnitelmatason kehittämistoiminta ja kehittämishankkeet Parkanossa
1.8.2009-28.2.2011

Merkittävää kehittämistoimintaa on Parkanossa viime vuosina tehty myös **kolmannen sektorin toimijoiden ja kaupungin välisen yhteistyön** lisäämisessä. PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen ohjausryhmä päätti vuoden 2010 yhdeksi kehittämistyön kärjeksi kolmannen sektorin toimijoiden sekä kaupungin välisen yhteistyön kehittämisen. Kehittämistyö käynnistettiin järjestämällä järjestö- ja seuratoimijoille palkitsemispäivä, jonka yhteydessä jaettiin kyselylomakkeet (liite 2) järjestöjen tuen tarpeista. Kyselyssä painotettiin nimenomaan muita kuin rahalliseen tukeen liittyviä tukimuotoja. Samassa kyselyssä järjestöjä pyydettiin pohtimaan omaa tilannettaan SWOT-analyysin avulla. Palkitsemispäivään osallistui rajallinen määrä järjestö- ja seuratoimijoita, joten kyselylomake lähetettiin muille toimijoille postitse. Kyselyn tuloksena kävi ilmi erilaisia koulutusteemoja, tarve säännöllisille yhteisille kokoontumisille n. kaksi kertaa vuodessa, tarve yhteistiedotukselle kaupungin toimesta, toimitilojen tarve sekä mahdollisuus saada tukea kaupungilta mm. erilaisten lomakkeiden täyttöön. Järjestö ja seuratoimijat toivoivat, että kaupungin työntekijöitä voisi kutsuttaessa tulla järjestöjen tai seurojen omiin tilaisuuksiin keskustelemaan tai kertomaan ajankohtaisista tärkeistä asioista. Palkitsemistarvetta tiedustellessa järjestö- ja seuratoimijat mainitsivat useimmiten hyvin

pieniä ja helposti toteutettavia asioita: ”Hyvä ruoka ja kahvi” tai ”Yhteistä tekemistä esimerkiksi liikunnan merkeissä”. Helmikuun 2011 aikana kaupunki yhdessä PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen kanssa on käynnistänyt yhteistoimintaa kolmannen sektorin toimijoiden kanssa järjestämällä Ystävänpäivän kahvitustilaisuuden 14.2. kaupungintalolla. Tilaisuudessa järjestö- ja seuratoimijoiden oli mahdollisuus myös kommentoida työn alla olevaa nuorisotyön kehittämissuunnitelmaa. Maaliskuulle 2011 on sovittu kolmannen sektorin toimijoiden tarpeesta lähtien ”Yhdistyksen työntekijän palkkaaminen”-koulutusilta yhteistyössä Parkanon kaupungin vapaa-aikatoimen, PIRKAN perhepalvelut -osahankkeen sekä Pirkanmaan kyläasiamiehen kesken.

Tiedottaminen tarjolla olevista palveluista on ollut kehittämiskohteena hankeaikana Parkanossa. Kevään 2011 aikana valmistuu kaksi lapsiperheille suunnattua esitettä olemassa olevista palveluista Parkanossa. ”Avoimet varhaiskasvatuspalvelut Parkanossa” -esitteeseen on koottu kaikki kaupungin varhaiskasvatuksen, seurakunnan sekä MLL:n tarjoamat avoimet palvelut pikkulapsiperheille. ”Perhepalvelut Parkanossa” -tiedotteeseen on koottu kaikki varhaiskasvatuksen, vapaa-aikatoimen, sosiaalitoimen, kirjaston, seurakunnan, MLL:n sekä 4H-yhdistyksen tarjoamat palvelut lapsiperheille. Lisäksi esitteessä on lista harrastustoimintaa tarjoavista järjestöistä ja seuroista.

Kevään 2011 aikana pohditaan mahdollisuutta tehdä yhteistyötä kaupungin ja Ylä-Satakuntalehden kesken tiedottamiseen liittyen. Alkuvuodesta on käynnistetty keskustelu siitä, voisiko lehden uudistettavat Internet-sivut toimia kaikkia parkanolaisia palveluja yhteen kokoavana alustana. Selvitystyö jatkuu.

Uusille parkanolaisille toimitettava infopaketti on työn alla. Tavoitteena on koota kuntainfo uusille asukkaille siten, että kaikki tarvittava tieto on saatavissa yhdessä kassissa, jonka voi noutaa kirjastosta. Tieto infopaketin noutomahdollisuudesta lähetetään uusille asukkaille postitse. Uusien parkanolaisten infopaketin kokoamisesta vastaa sivistystoimi.

7.3 Osallisuuden lisääminen

Oma kehittämistyöni on kokonaisuutena pohjautunut osallisuuden lisäämiselle paikkakunnalla. Tämä osallisuuden muoto on kuitenkin hyvin kertaluonteinen sekä kapea näkökulma osallisuuden kehittämiseen. Pysyviä osallisuuden muotoja Parkanossa kehitetään kevään 2011 aikana. Osin niitä on pohdittu jo vuoden 2010 aikana. Joitain ituja osallisuuden kehittämiseen on olemassa ja kehitteillä.

Nuorten edustuksellisen osallisuuden osalta **nuorisovaltuuston toiminta** on kaupungin oman kehittämistoiminnan kohteena. Nuorisovaltuustotoiminta käynnistettiin Parkanossa vuonna

2009, mutta nuorisovaltuustolle ei ole löytynyt luontevaa ja nuoria tyydyttävää toimintamuotoa. Nuorisovaltuuston kehittämistyötä on jo käynnistetty ja työ jatkuu keväällä 2011.

Nuorten osallisuutta itseään koskevissa asioissa on haluttu vahvistaa **nuorisotyön toimialan kehittämisen** yhteydessä. Nuorisotyön toimialan kehittämistyö käynnistyi työryhmän (sivistystoimenjohtaja, nuorisotyöntekijä, PIRKAN perhepalvelut -hankekoordinaattori) esityksen laatimisella lokakuussa 2010. Alkupalvelusta 2011 esitys avattiin kirjallisesti nuorille ja heiltä pyydettiin kommentteja tehtyyn esitykseen kyselyn avulla (liite 3). Kysely toimitettiin peruskoulun 5.-9. -luokkalaisille nuorille koulussa täytettäväksi. Työryhmän esitys nuorisotyön kehittämisestä esitellään sivistyslautakunnalle siten, että pääpainopiste on nuorten ajatuksilla siitä, mitä nuorisotyön tulisi heidän mielestään Parkanossa olla. Kaupungin oman nuorisotyön kehittämisen ohella tulokset esitellään myös muille nuorisotyön toimijoille Parkanossa (järjestöt ja seurakunta).

8 KUNTAJOHDON AJATUKSIA TOTEUTETUSTA KEHITTÄMISTOIMINNASTA SEKÄ TULEVAISUUDEN VISIOINTIA TEHDYN TYÖN POHJALTA

Paasivaara (et al 2011,59-60) kirjoittaa, että hyvinvointialan organisaatioilla on aivan oma luonteensa, jossa on välttämätöntä johtamisen kannalta ymmärtää moniammatillisten palveluorganisaatioiden erityisominaisuuksia ja niihin vaikuttavia tulevaisuuden haasteita. Hyvinvointipalvelualueiden organisaatiot ovat luonteeltaan palveluorganisaatioita, joita ohjaa asiakkaiden tarpeista lähtevä palveluperiaate. *”Hyvinvointipalvelut edellyttävät paitsi selkeää johtamisnäkemystä, myös syvällistä käsitystä asiakkaiden tarpeista, yhteisön perustehtävistä, työskentelyn tavoitteista ja eettisistä perusteista.”*

Laajan parkanolaisten kuulemisprosessin päätteeksi ja saavutettujen tulosten esittelyn jälkeen on tarpeen esitellä kuntajohdon näkemyksiä siitä, mitä asioita kaupungissa tulee jatkossa pitää erityisesti esillä lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen näkökulmasta. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen on tärkeä osa teemahaastattelujen kuntajohdon edustajien tehtävää, mutta luonnollisesti johdon näkemykset näihin asioihin ovat vain osa kokonaisuutta liittyen eri toimialojen tai kaupungin kehittämiseen.

Opinnäytteessäni ei eritellä kuntajohdon edustajien tehtäviä tai asemaa. Tämä johtuu siitä, että tutkimusluvassani on vaatimus kaikkien toimijoiden anonymiteetin säilyttämisestä. Kuten olen aiemmin työssäni todennut, niin Parkanon kokoisessa kaupungissa anonymiteetin varmistaminen on huomattavasti haastavampi tehtävä kuin isommissa kaupungeissa. Tästä syystä työssäni ei myöskään käytetä lainkaan suoria lainauksia haastatteluaineistosta. Mukailtuja lainauksia tulen käyttämään muokattuna yleiskielelle anonymiteetin turvaamiseksi.

Kuntajohdon teemahaastattelut on toteutettu syksyllä 2010 yksilöhaastatteluina Parkanossa. Kukin haastattelu kesti ajallisesti 45 minuutista tuntiin. Teemahaastatteluja tehtiin yhteensä neljä kappaletta lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen kannalta olennaisille kuntajohdon edustajille. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Lopuksi kaikki litteroidut aineistot yhdistettiin yhdeksi kokonaisaineistoksi, jonka analysoinnissa hyödynnettiin jälleen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Teemahaastattelurunko on liitteenä 4.

”(...) mutta päällimmäinen on se ajatus, että meitä kaikkia parkanolaisia kuultiin ja aidosti annettiin tilaa niille meidän ajatuksille. Aika rohkeastikin sai heittää kaikkia ajatuksia ja ne tuotiin esiin. Sitten toki lopussa jo teilaattiin jotkut haaveet, mutta siinä prosessissa kenenkään ajatuksia ei lytätty heti, vaan oli paikka sanoa omat ajatuksensa. Se on se päällimmäinen.” (Haastateltavan näkemys Bikva -sovellusprosessista kokonaisuutena. Tekstin muotoa on muutettu)

Sisällönanalyysillä koostetun aineiston otsikoksi (pääluokka, yhdistävä tekijä) syntyi:

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen Parkanossa. Kuntajohdon näkemykset Bikva -sovelluksesta prosessina, sekä esiin nousseiden tulosten hyödyntämisestä kehittämistyössä jatkoa ajatellen.

Tämän otsikon alle muodostui kolme aineistoa kokoavaa yläluokkaa:

1. Monialainen kehittäminen
2. Palvelujärjestelmän toimintatapojen kehittäminen
3. Osallisuuden edistäminen

Monialaisen kehittämistyön alle sijoittuu kolme alaluokkaa: Monialaisessa verkostossa kehittäminen, PIRKAN perhepalvelut -osahanke kehittämisen tukena ja Kehittämistoiminnan organisoiminen Parkanossa.

Monialaisessa verkostossa kehittämisen alla kuntajohto puhui tuttuuteen, toisten tekemään työhön tutustumiseen, yhteistyöhön, yhteisiin visioihin ja suunnitelmiin sekä kunnioitukseen liittyvistä asioista. Nämä nähdään monialaisen kehittämisen avainasioina. Mainintoja edellisistä oli määrällisesti aineistossa kaikkiaan 21 kappaletta.

”(...) Kaikkea yhteistyötä on yritetty tiivistää ja kehittää ylipäättään.. Jotenkin ajatelen, että jos ei muuta, niin ainakin omaa ja kollegoiden ajattelua (hanke -M.N.) on tsempannut koko ajan. Että miten näitä asioita voitaisiin tehdä yhdessä. Minun mielestäni se on jo iso tulos. Me emme olisi ilman tätä hanketta tehneet sitä. Olisi pitänyt tehdä, mutta emme olisi saaneet sellaista sysäystä yhteistyöhön taatusti”. (Haastateltu pohtii monialaisen yhteistyön käynnistymistä Parkanossa. Tekstin muotoa on muutettu)

Monialaisissa verkostoissa kehittämiseen liittyy kuntajohdon näkemysten pohjalta lisäksi se, että kaikilla toimijoilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja huomioonotetuksi kehittämistyössä. Teemahaastattelussani aihe nousi esiin luonnollisestikin jo siksi, että pohjana toimivat ryh-

mähaastatteluiden tulokset, jotka perustuivat laajaan kuulemisprosessiin. Kuntajohto nosti esiin tarpeen kuntayhteistyöstä liittyen tiettyjen erityispalvelujen kehittämiseen. Parkanon kokoinen kunta ei yksin pysty tuottamaan kaikkia erityispalveluja, eikä se ole mielekästäkään. PIRKAN perhepalvelut-osahanke koettiin vahvasti olleen parkanolaisen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen tukena. Käsitteet ”hanke”, ”projektikoordinaattori” ja ”ulko-puolinen näkemys” esiintyivät aineistossa määrällisesti erittäin usein (yhteensä 30 mainintaa). Kehittämistyönä tehty laaja kuulemisprosessi herätti kuntajohdossa erityisesti pohdintaa koottujen tulosten jalkauttamisen osalta. Lisäksi yksi johdon edustajista esitti huolensa siitä, jääkö kuntalaisille sellainen tunne, että: ”Taas kysyttiin, mutta siitä ei seuraa mitään”. Tähän näkökulmaan peilaten käynnistyi pohdinta siitä, olisiko ryhmähaastattelutilanteissa pitänyt rajata keskustelua osahankkeen tavoitteiden mukaiseksi. Tulevaisuuden kehittämistoimintaa ajatellen pääosin valtion rahoittama hanketoiminta nähtiin vahvuutena. Kehittämistoiminnan organisoiminen Parkanossa nosti kuntajohdon positiosta tärkeiksi lähtökohdiksi rahan, resursseihin, vastuuseen, vastuunjakoon ja laatuun liittyvät näkökulmat. Nämä realiteetit määrittävät viimekädessä kuntien kehittämistoiminnan mahdollisuuksia.

”Sitä minä en tiedä, että koska on se vuosi, kun voidaan satsata niin, että kunnalla on rahaa päättää: ”Tehdä nyt nämä palvelut kuntoon.” (Kehittämistoiveista -M.N.) on eroteltavissa sellaiset pienen rahan... Tai oikeastaan siellä on kolmenlaisia: Sellaisia, mitkä eivät tarvitse ollenkaan rahaa eivätkä resursseja voidakseen alkaa toimimaan. Sitten siellä on niitä, jotka tarvitsevat vähän rahaa: toimintarahaa, kehittämisrahaa tai muuta resurssia tai uudelleenorganisointia. Ne tulee nostaa nyt keskeisiksi. Sitten siellä oli nämä (toiveet -M.N.), missä tarvitaan paljon rahaa: uimahallit ja muut. Ne pitää siirtää osa hamaan tulevaisuuteen ja osasta tehdä päätös, että niitä ei ikinä edes lähdetä kehittämään.” (Haastateltava pohtii kehittämistyötä resurs-sinäkökulmasta käsin. Tekstin muotoa on muutettu)

Kehittämistoiminnan organisoimiseen liittyen kuntajohdon edustajat pohtivat myös kuntaorganisaatioon liittyviä näkökulmia.

”Tietysti, jos ajatellaan kaupungin organisaation näkökulmasta, se on meidän organisaatiomme, joka on sektoreittain vastuutettu. Perusturva huolehtii terveydenhuollosta, vanhustenhoidosta ja niistä peruspalveluista. Sivistystoimi opetus-, kasvatusta, kulttuuri- ja varhaiskasvatuspalveluista. Näkisin niin, että jokainen hallintokunta on velvollinen ottamaan nämä kehittämisideat ja -hankkeet mukaan omaan suunniteluunsa”. (Haastateltava pohtii eri organisaatioiden merkitystä kehittämistoiminnan organisoinnissa. Tekstin muotoa on muutettu)

Organisaatioiden välisten yhteisten käytäntöjen ja yhteistyön lisäämiselle kuntajohdon edustajat näkivät tarvetta. Tähän tarpeeseen on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen osalta perustettu vuonna 2010 jo aiemmin mainittu LANU -tiimi.

Kiinnostava teema oli myös vastuu. Erilaisia vastuuseen liittyviä kommentteja aineistosta löytyi yhteensä 15 kappaletta. Kuntajohto pohti teemahaastattelukysymyksen pohjalta sitä,

kenen vastuulla kehittämistoiminta Parkanossa on ja kenen vastuulla sen tulisi jatkossa olla. Pääasiallisesti kehittämisvastuu nähtiin olevan sekä luottamushenkilöstö- että virkamiesjohdolla. Erityisen aseman saivat kehittämistoiminnan vastuun osalta luottamushenkilöstön ylin johto, valtuuston ja hallituksen puheenjohtajisto, mutta myös lautakuntien puheenjohtajat. Virkamiesten osalta vastuu on jaettu kaupungin organisaatiossa sektorikohtaisesti ja osastopäälliköiden vastuuta korostettiin. Yhdessä vastauksessa kehittämisvastuun ei tunnustettu tällä hetkellä olevan varsinaisesti kenelläkään, vaan sen koettiin seikkailevan kaupungin organisaatiossa. Yksittäisissä vastauksissa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisvastuun koettiin olevan nyt hankeaikana PIRKAN perhepalvelut-osahankkeella, minkä päättymisen jälkeen vastuu siirtyy kaikille lasten, nuorten ja perheiden palvelujen parissa toimiville. Asiakkaiden tai kuntalaisten vastuu kehittämistoimintaan ei noussut haastatteluissa esiin.

Palvelujärjestelmän toimintatapojen kehittämiseen kuntajohdon pohdinnoissa liittyi ensin näkin **kaupungin tarjoamien palvelujen kehittäminen**. Kehittämistyön osalta mainittiin mm. koulutus, varhaiskasvatus, lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu), vapaa-aika, uimahalli, palveluohjaus, nuoret ja nuorten palvelut, ehkäisevä työ, avoimet (varhaiskasvatus-) palvelut, kotipalvelu ja kotiapu, koulukuraattoripalvelut, perhetyö, peruspalvelut, turvallisuus, lasten, nuorten ja perheiden palvelut, sekä yhteisöllisyys. Määrällisesti vahvimmin kuntajohdon teemahaastatteluissa yksittäisinä kehittämiskohteina nousivat esiin nuorten palvelut ja nuorisotyö (kahdeksan mainintaa), aivan kuten ryhmähaastattelukokonaisuudessa-kin.

”(...) ja sitten nuorten tukeminen. Että heille löytyy niitä palveluja. Sellaista järkevää ajanvietettä. Ohjattaisiin terveelle pohjalle se nuorten toiminta, yhteiseen tekemiseen... Ennaltaehkäisevässä mielessä torjuttaisiin syrjäytymistä ja huolehdittaisiin, että ongelmat eivät kasvaisi liian suuriksi”. (Haastateltu pohtii nuorten palvelujen oikea-aikaisuutta. Tekstin muotoa on muutettu)

Vapaa-ajan palvelujen yhteydessä pohdittiin kaupungin oman toiminnan lisäksi paljon kolmannen sektorin toimijoiden merkitystä palvelutuotannossa. Kolmannen sektorin toimijat nähtiin tärkeinä kumppaneina niin nuorisotyön kuin muunkin vapaa-aikatoimen palvelujen tuottamisessa. Palvelutuottaja-näkökulman lisäksi yksi haastateltavista korosti kolmannen sektorin ja kuntalaisten mahdollisuutta vaikuttaa kunnalliseen kehittämistoimintaan:

”Virkamiehistö on velvollinen tekemään kaikkensa (kehittämistoiminnan ylläpitämiseksi -M.N.) Kehittämistoimintaa ylläpitää myös se, jos kolmas sektori ja asukkaat ovat aktiivisia ja peräänkuuluttavat näitä asioita terveellä tavalla kyseenalaistaen ja kysyen. Mielestäni tämä kokonaisuus ylläpitää kehittämisen vireystilaa”. (Tekstin muotoa on muutettu)

Toisena palvelujärjestelmän kehittämiseen liittyvänä kokonaisuutena kuntajohdon teemahaastatteluissa nousi **kunnan infrastruktuurin kehittäminen**. Päällimmäiset teemat olivat jo

ryhmähaastatteluissa tutuksi tulleita asioita: liikenteen ja logistiikan kehittäminen, koulun pihojen ja ympäristön sekä leikkipuistojen kehittäminen. Liikenteen ja logistiikan osalta kuntajohto on pyrkinyt kiirehtimään Parkanon Kolmoskeskuksen kiertoliittymien rakentamista liikenneturvallisuuden edistämiseksi 3.-tiellä. Piha- ja leikkipuistorakentamiseen tärkein näkökulma oli resurssien niukkuus. Yksi kuntajohdon edustaja tosin nosti esiin olemassa olevien päiväkotien pihojen hyödyntämismahdollisuudet leikkipuistoina aikoina, jolloin päiväkodit ovat kiinni. Myös käynnistyvän uuden päiväkodin rakentamisprojektin nähtiin lisäävän leikkipuistotarjontaa keskusta-alueella. Päiväkoti valmistuu suunnitelmien mukaan vuonna 2013.

Osallisuuden edistäminen oli kolmas kokoava teema kuntajohdon teemahaastatteluissa.

Kaikkiaan osallisuuteen, kuntalaisten kuulemiseen tai asiakaslähtöisyyteen liittyviä mainintoja löytyi aineistosta 20 kappaletta. Osa maininnoista käsitteli asiakaspalautetta ja kuntalaisille suunnattuja kyselyjä. Näiden osallisuusmerkitys on mielestäni hiukan kyseenalainen. Mikäli asiakaspalaute ja kyselyjen tulokset huomioidaan toiminnan kehittämisessä, kyseessä on kuntalaisten osallisuus, mutta mikäli kyseiset paperit jäävät huomioimatta käytännön tasolla, niiden arvo on parhaimmillaankin vain toimiminen tiedonkeruun välineenä.

Kuntajohdon edustajat olivat hyvin avoimia ja rehellisiä sen suhteen, ettei kaupungissa ole aiemmin juurikaan pidetty osallisuusteemaa strategisesti esillä. Avauksia osallisuuden vahvistamiseksi on tehty sektoreittain ja toimipisteittäin, mutta kaupungin toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa kuntalaisten osallisuus ei ole näkyvissä.

”Kirjaston käyttäjien palautejärjestelmä on yksi hyvin toimivista esimerkeistä. Se toimii erittäin hyvin, koska se on konseptina pieni ja hallittavissa. Sellaisia kirjoja, joita toivotaan, on helppo hankkia”.

”(...) kuntalaisten mahdollisuutta osallistua? (Niin. -M.N.) Varmasti näkyvästi ei ole, mutta Parkanon kaupungin yksi päästrategioista on se, että miten me olemme houkutteleva kunta ja miten me olemme kohta suuri muuttovoittokunta eikä muuttotappiokunta. Niin sitä varmaan täällä meidän omassa organisaatiossamme mietitään koko ajan. Ymmärretään se, että kuuntelemalla kuntalaisia ja ottamalla heitä mukaan päätöksentekoon toiminta on avointa ja luottamuksellista. Mitään kirjattua suunnitelmaa ei käsittäkseni tässä kaupungissa vielä ole”.

Kuntajohto vaikutti olevan myötämielinen ja avoin kuntalaisten osallisuuden kehittämiselle. Yksi kuntajohdon edustajista totesi, että apua ja vinkkejä osallisuuden vahvistamiseen tarvitaan. Toinen kuntajohdon edustajista painotti vahvasti puheessaan sitä, että on tärkeää luoda kuntalaisten kuulemisrakenteet sellaisiksi, joista seuraa käytännön tasolla kehittämistoimintaa eikä näennäisosallisuutta. Myös näkökulma virkamiesten velvollisuudesta kuulla kuntalaisia nousi esiin. Kolmannen sektorin toiminta miellettiin vahvasti kuntalaisia osallistavaksi toiminnaksi sekä myös väyläksi, jonka kautta yksittäisen kuntalaisen on helpompi tuoda ajatuksiaan esiin.

Tiedon kerääminen ja jakaminen liittyi teemahaastatteluissa myös osaksi osallisuuskeskustelua. Kuntajohto koki saaneensa Bikva-sovellusprosessista paljon tarpeellista tietoa kuntalais-

ten näkemyksistä liittyen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen sekä Parkanon kaupungin kehittämiseen. Tiedon uskottiin johtavan toimiin ja nähtiin, että kehittämistyötä on jo tehtykin tulosten pohjalta. Koettua Bikva -sovellusprosessia kuvailtiin mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi. Myös projektikoordinaattorin opinnäytetyöllä ajateltiin olevan merkitystä jatkokehittämisen suhteen kaupungissa, koska työssä esitellään sekä eri ryhmien erillisiä että kaikille yhteisiä kehittämisteemoja. Osallisuutta vahvistavaa tiedon keräämistä ja jakamista ajatellen kuntajohto nosti esiin erilaiset kuntalaisille tehtävät kyselyt ja palautteet. Lisäksi osa kuntajohtosta pohti mahdollisuutta hyödyntää erilaisia yleisötilaisuuksia ja vanhempainiltoja osallisuuden vahvistajina. Tämänkaltaisissa tilaisuuksissa on mahdollista käydä kuntalaisten kanssa avointa dialogia kulloinkin aiheena olevasta asiasta. Myös puhtaasti tiedottamisella niin kaupungin omien kanavien kuin paikallislehdenkin kautta nähtiin olevan osallisuutta vahvistava vaikutus. Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyviä teemoja ei noussut esiin kuntajohtoon haastatteluissa.

9 POHDINTA

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) KASTE-ohjelman alaisuuteen kuuluva PIRKAN perhepalvelut -osahanke on ensimmäinen laajasti valtion rahoittama kehittämishanke Parkanossa. Pie-nempiä hankkeita kaupungissa on toteutettu kaupungin ja järjestöjen toimesta mm. Elisa Vahosalmen koordinoima esiselvityshanke nuorisovaltuuston käynnistämiseksi (2009) ja Maarit Malmbergin luotsaama esiselvitys (kesto 4 kk) kuvataidetoiminnan kehittämiseksi alueen voimavaraksi (2008). Jälkimmäisen selvityshankkeen taustalla oli MLL:n Parkanon osasto. Kati Närhi (2004, 65-66) toteaa väitöskirjassaan, että kenttähankkeiden onnistuminen on haasteellinen tehtävä, vaikka kehittämisessä pyrittiäisiinkin ottamaan huomioon niin viran-omaisten kuin asiakkaiden (tai kuntalaisten) tarpeet ja toiveet. Sivulla 66 Närhi toteaa Jyväskylästä toteutetuista hankkeista, että: *”Vaikka uusia ääniä ja näkökulmia kuultiin, elinympäristön rakentuminen kestävältä pohjalta ja asukkaiden näkökulmat huomioon ottaen ei juuri-kaan toteutunut.”* Pääasiallisen syyn Närhi näki tavoitteiden toteutumattomuudelle taloudel-lisissa intresseissä.

PIRKAN perhepalvelut-osahankkeelle Parkanossa kohdistui odotuksia ennen käynnistymistä erityisesti monialaisen verkostotyön sekä avointen varhaiskasvatuksen palvelujen kehittämi-seksi. Kehittämistyön fokus laajeni hyvin pian käsittämään lapsia, nuoria ja heidän vanhempi-aan koskevia ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen palveluja. Tärkeänä parkanolaiset toimijat pitivät sitä, että osahanke tuottaa mahdollisimman nopeasti kuntalaisille näkyviä uusia palveluja. Taustalla oli siis käsitys epäilevästä ja kriittisestä asenteesta hankkeita tai projekteja kohtaan. Osahankkeen näkökulmasta edellä mainittu asenneilmapiiri toimi siis positiivisena ja liikkeellepanevana voimavarana. Osahankkeen toiminta-aikana on saatu ai-kaan useita konkreettisia palveluja ja prosesseja, joista osa on toki vielä kesken.

Osahankkeen loppuvaiheessa hankekehittämisen merkitystä kaupungin palvelutuotannon uu-delleenjäsentäjänä voisi kuvailla voimakkuudeltaan vaihtelevana tuulenpuuskana, joka on toisaalta ravistellut totuttuja toimintatapoja, mutta myös saanut aikaan ennalta odottamat-tomia vaikutuksia positiivisessa merkityksessä. Omasta näkökulmastani katsottuna tärkein muutos on ollut palvelujen tuottajien ja johtajien ajattelutavan muutos. Parkanolaisilla on syntynyt selkä halu ja kyky kehittävään työotteeseen. Oikein suuntautunut tuulenvire ajatte-luun mahdollistaa kuntalaisten näkökulmasta positiivisia uudistuksia myös jatkossa hankekau-den jälkeen. Muutosprosessi on käynnistynyt. Se, mihin kehittämisvoimavarat ja rajalliset taloudelliset resurssit jatkossa suunnataan, on parkanolaisien päätettävissä oleva asia. Työni viitekehyksenä toimi osallisuuden käsite. Huomaan suhtautuvani kohtuullisen kriittisesti erilaisiin vallitseviin osallisuuspuheisiin ja -rakenteisiin. Arkihavaintojeni pohjalta olen tullut siihen tulokseen, että osallisuus on toisinaan asia, jota puheiden ja jopa rakenteiden tasolla toteutetaan ajan hengessä, mutta käytännössä osallistumismahdollisuuksia jopa rajoitetaan. Esimerkiksi edustuksellisille nuorisovaltuustoille ei anneta todellisia toimintaedellytyksiä.

Toimintaedellytykset voidaan evätä siten, ettei nuorisovaltuustoilla ole omaa varattua budjettia ja/tai heitä ei oteta mukaan kuntademokratian toteuttamiseen lautakuntien, kunnanhallituksen tai valtuuston työskentelyyn. Pahimmillaan nuorisovaltuusto toteutetaan ainoastaan paperilla, vaikkei nuorten näkemyksiä todellisuudessa edes haluta osaksi aikuisten päätöksentekoa. Onko kyse siitä, ettei nuoria haluta osallisiksi vai siitä, että nuoriin ei luoteta riittävästi? Tähän minulla ei ole vastausta olemassa. Aikuisten osalta esimerkiksi voin nostaa ääritapauksen koulun vanhempainyhdistystoiminnasta, jossa vaikuttamismahdollisuudet rajataan rahan keräämiseen ja harrastustoiminnan järjestämiseen (sinänsä hyvä asia), ilman, että vanhempia otettaisiin osallisiksi opetussuunnitelmatyöskentelyyn tai muuhun koulun toimintastrategiaa käsittelevään työskentelyyn. Kriittinen tai epäilevä suhtautumiseni osallisuuden teemaan näyttäytyy myös omassa puheessani. Huomaan usein puhuvani tai kirjoittavani, että: ”Tavoitteena on *aidosti* kuulla..” ”Tavoitteena on *aidosti* tuoda esiin kuntalaisten näkemyksiä..” Osallisuuden käsitteen käytön ihanne mielessäni on se, että aina osallisuudesta puhuttaessa voin uskoa siihen, että ihmisillä on *aidosti mahdollisuus vaikuttaa, toimia ja tulla kuulluksi*.

Tämän kehittämistyön pohjalta voin lopuksi nostaa esiin joitain näkökulmia omalta paikaltani prosessin läpikäytyäni siitä, millaista kehittämistä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin lisäämisen näkökulmasta Parkanossa voisi ajatella PIRKAN perhepalvelut - osahankekauden jälkeen. Jäsennän näkemyksiäni jatkokehittämisestä jälleen PIRKAN perhepalvelut-osahankkeen tavoitteiston mukaan kolmen alaotsikon alle.

1. Monialaisen yhteistyön kehittäminen (verkostot)

Tärkeimpänä näkökulmana monialaisen yhteistyön kehittämisen osalta pidän kehitettyjen tiimien rakenteellistamisen osaksi kaupungin perustoimintaa. Jo kevään 2011 aikana on tärkeä saada tiimeille virallinen asema ja sen myötä oikeutus kehittää Parkanossa lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Tiimien vakiinnuttamisen lisäksi on tärkeää nimetä henkilöt tai työtehtävien edustajat, jotka kuhunkin tiimiin kuuluvat. Tämä takaa tiimien toiminnan jatkuvuutta henkilöstövaihdoksista huolimatta. Lisäksi on tärkeää nimetä tiimeille vastuuhenkilöt tai puheenjohtajat sekä linjata tiimien toimintaraamit mm. kokoontumistiheyden, muistioiden kirjaamisen jne. osalta. Monialaisen tiimin kohdalla voisi olla hyvä kirjata, että kolmannen sektorin toimijat ovat tervetulleita tiimin toimintaan oman kiinnostuksensa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Tämä siksi, että jos monialaiseen tiimiin nimetään vain nykyiset järjestötoimijat, se saattaa aiheuttaa tulevaisuudessa vääristynyttä keskustelua eri järjestöjen asemasta kunnassa.

Pirkanmaan kyläasiamies (www.pirkankylat.fi) on esittänyt kiinnostuksensa olla mukana paikalliskunnan kehittämistoiminnassa, erityisesti kylien elävöittämisen yhteydessä, mutta myös

muussa yhteistyössä. Tämä yhteistyölinkki voisi tuoda lisäresurssia parkanolaiseen kehittämissuorityöhön myös tulevaisuudessa.

2. Monialaisten toimintatapojen kehittäminen

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja Parkanossa on kehitetty vuosina 2009-2011 paljon. Tärkeää on vakiinnuttaa kehitettyä toimintaa osaksi kaupungin palvelutarjontaa. Kehittämissuorityön näkökulmasta ja kerätystä aineistosta käsin haluan nostaa esiin kaksi kehittämissuoritehdosta, joista ensimmäinen on jo suorityn alla oleva *nuorisotyön ja nuorten palveluiden kehittäminen*. Kaupungin oman nuorisotyön toimialan kehittämissuoritehdos valmistuu alkukesällä 2011, mutta uuden toimintatavan ja suoritymuodon jalkauttaminen on myös oma kehittämissuoritehdossinsa, johon nuorisotyöntekijä tarvitsee esimiehen sekä yhteistyökumppaneiden tukea. Tärkeää uuden toimintatavan käyttöönnotossa on myös huomioida nuorten osuus kehittäjinä. Kaupungin nuorisotyön toiminta-alueiksi on suunnitelmassa kirjattu nuorisotalo/-kahvilatoiminnan kehittäminen, etsivä nuorisotyö koulussa, erityisen tuen nuorisotyö ja ammatillinen tukihenkilötoiminta, nuorten omaehtoisten toimintaryhmien ja nuorisovaltuuston toiminnan tukeminen, kulttuurinen nuorisotyö sekä kansainvälinen nuorisotyö.

Tällä hetkellä kaupungin nuorisotyöresurssi on yksi työntekijä. Mikäli sivistyslautakunta hyväksyy alkuperäisen esityksen (täydennettynä/muokattuna nuorten kommenttien pohjalta), tulee huomioida henkilöstöresurssin lisästarve toteuttamisen mahdollistamiseksi joko siten, että kaupungin omaa nuorisotyöresurssia lisätään tai yhdistysten kanssa tehdään kumppanuussopimuksia yhteistyön osalta. Parkanossa voisi myös pohtia, olisiko tarpeellista ja mielekästä perustaa kaupunkiin yhteinen nuorisotyön kehittämissuoritehdos (vrt. pikkulapsituimi), jonka tehtävänä olisi kehittää sisällöllisesti parkanolaisille nuorille tarjolla olevia palveluja. Tuimiin voisi kuulua toimijoita mm. kaupungin ja seurakunnan nuorisotyöstä, järjestöistä ja seuroista, kouluisuista sekä tietenkin nuorten edustus.

Usein nuorisotyöstä puhuttaessa monialaisissa yhteistyöpalavereissa huomio kiinnitetään erityisesti siihen, miten nuorisotyössä voidaan tukea vaikeissa elämäntilanteissa tai syrjäytymisuhan alla olevia nuoria. Lähestymistapa nuoriin ryhmänä on usein huolikeskeinen. Kuitenkin nuorisotyön vahvuus on voimavarakeskeisyys. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen pitkäaikaista nuorisotoimenjohtaja Lasse Siuralaa (tapaaminen 8.9.2010) siteerau: ”Yhdellä sanalla sanoen nuorisotyön tulee olla hauskaa!” Siuralan sanoissa piilee viisauus siitä, milloin nuorisotyöllä on parhaat toimintaedellytykset: Silloin, kun se on nuorten mielestä houkuttelevaa. Toivon, että tämä Siuralan ajatus kantaa myös parkanolaista nuorisotyön toimialaa kehitettäessä.

Toinenkin kehittämisteema on tullut esiin työssäni vahvasti jo aiemmin. Kyseessä on lasten ja nuorten vanhempien tuen tarpeen tunnistamiseen sekä tuen tarjoamiseen liittyvät toimintatavat. Parkanossa on syntynyt vajaan kahden vuoden aikana kohtuullisen runsaasti palveluja, jotka voivat tukea monessa tilanteessa lasten vanhempia heidän huolissaan ja tuen tarpeessaan. Nyt, kun palveluja on olemassa, voisi olla järkevää yhdessä monialaisten yhteistyökumppaneiden kesken sopia käytännöistä, joilla vanhempia tuetaan mm. yksinäisyyteen, jakamiseen, kasvatusmurheisiin, lähisuhdeväkivaltaan ja muihin huoliin liittyen. Kyse on palveluohjauksen kehittämisestä. Nyt, kun Parkanoon on koottu tietoa yksiin kansiin avoimen varhaiskasvatuksen palveluista sekä yleisemmin lapsiperhepalveluista, yhteistyökäytänteiden sopiminen em. näkökulmasta voisi olla luontainen paikka jatkaa kehittämistoimintaa. Miten meillä toimitaan, kun vanhempi kertoo uupumuksestaan? Mihin Parkanossa ohjataan, kun vanhemman kyvyt kasvatustilanteissa eivät riitä? Tai kuka ottaa tuettavakseen vanhemman, joka kokee yksinäisyyttä? Kuka tukee vammaisen lapsen synnyttäneitä äitiä, isää ja perhettä kokonaisvaltaisesti? Kuka tukee perheessä asuvaa tervettä sisarusta?

3. Osallisuuden lisääminen

Kuntalaisten osallisuuden lisäämisen osalta ensisijainen kehittämisenäkemykseni liittyy lasten ja nuorten kokemukseen siitä, että he eivät voi vaikuttaa itseään koskevien asioiden kehittämiseen luontaisissa kasvuympäristöissään. Tässä haluan nostaa erityisesti koulun merkityksen esiin. Osallisuuden kokeminen on tärkeää ja koulu luo erittäin hyvät puitteet lasten ja nuorten osallisuuskokemusten mahdollistamiseen. Koulussa on mahdollisuuksia osallisuuskokemusten tuottamiseen jokapäiväisessä toiminnassa. Kyse on pääasiassa asenteisiin liittyvästä asiasta. Koivu (2010, 27) kannustaa aikuisia näkemään lapset ja nuoret suurena voimavarana toiminnan kehittämisessä. Otetaan lapset ja nuoret mukaan koulun arjen suunnitteluun ja toteutukseen. Osallisuus ei siis koulun kohdalla tarkoita pelkästään oppilaskuntatoimintaa, vaan osallisuutta voi edistää monella tavalla: esimerkiksi toteuttamalla aineistossa esiin nousut koululaisten toiveruokaviikko, ottamalla oppilaat mukaan koulun sääntöjen uudistamiseen, välituntien toiminnan suunnitteluun, koulun tilojen viihtyvyyden lisäämiseen jne. Tämä ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että oppilaat jatkossa tekisivät päätöksiä aikuisten sijaan, vaan sitä, että oppilaat toimivat aikuisten kumppaneina oman toimintaympäristönsä kehittämistoiminnassa. Uskon, että yhteisöllisemmän ja osallisuutta tukevan kouluilmapiirin luominen vaikuttaa laajemminkin lasten ja nuorten hyvinvointiin koulussa ja vähentää ei-toivottuja ilmiöitä, kuten kiusaamista.

Nuorisovaltuuston toiminta on parhaillaan kaupungin kehittämiskohteena. Nuorisovaltuustolle on tärkeää laatia mielekäs toiminta-alue ja määritellä miten nuorisovaltuusto huomioidaan päätöksenteossa. Lisäksi nuorisovaltuustolla tulee olla vastuullaan oma budjetti, jonka käytöstä nuoret voivat itse päättää. Mikäli kaupungissa ei olla valmiita ottamaan nuoria mukaan

päätöksentekoon, näkemykseni mukaan on parempi luopua edustuksellisesta nuorisovaltuustosta ja panostaa nuorten osallisuustoimintaan esimerkiksi nuorten omaehtoisten toimintaryhmien tukemisen tai muun osallisuutta vahvistavan toiminnan kautta. Nuorisovaltuusto, joka ei tarjoa nuorille toimintamahdollisuuksia, pahimmillaan murentaa nuorten uskoa demokratian toteutumiseen ja omien vaikutusmahdollisuuksiensa olemassaoloon. Nikkilä (2002, 68) kirjoittaa seuraavasti: *"(...) nuorisovaltuustojen suosion syynä on nuorten toiminnasta saama osallisuuden kokemus ja vahva subjektiivisuus, joita muut yhteiskunnalliset vaikuttamisen areenat eivät pysty tämän päivän nuorille tarjoamaan."* Nuorisovaltuustotoiminnan tulisi siis tarjota nuorille mahdollisuus vaikuttaa oman kotikuntansa asioihin ja siten luoda osallisuuden kokemuksia.

Kunnallisen "osallisuuden talon" rakentamiseen käytännön vinkkejä Sastamalassa toteutetun osallisuushankkeen pohjalta saa Maija Koivun (2010) kirjoittamasta oppaasta: "Osallisuuden taloa rakentamassa. Opas kehittämiseen kuntaorganisaatiossa" (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset)

Lisäksi Eva Feldmann-Wojtachnia (et al 2010, 71-77) on kirjannut otsikolla *"Recommendations for the two countries"* yhdeksän suositusta lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseksi. Suosituksissa käsitellään mm. sitä, että lasten ja nuorten oikeus osallisuuteen tulisi kirjata toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla. Lasten ja nuorten lautakuntatyöskentely tulee ottaa jatkossa päätöksentekoon sen sijaan, että lautakuntia perustetaan huvin vuoksi tai lasten ja nuorten tulevaisuuden taitojen opetteluun. Suosituksissa mainitaan, että lapsille tulee opettaa, että osallisuus ja osallistuminen ovat lasten ja nuorten oikeus sekä demokratian perustaitoja (basic democratic life skills). Nuorten osallisuuden vahvistamisen kannalta on myös olennaisen tärkeää, että nuoriin ja heidän kykyynsä tehdä päätöksiä luotetaan. Systemaattinen osallisuusstrategia dialogin muodostamiseksi päättäjien ja nuorten välille vaatii molemmilta osapuolilta toistensa kuuntelemista. Vakiinnutettu lasten ja nuorten konsultointi varmistaa sen, että päätöksenteossa huomioidaan myös lapsille ja nuorille tärkeät asiat. Suositusten viimeisessä kohdassa todetaan, että erilaisen osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen voimaannuttaa (empowerment) lapsia ja nuoria. Osallistumismahdollisuudet tulisi olla kaikkien lasten ja nuorten saavutettavissa ikään, sukupuoleen, sosiaaliseen, taloudelliseen, kulttuuriseen tai etniseen taustaan katsomatta. Tarkat suositukset kuvauksineen löytyvät em. julkaisusta.

Aikuisten kuntalaisten osallisuusrakenteiden osalta mallia voisi ottaa mm. Jyväskylässä toteutetusta Asiakasraatitoiminnasta (esim. www.jyvaskyla.fi/paivahoito/asiakasraati) Tärkeää edellä mainitun asiakasraatitoiminnan käynnistämisessä on myös ennakoon varmistaa, että raadilla on mandaatti tuoda näkökulmia kuntajohdolle kehittämistoimintaan liittyen. Tärkeää on myös tarkasti määritellä asiakasraadın toiminta-alue, eli mihin asioihin asiakasraati keskit-

tyy, sekä määritellä asiakasraadille ammattihenkilöstöstä koollekutsuja, joka varmistaa, että toiminta pysyy kehittäväenä, eikä ajaudu esim. terapeutin toimintaan.

Osallisuuden kehittämiseen löytyy monia käytännön vinkkejä, mikäli asia koetaan tärkeänä.

LÄHTEET

Aula Maria Kaisa: ”Lasten osallistuminen vaatii aikuisten muuttumista”. Teoksessa: Gretschel Anu, Kiilakoski Tomi (toim.): ”Lasten ja nuorten kunta”. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77. Hakapaino Oy, Helsinki 2007

Arnkil Tom Erik & Seikkula Jaakko: ”Dialoginen verkostotyö”. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Esa Print Oy, Helsinki 2009

Barber Terry: Participation, citizenship, and well being. Engaging with young people, making difference. Article. Young Nordic Journal of Youth Research. Sage Publications (Los Angeles, London, New Delhi and Singapore) Vol 17 (1): 25-40, 2009

Gretschel Anu: ”Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin”. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Printing House and ER-Paino Ky, Lievestuore 2002.

Gretschel Anu: ”Nuori -ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin”. Teoksessa: Hoikkala Tommi & Sell Anna (toim.): ”Nuorisotyötä on tehtävä”. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki 2007

Eriksson Esa, Arnkil Tom, Rautava Marie: ”Ennakointidialogeja huoltien vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja -ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki 2006

Feldmann-Wojtachnia Eva, Gretschel Anu, Helmisaari Vappu, Kiilakoski Tomi, Matthies Aila-Leena, Meinhold-Henschel Sigrid, Roth Roland & Tasanko Pia: ”Youth Participation in Finland and Germany. Status analysis and data based recommendations”. Finnish Ministry of Education and the German Federal Ministry of Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (BMFSFJ), The Finnish Youth Research Network. Internet Publication number 32, Helsinki Finland 2010

Honkanen Jussi ja Syrjälä Jaana: ”Lapsen oikeudet”. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 31, Helsinki 2000

Kiilakoski Tomi: ”Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina”. Teoksessa: Gretschel Anu ja Kiilakoski Tomi (toim.): ”Lasten ja nuorten kunta”. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 77, Hakapaino Oy, Helsinki 2007

Kiili Johanna: ”Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus ipanoiden osallistumisesta”. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2006

Koivisto Juha: ”Bikva -asiakkaat mukana kehittämisessä”. Teoksessa: Seppänen-Järvelä Riitta ja Vataja Katri (toim.): ”Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä”. PS-kustannus. WS Bookwell Oy, Juva 2009

Koivu Maija: ”Osallisuuden taloa rakentamassa. Opas osallisuuden kehittämiseen kuntaorganisaatiossa”. Varsinais-Suomen ja Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset 2010

Krogstrup Hanne Kathrine: ”Asiakaslähtöinen arviointi. Bikva-malli”. Hyvät käytännöt -menetelmäkäsikirja. Stakes 2004

Matthies Aila-Leena: ”From Social Exclusion to Participation in Social Environment. Contradiction of Researching Social Exclusion -an Introduction.” Teoksessa: Matthies Aila-Leena, Järvelä Marja, Ward Dave (Eds): ”From Social Exclusion to Participation. Explorations across Three European Cities”. Action Research in Community Work. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2000.

Matthies Aila-Leena: ”Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipoliitiikan murroksessa”. Teoksessa: Roivainen Irene, Nylund Marianne, Korkiamäki Riikka & Raitakari Suvi (toim.): ”Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?”. PS-kustannus. WS Bookwell Oy, Juva 2008

Nikkilä Juha: ”Nuorisovaltuustot yhteiskunnallisina osallistumismuotoina -pikkupoliitikkoja vai vapaita vaikuttajia?”. Teoksessa: Gretschel Anu (toim.): ”Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta.” Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Suomen Kuntaliitto. Kuntatalon paino, Helsinki 2002

Närhi Kati: ”Sosiaalityöntekijät paikallisen tason vaikuttajina.” Teoksessa: Närhi Kati: ”The Eco-social Approach in Social Work and the Challenges to the Expertise of Social Work.” University of Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2004

Opetus- ja kulttuuriministeriö: ”Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipoliitiikan johtaminen”. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3

Paasivaara Leena, Suhonen Marjo, Virtanen Petri: ”Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa”. Tietosanoma, Helsinki. Tallinna Raamatutrukikoda, Tallinna 2011

Rauhala Ella-Maria, Lommi Anni, Harju Hanna, Puusniekka Riikka, Jokela Jukka, Kinnunen Topi, Vilkkilä Suvi, Luopa Pauliina, Pietikäinen Minna: ”Kouluterveys 2009. Parkanon kuntaraportti”.

Risikko Paula: ”Kaste jalkautuvan kehittämistyön airueena”. Teoksessa: Siltala Elina, Paajanen Maiju (toim.): ”Mitä Kasteesta on kasvamassa? Lasten Kaste-seminaari 5.10.2010”. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 23/2010. Yliopistopaino, Helsinki 2010

Seppänen-Järvelä Riitta: ”Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla.” Tutkimuksia 104. Stakes, Helsinki 1999

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Yliopistopaino, Helsinki 2008

Toikko Timo, Rantanen Teemu: ”Tutkimuksellinen kehittämistoiminta”. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, Tampere 2009

Toivonen Mari: ”Mansikkapaikka on kuin... hengähdyspaikka arjen keskellä”. Teoksessa: Roivainen Irene, Nylund Marianne, Korkiamäki Riikka & Raitakari Suvi (toim.): ”Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?”. PS-kustannus. WS Bookwell Oy, Juva 2008

Tuomi Jouni, Sarajärvi Anneli: ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Livonia Print, Latvia 2009

Julkaisemattomat lähteet

Högnabba, Stina: ”BIKVA -arvioinnin ja kehittämisen menetelmä?! ”Lahti 18.10.2006. Arviointi hyvinvointipalvelujen kehittämisessä. Helsingin yliopisto, Palmenia, diaesitys

Janhunen Mervi: Parkanon lastensuojelusuunnitelma 2011-2014 (moniste)

KASTE -ohjelma. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittäminen Väli-Suomessa 2009-2011. Kanta-Häme, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Päijät-Häme. Moniste 2008

Kiijärvi-Pihkala Marja: HNMKY:n Isä-lapsi -hankkeen leiritoiminnan bikva-arviointi 23.9.2009. (julkaisematon raportti)

Kiilakoski Tomi & Taiponen Janne: "Osallisuus ja osallistuminen verkkoperustaisessa nuorisotyössä". Julkaisematon artikkeli. 2011 (Julkaistaan Nuorisotyöntekijäpäivillä Mikkelissä 14.-15.4.2011)

Laiho Kristiina: Pikassos toimintakatsaus 2010. Moniste

Liite hankesuunnitelmaan. Väli-Suomen Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämishanke 2009-2011. Osahankkeiden suunnitelmat 16.6.2009. Moniste

Parkanon kaupunki. Talousarvio 2011. Taloussuunnitelma 2012-2014. Kaupunginhallituksen esitys 29.11.2010

Nordling Merja: PIRKAN perhepalvelut -hankkeen toteuttamissuunnitelma 3.9.2010. Moniste.

Nettilähteet

Asiakasraatitoiminta Jyväskylässä www.jyvaskyla.fi/paivahoito/asiakasraati Luettu 1.4.2011

KASPERI Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 1.1.2009-31.10.2011. Hankesuunnitelma www.pikassos.fi/KASTE. Luettu 31.1.2011

KiVa koulu-ohjelma: www.kivakoulu.fi Luettu 9.2.2011

Oranen Mikko: "Mitä mieltä?! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä." Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankkeen raportti. www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuusraportti%20Oranen.pdf Luettu 31.1.2011

Pirkanmaan kyläasiamiestoiminta www.pirkankylat.fi Luettu 1.4.2011

Vanhemmuuteen vaikea saada tukea lapsiperheiden palveluista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedote 15.2.2011 www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=24277 Luettu 16.2.2011

KUVAT

Kuva 1: Bikva -arviointiprosessi (Krogstrup 2004, 16)	27
Kuva 2: Bikva sovellusprosessi Parkanossa 2009-2010	29

TAULUKOT

Taulukko 1: Opinnäytteen tekijän positio KASTE-kokonaisuudessa	13
Taulukko 2: Esimerkki aineiston pelkistämisestä.....	35
Taulukko 3: Esimerkki alaluokkien rakentumisesta	35
Taulukko 4: Esimerkki aineiston abstrahoinnista alaluokista pääluokkaan	36
Taulukko 5: Lasten ja nuorten tarpeita kehittämistoiminnalle Parkanossa	39
Taulukko 6: Lasten vanhempien näkemyksiä kaupungin kehittämistarpeista	44
Taulukko 7: Työntekijöiden ja kuntajohtajien näkemyksiä Parkanon kehittämistarpeista .	50
Taulukko 8: Pikkulapsiperheille kehitetyt palvelut Parkanossa 1.8.2009-28.2.2011	61
Taulukko 9: 6-10-vuotiaille lapsille kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011	62
Taulukko 10: 11-17-vuotiaille suunnatut kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011	63
Taulukko 11: Lasten vanhemmille kehitetty toiminta Parkanossa ajalla 1.8.2009-28.2.2011	64
Taulukko 12: Suunnitelmatason kehittämistoiminta ja kehittämishankkeet Parkanossa 1.8.2009-28.2.2011	65

LIITTEET

Liite 1. Lupa lapsen osallistumiselle ryhmähaastatteluun

Mitä palveluja lapset toivovat Parkanoon? No kysytään heiltä!!!

PIRKAN perhepalvelut on elokuussa käynnistynyt kaksivuotinen hanke, jonka tavoitteena on luoda uutta toimintaa ja uusia palveluita parkanolaisille lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Parkanossa on järjestetty kaksi tilaisuutta alle kouluikäisten lasten vanhemmille kertoa mitä uutta Parkanon tarvi-
taan ja toivotaan. Nyt on lasten ja nuorten vuoro. Mitä lapset ja nuoret toivovat Parkanoon?

Ajan rajallisuuden vuoksi olemme valikoineet ryhmähaastattelun kohderyhmäksi yhden XX luokan Parkanon XX koulusta. Tämä valinta perustuu siihen, että X.luokkalaiset ovat vielä selkeästi lapsia, mutta jo sen verran isoja, että pystyvät toimimaan tällaisessa haastattelutilanteessa. Haastattelu tehdään täysin nimettömänä. Kenenkään lapsen tai perheen nimeä ei tule mihinkään paperille tai nauhalle. Ryhmähaastattelu kuitenkin nauhoitetaan ja kasattu materiaali tulee toimimaan osana allekirjoittaneen opinnäytetyötä Laurea ammattikorkeakoulun Sosiaalityön ylemmän amk-tutkinnon opinnäytetyössä.

Ryhmähaastattelu toteutetaan **3.11. 2009 klo 13.00**

Aikuisten, lasten ja nuorten mielipiteen viedään koottuna raporttina työntekijöiden kommentoitavaksi, minkä jälkeen viestit viedään virkamiesjohtolle sekä kuntajohtolle. Tavoitteena on, että PIRKAN perhepalvelut –hankkeen kehittämistyö perustuu aidosti teidän parkanolaisten tarpeisiin ja toiveisiin.

Aurinkoisin syysterveisin

Merja Nordling

Pikassos Oy/ KASTE/ PIRKAN perhepalvelut

050 5570 601

merja.nordling@pikassos.fi

Lapsemme _____

_____ saa osallistua luokkansa jäsenenä PIRKAN perhepalvelut ryhmähaastatteluun

_____ El saa osallistua luokkansa jäsenenä PIRKAN perhepalvelut ryhmähaastatteluun

Parkanossa _____. 10. 2009

(huoltajan allekirjoitus)

Liite 2: Esitys Hyvinvointiseminaarissa 4.5.2010 ryhmähaastattelutuloksista

Dia 1:

Hyvinvointiseminaari 4.5.2010, Parkano

PIRKAN perhepalvelut -hanke

Merja Nordling

- PIRKAN perhepalvelut –hanke on osa KASTE –ohjelman Väli-Suomen KASPERI hankekokoaisuutta

-> Toimenpiteet 6 (Puututaan varhain ongelmiin) ja 7 (Tuetaan lasten ja nuorten kehitystä ja parannetaan palveluja)

*Mukana PIRKAN perhepalvelut –hankkeessa on kaksi kuntaa: Parkano ja Pälkäne

Hallinnollinen vastuu Pälkäneellä

Toteutus ajalla 3.8.2009-31.10.2011

Dia 2:TAVOITTEET:

- Kehittää ennaltaehkäiseviä, matalan kynnyksen palveluita ja moniammatillisia työmuotoja lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelurakenteita uudistamalla sekä perheiden, peruspalvelujen, järjestöjen, seurakuntien ja muiden toimijoiden kumppanuudella
- Kehittää erilaisia avoimen osallistumisen muotoja, joilla vanhemmat, lapset ja nuoret tulevat vahvemmin mukaan varhaisen tukemisen ja puuttumisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin

(Väli-Suomen Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden KASPERI kehittämishanke 2009-2011. Osahankkeiden suunnitelmat 16.6.2009)

Dia 3: Erityisesti esiin nousseet teemat:

- Vapaa-aika
- Koulu
- Viihtyminen ja liike-elämän palvelut
- Jaksaminen ja tukiverkostot
- Palveluista tiedon saaminen
- Liikennejärjestelyt kyliltä keskustaan, sekä keskustasta juna-asemalle
- Terveyspalvelut
- Turvallisuus/ poliisi
- Vammaispalvelut
- Työ- ja opiskelupaikat
- Kaupungin kasvattaminen/ uusien perheiden muuttaminen Parkanoon

Diat 4-9: Asiantuntijoina lapset ja nuoret

Haastatteluihin osallistunut yhteensä 38 lasta ja nuorta

- Tärkeimmät kehittämisteemat lasten ja nuorten näkökulmasta ovat:

VAPAA-AIKA

KOULU

- Muut kehittämisteemat lasten ja nuorten näkökulmasta:

- **Liike-elämän palvelut** (mm. lapsille ja nuorille suunnatut erikoisliikkeet, kauppojen aukioloajat)

- **Viihtyminen Parkanossa** (mm. erilaisia ruokaravintoloita, suihkulähde keskustaan, parempi tai kunnostettu elokuvateatteri)

- **Turvallisuus:** Poliisi pitäisi saada nopeasti tarvittaessa paikalle.

Lapset pitävät mopoautoja turvallisuusriskinä

- **Palveluista tiedon saaminen** (mm. nuorisokahvilan aukioloajat, lasten ja nuorten kerhot ja tapahtumat ym palvelut, nuorille oma Facebook -ryhmä)

- **Liikennejärjestelyt kyliltä keskustaan, sekä keskustasta juna-asemalle.**

-> Haittaa mm. vapaa-ajantoimintaan osallistumista

-> "Kyydit tärkein asia mikä täytyy saada toimimaan"

-> Kuljetukset Kankaanpään uimahalliin palautettu

- **Kaupungin kasvattaminen/ uusia perheitä Parkanoon** (Parkanoa toivotaan urbaanimmaksi, lisäksi viihtyvyyttä.) Parkanosta ei kuitenkaan toivota suurta kaupunkia kuten Tampere tai Helsinki.

"Tulis ystävällisiä ihmisiä ja lisää leikkikavereita"

- **Opiskelu- ja työpaikkojen lisääminen:** Osa nuorista jäisi Parkanoon opiskelemaan, jos paikkakunnalla olisi monipuolisemmin opiskelupaikkoja. Osa lähtisi joka tapauksessa muille paikkakunnille.

Osa nuorista palaisi opiskelujen jälkeen takaisin Parkanoon, jos olisi enemmän työpaikkoja Parkanossa tai lähikunnissa. Myös kesätyöpaikkoja toivotaan lisää.

VAPAA-AIKA:

* **Uimahalli** Parkanoon (eniten yksittäisiä mainintoja –n. 90% vastaajista)

* **Lisää erilaisia kerhoja** (mm. hip hop-, lennokka-, lemmikki-, liikuntaleikki-, kauko-ohjattavien autojen-, taidekerho tms.)

* Kunnollinen ja moderni leikkipuisto keskustan alueelle

* **Kirjastoon** hyviä kirjoja ja enemmän dvd-levyjä, myös valvontaa lisää kirjaston koneille. Nyt koneilla usein rumia kuvia. Tietokoneita toivotaan lisää

* **Jäähallille** toivotaan lisää avoimia vuoroja lapsille

* **Nuorille bänditiloja**, joihin myös soiton opetusta (monta mainintaa)

* Nuorille myös **lisää tapahtumia**, tai kuljetuksia/ retkiä konsertteihin, jääkiekkopeleihin jne.

* **Nuorisokahvilan** aukioloaikoja lisää, aina koulun jälkeen auki klo 14-17. Myös iltaja viikonloppuaikoihin (+tiedotus + kuljetukset kyliltä)

Ohjaajina nuorisokahvilassa voivat toimia myös vanhemmat

- * **Höntsäilyliikuntaa** lisää (monta mainintaa)

"Urheiluun on hankala päästä mukaan, jos ei oo pienestä pitäen harrastanut. Esi-merkiksi jääkiekkoon ei pääse mukaan, jos ei oo aina harjoitellut"

mm. koripallokenttä ja skeittipaikka, joissa voi viettää aikaa kavereiden kanssa

- * **Kylätaloille** toivotaan enemmän toimintaa nuorille (lapsille on jonkin verran toimita joillain kylätaloilla)

KOULU:

- * **Koulun pihaan** toivotaan lisää leikkivälineitä (telineet, keinut, mutta myös pallot jne), sekä mahdollisuus toimintaan, esim. jalkapallon pelaamiseen.

- * Koulusta mennään luokkaretkille kauemmas

- * **Kouluruokailun** osalta toiveita: Toiveruokaviikko, kuorelliset perunat (eivät mene kumimaisiksi), saisi ottaa ruuan itse. Toiveita myös purkka- ja limsa-automaatin osalta

- * **Sääntöjä** ja kuria toivotaan vähennettävän, *"koulussa ois kivempaa"*

- * Nuoret toivovat **vaikutusmahdollisuuksia** opetussuunnitelman laatimiseen

- * **Oppilaskuntiin** pitäisi saada heterogeenisemmin nuoria mukaan. Nyt nuorten mielestä: *"oppilaskunnissa on tietty porukka, ns. suositut"*

- * **Valinnaiskurssien** päällekkäisyydet rajoittavat aitoa valinnan

- * Nuoret eivät kaipaa kouluun muita aikuisia opettajien lisäksi. Moni oli kuitenkin kysyttäessä sitä mieltä, että koulukuraattori olisi hyvä juttu.

- * Ruokavälitunneilla pitäisi voida poistua koulun alueelta (yläkoulu)

- * **Olohuone** kouluun välitunneiksi (sohvia ja tietokone)

Diat 10-14: Asiantuntijoina aikuiset kuntalaiset

Haastatteluihin osallistunut yhteensä 20 lasten ja nuorten vanhempaa

- **Tärkeimmät** kehittämisteemat vanhempien näkökulmasta ovat:
 - **Terveyspalvelut** (hammaslääkäripalvelut, ammattitaitoinen omalääkäri- ja lastenlääkäripalvelu, korva-, kurkku- ja nenälääkäriin palvelut, raskausajan ultraäänitutkimukset, puheterapeutti, palvelusetelikäytäntö)
 - **Vapaa-aika***** (lasten, nuorten ja perheiden)
 - **Viihtyvyys ja liike-elämän palvelut** (Erikoisliikkeitä lisää, elokuvateatterin uudistaminen, kauppojen aukioloaikojen laajentaminen, lisää ruokapaikkoja joissa myös lapsiperheet huomioitu, kahvila- ja terassikulttuurin synnyttäminen, nykyaikaiset puistot lapsiperheille, toripäivät, markkinat)
 - **Lastenhoitopalvelut** (erityisesti alkuilt-aikaan)
 - **Työ- ja opiskelupaikat** (ammattikoulu, uusia työpaikkoja uusien yritysten myötä, poliittiset päättäjät myötämielisiä uusille yrittäjille)
 - **Palveluista tiedottaminen** (uusille kuntalaisille infopaketti kaupungin ja seurakunnan palveluista)

- **Kaupungin kasvattaminen/ uusien perheiden muuttaminen Parkanoon** (uusia tontteja tarjotaan ulkopaikkakuntalaisille, poliittiset päättäjät myötämielisiä uusille yrittäjille)

- **Jaksaminen ja tukiverkostot** (MLL:n perhekahvila, siivouspalvelu, kotipalvelu, omaishoitajien vapaapäivät, lapsiperheille matalan kynnyksen kotiapua, erityislasten vanhemmilla oma asiamies, perheen akuutissa tilanteessa kriisiapua saatavilla)

- **Turvallisuus/ poliisi** (erityisesti liikenneturvallisuuden lisääminen)

"Parkanossa on entistä turvallisempaa, koska poliisit näkyvät paikkakunnalla"

- **Liikennejärjestelyt:** Liikenne keskustasta juna-asemalle, juna- ja bussivuorojen yhdistäminen toimivaksi kokonaisuudeksi (etteivät lähde samaan aikaan)

- **Vammaispalvelut** (erityislasten vanhemmille puolueetonta tietoa oikeuksista, palveluista ja mahdollisista tuista, avustajapalvelut, kaupungissa palkattu henkilö erityislasten perheitä varten, erityisnuorten tukiasunnot, kodinhoitajien kouluttaminen toimimaan vammaisten lasten parissa, tukiviittomat päivähoitossa käytössä, kaikilla mahdollisuus osallistua Ensi-tieto- ja SOVA –kurseille, erilaiset terapiamuodot paikkakunnalle, kartoitus paikoista, joihin Parkanossa ei pyörätuolilla pääse –korjataan, tukiperhepalvelut)

VAPAA-AIKA:

* Uimahalli

* Turvallinen ja toimiva pyörätieverkosto

* Sportti-passi, jolla pääsee ilmaiseksi tutustumaan erilaisiin harrastuksiin (3x)

* Yhteistyö isojen kaupunkien urheiluseurojen kanssa –Kaupunki tukee ostopalveluna tuotettavaa harrastustoimintaa (esim. telinevoimistelu), jolloin maksut eivät ole kohtuuttomia perheille.

* Urheiluseurojen välisen yhteistyön lisääminen

* Nuorille mielekästä ja monipuolista vapaa-ajantoimintaa (mm. bändejä, discoja jne)

* Tytöille enemmän harrastusmahdollisuuksia (pojilla on enemmän valinnan varaa)

* Leikkikenttäkulttuurin herättäminen: Viihtyisä lasten leikkipuisto keskeiselle paikalle, riittävästi leikkivälineitä

* Hyvä uimaranta, jossa leikkikenttä vieressä

* Retkiä lapsiperheille lisää esim. teattereihin

"Perheen yhteisiä juttuja järjestetään entistä enemmän"

* Erityislasten monipuolisten harrastusmahdollisuuksien lisääminen avustajapalveluiden avulla (pääasiassa integroituna terveiden lasten ryhmiin)

* Erityisnuorille avustaja mukaan discoon, konsertteihin tai shoppailemaan äidin sijaan

Diat 15-17: Asiantuntijoina työntekijät ja johto

- Haastatteluihin osallistunut yhteensä 13 työntekijää tai johdon henkilöä
- Tärkeimmät kehittämisteemat työntekijöiden ja johdon näkökulmasta ovat:

- **Lapsiperheiden hyvinvointia tukevien palveluiden kehittäminen yhteistyössä seurakunnan ja järjestöjen kanssa** (laajennettu perhevalmennus, avohuollon palvelut, tuki lapsiperheille, kotipalvelu, siivousapu, perhetyö, erityislapsiperheiden palvelut, ammatillinen tukihenkilötoiminta, laadukkaat ja monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut, harrastustoiminta, jatkuva palveluiden arviointi)
- **Eri toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen: Kaupunki, seurakunta, järjestöt ja seurakunnat** (toiminnan yhteinen suunnittelu ja osin yhteinen toteutus, urheiluseuratoiminta osaksi hyvinvointityötä, hallinnon rajat ylittävä yhteistyö kaupungin sisällä ja kuntayhteistyön kehittäminen lähikuntien kanssa)
- **Riittävän, pysyvän ja koulutetun työvoiman saaminen eri hyvinvointityön tehtäviin** (mm. omalääkäripalvelut, neuvolapalvelut, sosiaalityö, opettajat, nuoriso- ja vapaa-aikatyöntekijät)
- **Henkilöstön jaksamisesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen** (Tyky-toiminta, yhteinen "sijaispankki", riittävä työresurssi, jatkokoulutusmahdollisuus)
- **Palveluohjaus** (avoin tiedottaminen olemassa olevista palveluista kuntalaisille, palveluiden tarjoaminen oikea-aikaisesti, Internet-pohjainen harrastuskalenteri)
- **Koulutuksen ja kouluhyvinvoinnin kehittäminen** (Lukion säilyttäminen ja imagon kohottaminen, ammatillisen koulutuksen lisääminen, erityisopetuksen palveluiden tarjoaminen varhaisemmassa vaiheessa, oppilaskohtaisten oppilashuoltotyöryhmien käytön lisääminen)
- **Kattavan ja säännönmukaisen kuntalaisten palautejärjestelmän kehittäminen** (säännöllisen asiakaspalautteen kerääminen kehittämistyön pohjaksi)
- **Nuorten pysyminen paikkakunnalla ja uusien lapsiperheiden houkutteleminen Parkanoon** (imago, työ- ja opiskelupaikat, tuki lapsiperhepalvelut)
- **Työpaikkojen lisääminen** (uusien yritysten houkutteleminen Parkanoon, avoinna olevat työpaikat ensisijaisesti parkanolaisille)
- **Liikennejärjestelyt** (kaupungin sisällä kyydit kyliltä mm. vapaa-ajanpalveluihin, 3.-tien kehittäminen, hyvät liikenneyhteydet vetovoimana)
- **Turvallisuuden lisääminen** (poliisi valvo riittävästi)

Dia 18: LOPUKSI:

- Kuntalaisten, työntekijöiden ja johdon kehittämistarpeet ovat hyvin saman suuntaisia
- Tärkeät teemat koskettavat kaikkia em. ryhmiä
- Kehittämistähtoa on joka toimijaryhmässä
- On sovittava millä keinoin tavoitteita kohti aletaan kulkemaan
- **Mitä me kaikki yhdessä voimme tehdä?**

Liite 3. Kyselylomake parkanolaisille järjestötoimijoille

järjestötoimijoiden SWOT -analyysi 25.9.2010

Toivon, että kirjaatte alla olevaan ruudukkoon oman järjestönne vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Lisäksi ruudukon toisella puolella on tilaa avovastaukselle sen osalta millaista tukea teidän järjestönne jatkossa toivoisi Parkanon kaupungilta

<p>Järjestömme vahvuuksia (S=strength)</p>	<p>Järjestömme heikkouksia (W= weakness)</p>
<p>Järjestömme mahdollisuuksia (O= oppor-tunities)</p>	<p>Uhkia järjestömme toiminnalle (T= Threats)</p>

Millaista tukea teidän järjestönne näkökulmasta olisi hyvä tarjota jatkossa kaupungin toimesta?

Olisiko teidän järjestönne näkökulmasta tarvetta:

___ Järjestöjen yhteisille koulutuksille?
Jos, niin mistä aiheesta mm?

___ Säännöllisille yhteisille järjestötapaamisille, joissa jokin ajankohtainen teema
Jos, niin kuinka usein tällaisia olisi hyvä järjestää?
Millaisia teemoja tapaamisissa voisi olla?

___ Yhteistiedotukselle:
___ Järjestöjen kesken
___ kuntalaisille
___ Muu, mikä? _____

___ Yhdistetyille järjestöväen palkitsemis- ja koulutuspäiville
Jos, niin kuinka usein?

Minkä tyyppinen toiminta kiinnostaisi?

Kiitos vastauksistanne!

Liite 4. Kysely parkanolaisille nuorille nuorisotyöstä

KYSELY PARKANOLAISILLE NUORILLE KAUPUNGIN NUORISOTYÖSTÄ

Parkanon kaupungin nuorisotyön toimintaa ollaan uudistamassa. Nuorisotyö kohdistuu 11-18 -vuotiaiden nuorten vapaa-ajantoimintaan. Tällä hetkellä on ehdotettu, että nuorisotyön pääpaino on seuraavissa toiminnoissa:

- 1. Nuorisotalo- ja nuorisokahvilatoiminta:** Tarkoittaa käytännössä sitä, että nuorisokahvila tila välineineen ja laitteineen on nuorten käytössä säännöllisesti sovittuina aikoina nuorisotyöntekijän ja mahdollisesti muiden aikuisten valvonnassa

Kysymys: Milloin nuorisotalon/ nuorisokahvilan tulisi olla auki?

- Kuinka monena päivänä viikossa? _____ päivänä
- Mihin kellonaikaan nuorisokahvilan tulisi olla auki arkipäivinä (ma-to) klo____ - _____
Ei auki _____
- Mihin kellonaikaan nuorisokahvilan tulisi olla auki perjantaina? klo____ - _____
Ei auki _____
- Entä lauantaina? klo____ - _____
Ei auki _____
- Entä sunnuntaina? klo____ - _____
Ei auki _____

- 2. Koulussa tehtävään nuorisotyö:** Tarkoittaa käytännössä, että nuorisotyöntekijä olisi nuorten tavattavissa sovituksessa paikassa säännöllisesti Yhteiskoululla (esim. kerran viikossa)

Kysymys: Millaista toimintaa toivoisitte nuorisotyöntekijältä koulussa?

- Keskusteluapua _____
- Jutusteluseuraa _____
- Tiedotusta nuorisotyön palveluista _____
- Jonkinlaista ryhmätoimintaa _____
- Jokin muu ajatus: _____
- Nuorisotyöntekijää ei tarvita koululla _____

- 3. Erityisen tuen nuorisotyö ja tukihenkilötoiminta:** Tämä tarkoittaa sitä, että nuorisotyöntekijä voi toimia tukihenkilönä yksittäisille nuorille heidän tarpeensa ja toiveidensa mukaan joko lyhyt- tai pitkäkestoisesti hankalissa elämäntilanteissa. Toiminta on täysin luottamuksellista ja nuorille vapaaehtoista. Tukihenkilösuhteesta kuitenkin tiedotetaan vanhempia ja heiltä kysytään siihen lupa.

Kysymys: Uskotko, että parkanolaisilla nuorilla olisi tarvetta tämän tyyppiselle tukitoiminnalle?

- Kyllä, paljon _____
- Kyllä, vähän _____
- En osaa sanoa _____
- Ei kovin paljoa _____
- Ei ollenkaan _____

Kysymys: Jos em. tukihenkilötoimintaa käynnistetään, niin mitä nuorten näkökulmasta tulee erityisesti ottaa huomioon? _____

Edellisten pääpainopisteiden lisäksi on suunniteltu, että nuorisotyöhön kuuluisivat myös seuraavat toiminnot:

- 4. Nuorten omaehtoisten toimintaryhmien ja nuorisovaltuuston tukeminen:** Omaehtoisilla toimintaryhmillä tarkoitetaan nuorten itsensä kokoamia harrastusporukoita, joita voi olla esim. bändit, tanssiryhmät, pelikerhot, vapaamuotoiset sählyporukat, kädentaitoryhmät tms. Nuorisotyöntekijän tehtävänä olisi auttaa nuoria perustamaan omia harrastusryhmiä ja etsimään tiloja jne. Lisäksi nuorisotyöntekijän tehtävänä olisi (on jo nyt) tukea nuorisovaltuuston toimintaa. Nuorisotyöntekijä olisi tarvittaessa apuna harrasteryhmien ja nuorisovaltuuston toiminnan hankalissa tilanteissa.

Kysymys: Onko parkanolaisilla nuorilla kiinnostusta käynnistää omia harrastusporukoita nuorisotyöntekijän tuella ja avustuksella?

- Varmasti on _____
- Saattaa olla _____
- Ei ole _____

- 5. Kulttuurinen nuorisotyö:** Tarkoittaa käytännössä erilaisten kulttuuristen harrastusmahdollisuuksien tarjoamista (musiikki, kädentaidot, teatteri, tanssi tms) Parkanos-
sa. Lisäksi kulttuuriseen nuorisotyöhön voi kuulua mm. retkiä lähialueiden nuorten kulttuuritapahtumiin (mm. konsertit, elokuvat, teatteri, muuta nuorten tapahtu-
mat). Nuorisotyöntekijä voi myös auttaa nuoria järjestämään itse tapahtumia muille
nuorille.

Kysymys: Millainen kulttuurisen nuorisotyön muoto sinua eniten kiinnostaa?

- Erilaiset nuorten toimintaryhmät Parkanos-
Millainen toiminta erityisesti? _____
- Retket nuorten kulttuuritapahtumiin
Millaisiin tapahtumiin? _____
- Nuorten tapahtumaryhmä,
jossa nuoret järjestävät itse ohjelmaa nuorille _____

- 6. Kansainvälinen nuorisotyö:** Parkanosta tehtäisiin yhteistyötä mm Italiassa sijaitse-
van ystävyyskaupunki Vo:n nuorten kanssa. Tavoitteena olisi tutustua eri kulttuu-
reihin, tehdä vierailuja mm. Italiaan ja kutsua italialaisia nuoria Parkanoon.

Kysymys: Olisitko sinä kiinnostunut osallistumaan pidempikestoiseen kansainvälisen
nuorisotyön projektiin, jossa yhdessä nuorisotyöntekijän kanssa suunniteltaisiin, haet-
taisiin rahoitusta, toteutettaisiin nuorisovaihtomatka esim. Italiaan ja/tai kutsuttaisiin
italialaisia nuoria Parkanoon?

- Olisin erittäin kiinnostunut sitoutumaan _____
- Saattaisin olla kiinnostunut sitoutumaan _____
- En ole kiinnostunut _____

Edellisillä sivuilla mainittiin kuusi osa-aluetta, joihin parkanolaista nuorisotyötä on suunniteltu kehittää . Merkitse numeroilla 1-6 kaikki alla olevat osa-alueet siten, että numero 1 on sinun mielestäsi tärkein nuorisotyön osa-alue ja numero 6 vähiten tärkeä.

_____ Nuorisotalo- ja nuorisokahvilatoiminta

_____ Koulussa tehtävä nuorisotyö

_____ Erityisen tuen nuorisotyö ja tukihenkilötoiminta

_____ Nuorten omaehtoisten toimintaryhmien ja nuorisovaltuuston tukeminen

_____ Kulttuurinen nuorisotyö

_____ Kansainvälinen nuorisotyö

Kysymys: Mitä muuta nuorisotyön sinun mielestäsi pitäisi Parkanossa tarjota nuorille?

Muuta huomioitavaa nuorisotyön kehittämiseen:

KIITOS OSALLISTUMISESTASI PARKANOLAISEN NUORISOTYÖN KEHITTÄMISEEN !!

Liite 5. Kuntajohdon teemahaastattelurunko

BIKVA -prosessi Parkanossa 2009-2010; Kehittämistyön jatkaminen
Haastattelurunko, Merja Nordling

1. Haastattelun ajankohta
2. Haastateltava
3. Lupa käyttää aineistoa opinnäytteessä

1. **Ajatuksia BIKVA -prosessista;**
 - Mitä ajatuksia prosessi näin jälkikäteen ajateltuna aiheuttaa?
 - Oliko prosessi odotetunlainen ja saatiinko prosessissa irti haastateltavista riittävästi asioita kehittämistyön pohjaksi?
 - Olisiko jotain pitänyt tehdä toisin?
2. **Mitä asioita Parkanossa tulisi tulosten pohjalta ottaa kehittämiskohteiksi?**
3. **Mitkä kehittämiskohteet ovat ensisijaisia, mitä täytyy siirtää ja miksi?**
4. **Onko jotain kehittämistyötä jo tehty liittyen esitettyihin Bikva -prosessin tuloksiin?**
5. **Kenen vastuulla kehittämistoiminnan eteenpäin vieminen on?**
6. **Miten varmistetaan, että kehittämistyötä tapahtuu, eikä kooste jää vain paperiksi laatikkoon?**
7. **Miten jatkossa tulisi edistää kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa kaupungin kehittämistoimintaan?**
8. **Onko kaupungissa/ omassa yksikössäsi jo pohdittu osallisuusasiaa?**
9. **Tulisiko sinun mielestäsi Parkanossa vielä jatkossa käyttää Bikva -sovellusprosessia tai olisitko valmis suosittelemaan prosessia yhteistyökunnillesi?**